

Identiteetti voimavarana

Anu Soikkeli, Kaisa Savela & Kaisa Mäkinieni (toim.)

Kaupunki- ja kuntakeskustat pohjoisessa -hankkeen loppuraportti (KAAPO)

Identiteetti voimavarana

*Kaupunki- ja kuntakeskustat
pohjoisessa -hankkeen loppuraportti (KAAPO)*

Anu Soikkeli, Kaisa Savela & Kaisa Mäkinieni (toim.)

SISÄLLYS

Alkusanat <i>Jussi Rämet</i>	6-7
Kaupunki- ja kuntakeskustat pohjoisessa -hanke (KAAPO) <i>Kaisa Savela</i>	8-9
Taajamien vetovoimaisuus -hankeperhe <i>Anu Soikkeli</i>	10-19
Kulttuuriympäristö yritystoiminnan ympäristönä <i>Kaisa Mäkinieni</i>	20-25
Joutavat joutomaat? <i>Anu Soikkeli</i>	26-30

Kehittämishankkeet

Aittojen siirto ja Aittasouvi-tapahtuma Merijärvellä <i>Marisa Tofferi</i>	33-36
Kalajoentien ideasuunnitelma ja Hiekkasärkkien rakennustapaohje <i>Marisa Tofferi</i>	37-40
Vanha Raahe elinvoimaiseksi <i>Tuija Patana</i>	41-46
Raahan kaupunkisisustaminen <i>Vilma Karjalainen</i>	47-52
Ympäristö viihtyisyyden perustana <i>Teea Uusimäki</i>	53-58
Ylivieskan kehittämissuunnitelma <i>Anna Grönlund</i>	59-64
Nivalan torialueen kehittämissuunnitelma <i>Emmi Mutikainen</i>	65-68
Pyhäjoen keskustan kehittämissuunnitelma <i>Aino Telama</i>	69-74
Utajärven hyvinvointiraitin valaistus <i>Auri Vallinmäki</i>	75-80
Haapajärven vanhan sairaalan korjaussuunnitelma ja käyttötarkoituksen muutos <i>Saara Koskinen</i>	81-86
Erikoispuistot <i>Jonna Koivuranta</i>	87-92
Kärsämäen, Haapajärven ja Utajärvin yrityspuistot <i>Heini Hiukka</i>	93-98
Kempeleen yrityspuistojen kehittämissuunnitelma <i>Ida Mustamaa</i>	99-104
Energiaomavaraiset pientaloalueet <i>Tapani Pukinkorva</i>	105-106
Energiaomavarainen pientaloalue Siikalatvalle <i>Mikko Vitikka</i>	107-112
Kalajoentien UAV-ilmakuvaus ja mallinnus fotogrammetrisesti <i>Niko Haaraniemi</i>	113-116

Identiteetti voimavarana.
Kaupunki- ja kuntakeskustat pohjoisessa -hankkeen loppuraportti
Anu Soikkeli, Kaisa Savela & Kaisa Mäkinieni (toim.)

B:95
ISBN 978-952-5731-58-3
ISSN 1236-8393

Julkaisussa käytetyt kirjaintyytit:
Cabin, Adobe Devanagari

Taitto:
Mika Hautamäki

Alkusanat

Jussi Rämet

Taajamien ja niiden keskustojen kehittämishankkeet ovat muodostaneet vuodesta 1999 alkavan, poikkeuksellisen pitkän hankkeiden sarjan. Nyt päättyvä KAAPO-hanke muodostaa sarjan neljännen osan. Hankkeet ovat onnistunut esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaan liiton, alueen kuntien ja yliopiston keskinäisestä yhteistyöstä. Aloite hankkeisiin tuli alun perin Oulun yliopistolta, joka haki maakunnan alueelta kiinnostavia tutkimus- ja suunnittelutehtäviä, mutta nimenomaan sellaisia, jotka suoraan kytkeytyisivät alueen kuntien kehitystyöhön. Sekä alueen kunnat että maakuntaliitto tarttuivat haasteeseen halukkaasti.

Hankkeiden lähtökohtana oli tehdä kunnan toimijoiden kanssa yhteistyössä kunnan kehittämishaasteiden ja kuntakeskustan olosuhteiden analyysi ja siihen pohjaava kuntakeskustan kehittämisstrategia. Lopputuloksena oli uudenlainen ja kunnan toimijoille vuosiksi eteenpäin työkaluja antava toimintatapa. Vuosien mittaan hankkeissa on ollut uusia painotuksia. Vuorollaan fokukseseen ovat nousseet taajamien identiteetin tarkastelu ja sen vahvistaminen, kuntalaisten kohtamispaikkojen suunnittelu, tapahtumat sekä yritystoiminnan merkitys taajaman elinvoimaisuuden vahvistajana. Hankkeissa kuntiin laadittujen kehittämissuunnitelmien lähtökohdat ja tavoitteet on määritelty kuntien toiveiden ja tarpeiden mukaan, tiiviissä yhteistyössä kuntien toimijoiden kanssa.

Alueen kuntiin kohdistuneissa kehittämissuunnitelmissa yliopiston tutkijat ja arkkitehtiopiskelijat ovat tuoneet kuntiin uutta ja tuoretta ajattelua ja näkemyksiä sekä testanneet uusia suunnittelukäytäntöjä. Valmistumisen kynnyksellä olevat opiskelijat ovat saaneet tutustua konkreettisesti kuntien kehittämiseen ja käytännön työelämään. Uusia toimintatapoja on työstetty yhdessä kuntien toimijoiden kanssa. Muun muassa asukaslähtöisiä suunnittelutapoja on kehitetty ja sovellettu suunnittelukohteissa koko ajan. Ne ovat osallistaneet eri toi-

mijoita ja lisänneet kiinnostusta oman keskustan ilmeen ja toiminnan parantamiselle. Tekemisen kautta syntyneet yhteistyöverkostot ovat luontevia työskentelyalustoja jatkossakin ympäristön kehittämistyössä.

Kaikissa hankkeissa on ollut tärkeää kuntakeskustojen ja yritysympäristöjen kehittäminen pienieleisin ja realistisin keinoin, paikallisista lähtökohdista, paikallisiin ominaispiirteisiin tukeutuen ja samalla paikallista identiteettiä vahvistaen. Taajamahankkeiden kehittämissuunnitelmien toteuttamiskelpoisuus on saanut eri kuntien asukkaat, päättäjät ja toimijat innostumaan uudella tavalla kehittämään omaa ympäristöään ja huomaamaan sen kehittämispotentiaalin, hienot ominaispiirteet ja vahvuudet.

Pohjois-Pohjanmaan liiton puolesta kiitän lämpimästi kuntia ja Oulun yliopistoa hyvästä ja konkreettisesta yhteistyöstä alueellisen vetovoiman ja elinvoiman kohentamisessa. Taajamahankkeet ovat olleet pitkä yhteinen oppimisketju, jonka myötä on tapahtunut asenteiden muutosta suhtautumisessamme rakennettuun lähiympäristöömme. Ilahduttavaa on ollut se, miten useassa kunnassa sekä asukkaat että yrittäjät ovat lähteneet aktiivisesti mukaan taajamien ja yrityspuistojen kehittämiseen. Selvää on, että elinympäristön kehittäminen on jatkuva prosessi, jossa pienilläkin panoksilla voidaan saada aikaiseksi merkittäviäkin konkreettisia vaikutuksia. Taajamahankkeiden rooli on ollut herättää ja antaa sysäys alueelliselle kehitystyölle. Tärkeää on, että työ jatkuu kunnissa myös hankkeiden jälkeen.

Oulussa 8.9.2017

Jussi Rämet
Maakuntajohtaja

Kaupunki- ja kunta- keskustat pohjoisessa -hanke (KAAPO)

Kaisa Savela

KAAPO –hanke on EAKR -rahoitteinen hanke, jota hallinnoi Pohjois-Pohjanmaan liitto. Hanke toimi 1.1.2015-31.12.2018. Hankkeessa on ollut mukana 11 kuntaa maakunnastamme; Haapajärvi, Kalajoki, Kempele, Kärsämäki, Nivala, Merijärvi, Pyhäjoki, Raahe, Siikalatva, Utajärvi, Ylivieska.

KAAPO –hankkeessa on edistetty kuntien viranomaisten, liike-elämän toimijoiden sekä asukkaiden tai asukas yhdistysten ja kotiseutuyhdistysten yhteistyötä, jonka päämääränä on ollut yhteisen taajamaympäristön fyysinen ja toiminnallinen kehittäminen. Hankkeen tuloksena on luotu paikkaperustaisia suunnittelua tukeva toimintamalli, joka soveltuu pikkukaupunkien keskustojen ja osakeskustojen toimijalähtöiseen kehittämiseen. Hankkeen aikana on tuotettu konkreettisia keskustojen/ kylien kehittämissuunnitelmia esitettyjen tavoitteiden pohjalta yrittäjyyspainotteisesti.

Kuntien kehittämissuunnitelmia on ohjannut paikallinen työryhmä ja asiantuntijaohjaus on tullut Pohjois-Pohjanmaan liiton kautta (erityisasiantuntija Anu Soikkeli, projektipäällikkö Kaisa Mäkinie mi ja projektikoordinaattori Kaisa Savela).

Hankkeen tavoitteena on ollut yrittäjyyden lisääminen kuntakeskuksissa tarkastellen keskustojen palveluja, yrittäjien yhteistyötä ja mm. yritys puistoja. Osatavoitteina on ollut paikkaperusteisuus, energiaomavaraisuus, puurakentaminen ja rakennetun ympäristön eheyttäminen. Hankkeen tuloksena on saatu kuntakohtaisia kehittämissuunnitelmia, jotka ovat esimerkiksi keskustojen parantamissuunnitelmia, tieympäristön parantamissuunnitelmia, taajamaympäristön detaljisuunnittelua (aukiot, kalusteet, ”pitsimatot” jne...), rakennusten korjaussuunnitelmia, rakennusten kuntoarvioita ja vanhojen rakennusten uuden käyttötarkoituksen tarkastelua yrittäjyyden näkökulmasta, erikoispuistojen suunnittelua ja yritys puistojen kehittämistä.

Hanke on parantanut alueen vetovoimaisuutta yritysten, työntekijöiden ja matkailijoiden näkökulmasta. Hankkeen toimintaa ovat ohjanneet läpäisevinä periaatteina kestävän kehityksen näkökulma, yhteisöllisyys, avoimuus, vuorovaikutteisuus ja osallistuvan suunnittelu periaate.

Yrittäjyys on läpileikkaava teema Kaapo –hankkeessa ja sitä on toteutettu liki jokaisessa kuntiin kohdistuneessa kehittämissuunnitelmassa. Yrityspuistoja on suunniteltu kolmeen kuntaan; Utajärvi, Kärsämäki ja Haapajärvi. Vanhaa Raahea on suunniteltu yritys lähtöisesti samoin kuin Haapajärven vanhaa sairaalaa. Lisäksi Raahen ja Ylivieskan kaupunkisisustamiset on suunniteltu yhdessä yrittäjien kanssa. Yrittäjien aamukahvittelaisuuksissa on alustavia suunnitelmia käyty läpi ja yrittäjät ovat antaneet palautetta suunnitelmista. Ylivieskassa kaupunkikeskustan yrittäjät ovat myös talkoilla toteuttaneet tehdyt pitsimattosuunnitelmat. Merijärvelle on suunniteltu Aittatori, jonka perusajatus on pien-/mikroyrittäjyyden tuominen kuntakeskustaan siirrettäviin aittoihin. Lisäksi kuntien työryhmissä on ollut mukana paikallisia yrittäjiä tuomassa keskusteluihin mukaan yrittäjänäkökulman.

Hankkeen aikana projektipäällikkö Kaisa Mäkinie mi on tehnyt erillisen *Kulttuuriympäristön hyödyntäminen elinkeinotoiminnassa* -julkaisun. 📍

Pitsimattojen maalausta
Ylivieskan yrittäjien toimesta (Kuva: Helinä Koskela)

Yrittäjyys
KAAPO –hankkeessa

Taajamien vetovoimaisuus -hankeperhe

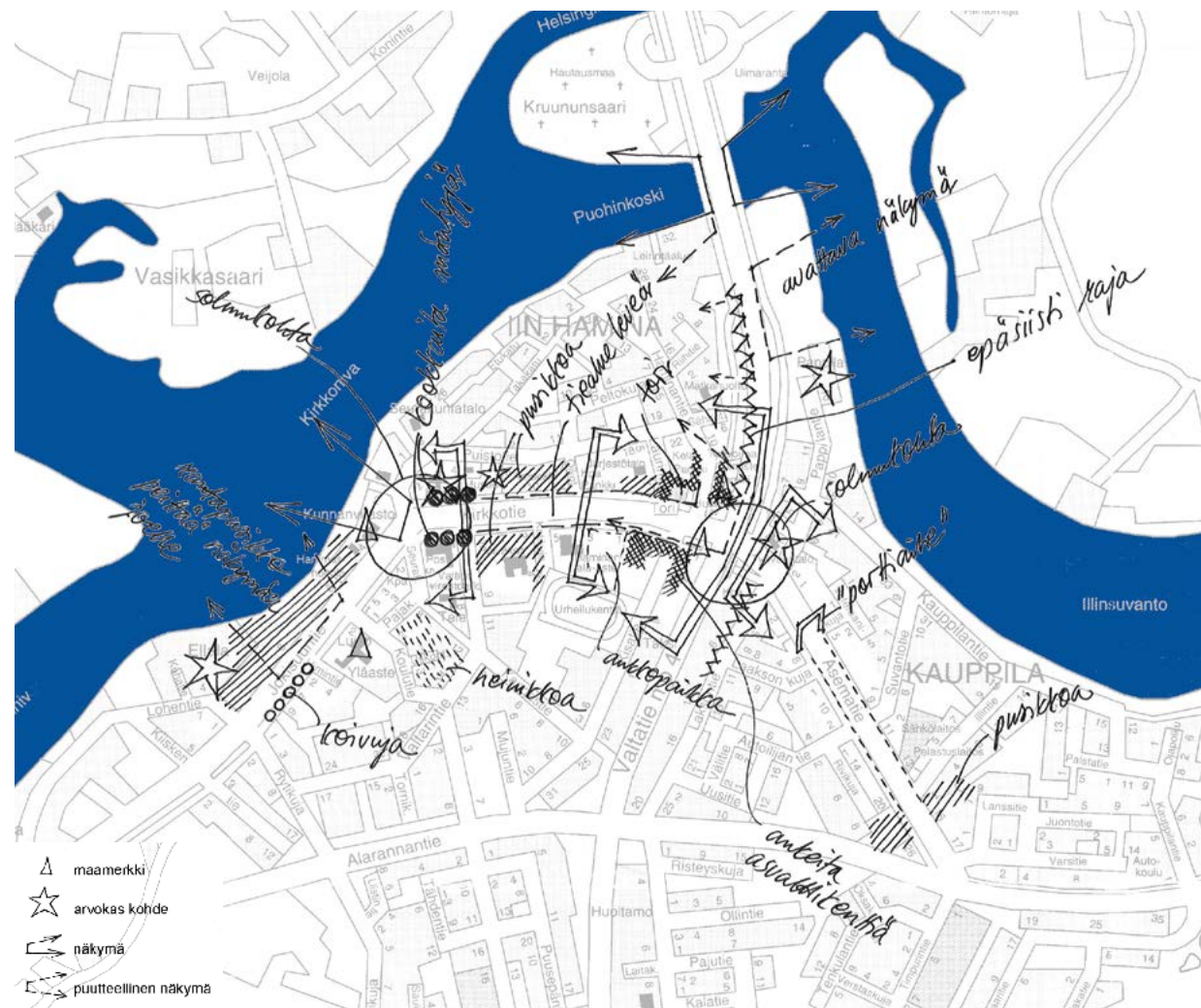
Anu Soikkeli

Hankekokonaisuus

Nyt päättyvä KAAPO-hanke on mittavan hankekokonaisuuden päätös. Taajamien vetovoimaisuus -hankeperhe muodostuu viidestä eri hankkeesta. Ne ovat kaikki olleet Pohjois-Pohjanmaan maakunnan kuntia palvelevia Oulun yliopiston arkkitehtuurin tiedekunnan, Pohjois-Pohjanmaan liiton ja alueen kuntien yhteisiä hankkeita, joka ovat tähänneet *maaseudun yhdyskuntien ja taajamien elinkelpoisuuden säilyttämiseen ja niiden vetovoimaisuuden vahvistamiseen* keskittymällä kunnissa toteutettaviin taajamaympäristöjen kehityshankkeisiin sekä alueiden rakennuskannan hoitoon.

Taajamien vetovoimaisuus -hankkeiden alkusysäys ajoittuu 1990-luvun lopulle. Tällöin tavoitteena oli aikaansaada uhanalaisten rakennuskokonaisuuksien säilyttämiseksi ja korjaamiseksi Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan alueelle yhteinen hanke, joka pitäisi sisällään myös rakennetun kulttuuriperinnön inventoinnin. Hankkeen päätoimijoina olisivat olleet Oulun yliopisto sekä alueiden maakuntamuseot ja maakuntien liitot. Varsin pian kävi selväksi, että jos hankkeen aihepiiri olisi kaavaillun suppea, olisi EU-rahoitteinen hanke haasteellinen ja sen rahoitusmahdollisuudet vähäiset. Samalla heräsi

Hankkeen esiselvitysvaiheessa laadittiin kuntakeskustojen analyysit eli kartoitettiin ympäristön heikkouksia, vahvuuksia ja käytettävissä olevia mahdollisuuksia. Esimerkkinä lin ydinkeskustan analyysi.

kiinnostus siihen, miltä maakuntamme taajamat näyttävät, millaisen muutoksen ne ovat kokeneet erityisesti sodan jälkeen ja miksi sekä minkä tyyppistä kehityshanketta alueella kaivattaisiin erityisesti kuntien näkökulmasta. Kulttuuriympäristö siirtyi aiotusta ydintemasta taustoittavaan rooliin, mutta säilyi hankkeen läpileikkaavana osasena.

Esiselvityshanke, 2000–2001

Vuonna 2000 käynnistyi Pohjois-Pohjanmaan 1-tukialueisiin liittyvä esiselvitys, jonka aikana kartoitettiin alueen taajamakeskustojen tilaa analysoimalla niiden rakennettua ympäristöä. Puolivuotisessa esiselvitysvaiheessa tarkasteltiin 18 kuntaa, niiden taajamien keskusta-alueiden rakennetun ympäristön tilaa ja kehittämistarpeita. Keskustaajamien tilaan perehdyttiin maastotyöskentelyn avulla, taustamateriaalina olivat kartat, valokuvat sekä näitä taajamia koskevat aiemmin tehdyt suunnitelmat ja selvitykset. Työssä tarkasteltiin keskustaajamien visuaalista ja toiminnallista rakennetta sekä taajamakuva. Esiselvitysvaiheen raportti taajama-analyysiin koottiin julkaisuksi *Taajamien vetovoimaisuus – selvitys Pohjois-Pohjanmaan tavoite 1-alueen kuntien keskustaajamien tilasta* (Soikkeli, Isola & Mäkinen, 2001).

Yksi esiselvitysvaiheen keskeisistä johtopäätöksistä oli huomio, että vaikka lähes kaikissa tarkastelluissa kunnissa keskustaajamaa on pyritty kehittämään kaavoituksen, täydennysrakentamisen, liikenneympäristön parantamisen sekä rakennuskannan ylläpidon keinoin, on suunnitelmista ja toteutuksista puuttunut kokonaisnäkemys. Taajamista on aikaa myöten kehittynyt toistensa kaltaisia, anonymi alueita - tai ne ovat taantuneet sellaisiksi. Niinpä taajamakuva hallitsee kaupalliikkien standardoitu rakentaminen ja jäsentymätömyys on leimallista eikä ympäröivän maiseman mahdollisuuksia useinkaan ole hyödynnetty. Suunnitelmia ja visioita on laadittu vuosien myötä runsaasti, mutta useimmat visiot ovat olleet niin epärealistisia, että ne on haudattu arkistoon.

Taajamakeskustat on pääosin rakennettu autolla liikuttamisen ehdoin. Keskustoja hallitsevat asfaltoidut alueet ja laajat pysäköintikentät. Kuvassa Haapajärvi viestikuvattuna 2000-luvun alussa.

Taajamien vetovoimaisuus -hanke, 2002–2005

Esiselvitysvaiheen pohjalta valittiin kohdekunnat Taajamien vetovoimaisuus -jatkohankkeeseen, jonka aikana tehtiin suunnitelmia kohdekuntien taajamien rakennetun ympäristön kehittämiseksi ja parantamiseksi. Hankkeen tavoitteena oli vahvistaa maakunnan taajamien identiteettiä, omaleimaisuutta ja vetovoimaisuutta. Nelivuotisen yhteishankkeen lähtökohtana oli realistinen, resurssit ja kunkin kunnan tulevaisuuden kehitysnäkymät huomioonottava suunnittelu, jonka toteutuminen tähtää vuosikymmen tai kahden päähän. Hankkeessa ei pyritty löytämään yleispäteviä ratkaisumalleja, vaan päinvastoin: kutakin taajamaa haluttiin kehittää sen omista lähtökohdista. Alueen kunnat lähtivät innostuneesti mukaan tähän kehitystyöhön.

Pilottiprojektit eli kohdekuntiin laaditut kehittämissuunnitelmat palvelivat suoraan mukana olleita kuntia ja lisäksi niiden tekijät laajensivat suunnitelmat yliopistolla ohjatuiksi opinnäytetöiksi eli diplomitöiksi tai syventävien opintojen harjoitustöiksi. Kaikkiaan hankkeessa tehtiin 20 pilottiprojektia, joista 7 jatkui diplomityöksi, 6 syventävien opintojen harjoitustyöksi ja 2 erikoistyyksi. Hankkeen puitteissa järjestettiin myös 4 erikoiskurssia ja yksi opiskelijakilpailu. Yliopiston kannalta yksi Taajamien vetovoimaisuus -hankkeen tavoitteista oli lähentää maakuntaa ja yliopistoa – näin se toteutti samalla myös yliopiston kolmatta tehtävää. Hankkeen parissa työskenteli noin 70 opiskelijaa ja kymmenkunta professoria, assistenttia tai muuta opettajaa. Näin Oulun yliopiston arkkitehtuurin osasto sitoutui vahvasti maakunnan kehittämistyöhön. Hankkeesta julkaistiin loppuraportti *Taajamaympäristön kohentaminen; Taajamien vetovoimaisuus -hankkeen loppuraportti* (Soikkeli, Mäkinen & Isola, 2005).

Elävät ydinkeskustat Pohjois-Pohjanmaalla -hanke (ELYD), 2006–2007

Taajamien vetovoimaisuus - hankkeessa keskityttiin yksinomaan taajamaympäristöjen fyysiseen suunnitteluun. Jo hankkeen aikana kumpusi kuitenkin tarve laajentaa näkökantaa koskemaan myös muuta toimintaa, joka liittyy keskustoihin. Kunnat toivoivat jatkohanketta. Niinpä Elävät ydinkeskustat Pohjois-Pohjanmaalla -hankkeessa fyysisen ympäristön suunnittelun rinnalle nostettiin tapahtumat ja toiminta keskustoissa. Keskustojen kehittämissuunnitelmia hyödynnettiin jälleen myös opinnäytetöissä; kolmen diplomityön ja 7 syventävien opintojen harjoitustyön annit siirtyivät nekin kuntien käyttöön. Perinteeksi muodostuneeseen tapaan töiden tiivistelmät kuva-aineistoinen julkaistiin hankkeen loppujulkaisussa *Elävät ydinkeskustat Pohjois-Pohjanmaalla; ELYD-hankkeen loppuraportti* (Soikkeli, 2008).

Sekä Taajamien vetovoimaisuus -hanke että ELYD -hanke olivat osaltaan olleet luomassa ja lujittamassa maakunnallista ja kunnallista yhteistyöverkostoa. Ne osoittivat keinoja kuntakeskustojen kehittämiseksi ja niiden elinvoimaisuuden säilyttämiseksi. Keskustojen fyysisen ympäristön parantamissuunnitelmat ja toiminnallisuuden (mm. tapahtumat) näkö-

kulma täydensivät toisiaan. Hankkeiden myötä nähtiin yhä selkeämmin tarve luoda keskustaa kehittäviä uusia toiminta- ja yhteistyömalleja yhteistyössä liike-elämän ja yritysten sekä viranomaisten ja asukkaiden kanssa. Liike-elämän toimintaedellytysten parantaminen turvaa keskustojen palvelutarjonnan ja on edellytys keskustan kehittämiselle; siten se on asukkaiden, viranomaisten ja yrittäjien yhteinen etu.

Meidän City –hanke (MECI), 2008-2011

ELYD-hanke osoitti, että näkökulmassa oli edelleen laajentamisen varaa: pienten kaupunkien ja kuntien keskustojen kaupallista vetovoimaa voisi parantaa yhteistyöllä ja uudentyyppisen liiketoimintaverkostoajattelun avulla. Yhteistyön toivottiin laajenevan käsittämään myös Oulun yliopiston markkinoinnin laitoksen, joka lähtikin kumppaniksi uuteen MECI-hankkeeseen. Verkostoliiketoiminta ja kauppiasyhdistysten tai toimivien työryhmien aikaansaaminen pikkukaupunkeihin oli hankkeen eräs tavoite. Hankkeessa verkostoitumista tuettiin myös seminaarien ja tapahtumien järjestämisen kautta. MECI-hankkeen puitteissa valmistui mukana olleiden kuntien taajamiin kohdistuvia rakennetun ympäristön parantamissuunnitelmia kaikkiaan 10. Ne sekä asiantuntija-artikkelit julkaistiin loppujulkaisussa *Rakennettu ympäristö voimavarana; MECI-hankkeen loppuraportti* (Soikkeli 2011).

Hankkeen aikana huomattiin, että olisi aika siirtyä yhä ohjelmallisempaan kehityssuunnitelmien toteuttamiseen: luoda pikkukaupunkiohjelma, missä Pohjois-Pohjanmaa voisi toimia edelläkävijänä koko Suomessa. Näin hankeyhteistyö olisi saavuttanut tavoitteensa eli tehnyt itsensä tarpeettomaksi ja saanut aikaan luontevan ja jatkuvan keskustojen strategisen kehittämistyön.

Kaupunki- ja kuntakeskustat pohjoisessa -hanke (KAAPO), 2015-2017

Pohjois-Pohjanmaan liiton ja alueen kuntien yhteisen KAAPO-hankkeen tavoitteena oli yrittäjyyden lisääminen kuntakeskuksissa tarkastellen ja tukien keskustojen palveluja, yrittäjien yhteistyötä ja mm. yrityspuistoja. Osatavoitteina olivat paikkaperusteisuus, energiaomavaraisuus, puurakentaminen ja rakennetun ympäristön eheyttäminen. Hankkeen tuloksena aikaansaatiin jälleen kuntakohtaisia kehittämissuunnitelmia, jotka olivat esimerkiksi keskustojen parantamissuunnitelmia ja taajamaympäristön detaljisuunnittelua, rakennusten korjaussuunnitelmia, kuntoarvioita ja yritys ympäristöjen kehittämistä. Hankkeen toimintaa ohjasivat läpäisevinä periaatteina kestävä kehityksen näkökulman huomioiminen, yhteisöllisyys, avoimuus, vuorovaikutteisuus ja osallistuvan suunnittelun periaate. Tämä julkaisu käsittelee tämän päättyvän hankkeen prossia ja lopputuloksia.

Muutamia hankkeille tärkeitä teemoja

Virtaa visioista

Jokainen paikkakunta on asukkaidensa ja historiansa näköinen. Keskusta on se paikka, jossa paikkakunnan identiteetti yleensä kiteytyy, sillä siellä menneisyys ja tulevaisuus kohtaavat nykyisyyden. Jos keskusta kuolee, kunnan sydäntäkin pysähtyy, taantuu. Kehittyminen kasvukeskukseksi riippuu yllättävän paljon siitä, millainen mielikuva ihmisillä on paikkakunnan keskustasta. Positiiviset käsitykset tuovat asukkaita ja yrityksiä, luovat tapahtumia, elämää. Nuokkuvatko Pohjois-Pohjanmaan taajamat, vai ovatko ne dynaamisia, tulevaisuuteen innokkaasti katsovia? Vastaus kumpuaa osittain siitä, miten alueemme kunnat ja kaupungit, niiden virkamiehet, päättäjät ja liike-elämän toimijat sitoutuvat taajamiensa kehitystyöhön. Ratkaisevinta ei siis ole se, mitä ulkopuoliset kunnistamme ajattelevat, vaan ensisijaisesti se, mitä mieltä asukkaat ja päättäjät ovat ja millaiseen kehitystyöhön he sitoutuvat.

Keskustojen kehittämisessä katse ei saa eikä voi suuntautua vain vuoden, vaan kymmenen, ehkä kahdenkymmenenkin vuoden päähän. Keskustan kehittämishankkeiden vaiheittaisen toteuttamisen avulla on mahdollisuus luoda hyvää elin- ja toimintaympäristöä sekä asukkaille että alueen liike-elämälle. Tämä vaatii kuitenkin kunnan päättäjiltä sitoutumista ja kaukonäköisyyttä, toimijoilta yhteen hiileen puhaltamista ja asukkailta uskoa tulevaisuuteen. Kun keskustan kehittämisestä tulee eri toimijoiden yhteinen päämäärä, lisääntyvät investoinnitkin pikkuhiljaa - tulevaisuudenuskon vahvistumisen myötä.

Tila, auto ja ihminen

Autoistuminen, tyhjät liiketilat, epäviihtyisyys ja turvattomuus sekä asumisen siirtyminen keskustojen ulkopuolelle ovat olleet yleisimmät syyt suurten keskustojen ongelmiin. Pienimmissä kunnissa, joiden asukasluku saattaa olla taantumaankin päin, tiivistyy asutus kohti keskustaa: vanheneva väestö muuttaa maaseudulta palvelujen ääreen. Keskustoissa eletään rakennusten välisessä vapaassa tilassa, jolloin viihtyisyyden kannalta miljöö ja mittakaava ovat raamit antava tekijä. Talojen sisällä toimitaan, mutta niiden ulkopuolella oleskellaan ja liikutaan. Keskustoissa vapaata tilaa ovat kadut, mutta myös torit – jos sellaisia on – sekä aukiot ja puistot. Vapaa tila täyttyy toiminnoilla ja liikkumisella. Perinteisesti keskustoiissamme autoilu on liikkumistapana vienyt voiton ja ottanut suurimman tilan. Autoilu on kuitenkin vain keino saapua keskustaan. Varsinainen keskustaelämä alkaa siitä, kun astutaan autosta ulos.

Keskustan kehittämisen suunnan arvioiminen on sinänsä helppoa. Kun levennämme ajokatuja, autoilu lisääntyy, ja kun rakennamme pyöriteitä, pyöräily lisääntyy. Kun teemme kävelykatuja ja viihtyisiä alueita kävelylle, kävely lisääntyy. Kävelypainotteiset ja kevyttä liikennettä tukevat ratkaisut tarjoavat entistä parempaa ympäristöä ja toimintamahdollisuuksia myös pikkukeskustoissa. Toki hyvä suunnittelu edellyttää kaikkien liikennemuotojen huomioon ottamista ja pysäköintikysymysten ratkaisemista. On kuitenkin hyväksi pohtia, mi-

hin suuntaan ja kenen ehdoilla keskustaa halutaan kehittää ja pysähtyä miettimään keinoja: tukevatko päätökset ja kaavoitus tavoitetta.

Pyöräily ja kävely ovat olennainen osa keskustaelämää. Niille on varattava riittävät ja viihtyisät alueet aivan ydinkeskustassa. Samoin keskustoissa olisi varattava mahdollisuus kauppojen, kahviloiden ja ravintoloiden ulostulolle: kaupungin tai taajaman aktiivialue voi laajentua vuodenajan ja sään salliessa, vaikka Suomen suvi lyhyt onkin.

Kävelypainotteisuus ei suinkaan edellytä katujen muuttamista kävelykaduiksi. Viihtyisyys saavutetaan huolehtimalla kadun viimeistelystä muun muassa päällystein, istutuksin ja valaisimin. Kävelylväylä on turvallinen silloin, kun lapsen voi antaa vapaasti liikkua kadulla, ilman tarvetta siepata häntä kädestä kiinni.

Pitääkö keskustassa viihtyä?

Keskustojen ympäristön kehittämistarve havaitaan yleensä viiveellä tilanteessa, jossa asiointi on jo suuntautunut suuriin kaupan yksiköihin keskustan ulkopuolelle ja keskustassa on runsaasti tyhjää liiketilaa. Ympäristön viihtyisyys on heikentynyt, ja keskusta vaikuttaa toimivan pitkälti liikenteen ehdoilla. Autot, ympäristön hoitamattomuus ja tyhjät liiketilat eivät houkuta liikkumaan. Kuollut katu ei houkuta perustamaan kaupallisia palveluja. Itseään ruokkiva kehitys synnyttää kuollutta ympäristöä. Eri tekijöiden yhteisvaikutus näkyy käytännössä esimerkiksi kiinteistöjen arvonkehityksessä.

Etäisyyden merkitys pienenee, jos ympäristö toimii liikenteellisesti ja ympäristön laatu on kunnossa. Vaikka etäisyydet eri toimintojen välillä ovat keskuksissa pieniä, voivat ne silti ankeassa asiointiympäristössä olla liian pitkiä houkuttelemaan käyttäjiä, esimerkiksi kauppojen asiakkaita. Yksinkertaisemmin todettuna: viihtyisässä ympäristössä ihminen on valmis kävelemään pidemmän matkan kuin epäviihtyisässä ja autopainotteisessa. Kuntalaiset arvioivat asiointiympäristöään suhteessa kilpaileviin asiointiympäristöihin, joita usein ovat lähiseudun suurempien taajamien valtateiden varsien kaupakeskittymät. Jos valtatie varren kaupakeskittymä tarjoaa monipuolisia palveluita tiiviisti, jopa saman katon alla, on se helpompi valinta kuin lähes yhtä tiiviisti sijaitsevat kauppa-liikkeet kunnan ankeassa keskustassa. Keskusta näivettyä entisestään.

Fyysistä ympäristöä kehitettäessä keskeisiksi nousevat ratkaisut, joilla pystytään vaikuttamaan viihtyisyyteen ja keskustan houkuttelevuuteen kaikkien yhteisenä olohuoneena. Fyysisen ympäristön kehittäminen yhdessä taajaman kaupallisen kehittämisen kanssa on perusteltua. Kaupallinen kehittäminen mahdollistuu myös keskustan asiointiympäristön laadullisen kehittämisen kautta, mitä Taajamien vetovoimaisuus -hankkeissa on vuosien aikana visioitu. Kehittäminen on mahdollista ainoastaan keskustan toimijoiden yhteistyöllä, näin esimerkiksi Taajama-hankkeiden aikana perustetut keskustatyöryhmät ovat joillain paikkakunnilla nousseet tärkeään rooliin.

Tiivis rakentaminen lyhentää etäisyyksiä palveluiden välillä, mikä tekee niiden saatavuuden helpoksi. Pienten keskustojen etuna on se, että todelliset asiointietäisyydet voivat olla hyvinkin pieniä. Epäviihtyisä ympäristö vähentää kuitenkin ihmisten spontaania liikkumista alueella. Tunne pitkistä etäisyyksistä voi syntyä jo muutamista metreistä, jos asiointia vaikeuttavat epäviihtyisän ympäristön ohella erilaiset esteet tai asiointin suunta ei tunnu loogiselta. Tällöin turvaudutaan helposti autoon, vaikka etäisyydet olisivat pieniäkin. Tämä puolestaan vaikeuttaa meitä havainnoimasta palvelutarjontaa. Jos pienten etäisyyksien alueella asiodaan autolla, autojen pysäköintitarve ja palveluiden etäisyydet keskuksen sisällä kasvavat. Tämä kehitysketju, joka monissa maakuntamme keskustoissa on havaittavissa, on kuitenkin pysäytettävissä.

Asukkaan ja asiakkaan kannalta asiointiympäristön laatua voidaan parantaa pienissä keskustoissa kävelypainotteisuutta lisäämällä. Pysäköinti- ja ajoväylät tulisi jäsennöidä ja ryhmitellä siten, että ne eivät tuota lisää tyhjiä katutiloja tai epämääräisiä jäsentymättömiä aukioita. Keskustan mahdollisen torin tulisi olla riittävän rajautunut ja tiivis, mutta olisi suotavaa, jos tori voisi tapahtumien aikana laajentua lähialueelle. Mittakaa-valtaan väljää ympäristöä ja tyhjiä hoitamattomia tontteja olisi rajattava ja jäsennöitävä vaikkapa istutuksin, jos keskustassa ei ole uudisrakentamistarvetta. Tyhjien tonttien tilapäinen viihtyisyyttä lisäävä käyttö on mahdollisuus, joka harvoin huomataan. Joutomaiden käyttöä on tarkasteltu tässä julkaisussa toisaalla.

Kulttuuriympäristö voimavarana

Taajamien vetovoimaisuus -hankkeitten sarja on tarjonnut erinomaisen mahdollisuuden tehdä pitkäjänteistä yhteistyötä Pohjois-Pohjanmaan kuntien kanssa. Vaikka alkuperäinen aie muodostaa rakennetun kulttuuriympäristön suojeluun ja korjaamiseen keskittynyt hanke ei toteutunut, on näissä taajamahankkeissa vuodesta 1999 asti työskennelty myös vanhojen rakennusten säilyttämisen puolesta, ja hankkeet ovat

merkittävästi edistäneet rakennetun ympäristön säilymistä useissa alueen taajamissa. Tästä työstä Pohjois-Pohjanmaan kulttuuriympäristötoimikunta myönsi hankkeelle rakennus-suojelupalkinnon eli Viisikanta -kunniakirjan vuonna 2011. Meidän hankkeessa toimivien näkökannalta tarkasteltuna asenteet vanhoja rakennuksia kohtaa ovat selvästi lientyneet siten, että ne nähdään yhä useammin voimavarana ja tärkeänä osana paikkakunnan muistia.

Kulttuuriympäristöstä muodostuu parhaimmillaan paikkakunnan vetovoimatekijä. Kulttuuriympäristö nähdään yhä useammin voimavarana ja rikkautena, joka tukee viihtyvyyttä ja auttaa ymmärtämään menneen kautta nykyisyyttä sekä rakentamaan tulevaisuutta. Vastuu kulttuuriympäristön hyvästä ylläpidosta on meillä jokaisella. Kulttuuriympäristön arvot säilyvät ensisijaisesti rakennusten hyvän hoidon sekä niiden sopivan käytön ansiosta. Rakennusten kestävä käyttö voi tukea omalta osaltaan myös elinkeino- ja talouselämää.

Kulttuuriympäristöllä on oma tärkeä merkityksensä paikkakunnan ja sen asukkaiden identiteetin vahvistajana sekä positiivisena voimavarana. Näkemys arvokkaasta ja vaalittavasta rakennuskannasta muuttuu ajan myötä, sillä omat arvomme ja arvostuksemme muuttuvat hitaasti ja väijäämättä. Rakennukset, jotka ehkä nyt koetaan rasiitteeksi ja kalliiksi säilyttää, voidaan tulevaisuudessa nähdä arvostettuina oman aikakautensa kuvaajina. Siksi on sääli, jos niitä koskeva päätöksenteko tehdään yksinomaan tämän hetken arvostusten perusteella. Me kaikki tiedämme rakennuksia, jotka on purettu, ja joita tänään kaivataan ja ihmetellään päättäjien menneitä päätöksiä.

Omasta maakunnastamme löytyy hyviä esimerkkejä vanhojen rakennusten vetovoimasta. Kaisa Mäkinen esittelee hyviä esimerkkejä tässä julkaisussa omassa artikkelissaan.

Hankkeiden lyhytjänteinen maailma on tullut tutuksi meistä monelle työelämässä. Ongelmana on se, että projektien sijaan ympäristön kehittämisessä on kyse prosessista ja osin hitaas-

Onko hankkeista hyötyä

Pitkäjänteisellä työllä keskustojen viihtyvyyttä voidaan parantaa pieninkin resurssein. Esimerkkinä Taivalkosken keskusta vuonna 1999 ja 2010-luvun alussa.

ta sellaisesta. Kaavoitus on strateginen työkalu, joka näyttää suuntaa, mutta ei ole tae suunnitelmien toteuttamisesta. Vä-lillä tavoitteetkin muuttuvat.

Taajamien vetovoimaisuus -hankkeiden myötä on pys-tytty ainutlaatuisen pitkäjänteisesti kehittämään myös hank-keessa luotua toimintamallia, yhteistyötä kuntien ja alueen eri toimijoiden kanssa. Hankkeet ovat tarjonneet mukana olleille kunnille mahdollisuuden etsiä ja vertailla taajamien kehittä-misen vaihtoehtoja. Meille kaikille yhteisenä tavoitteena oli aikaansaada toteuttamiskelpoisia suunnitelmia, jotka konk-reettisesti hyödyttävät kuntia. Saimme aikaan paljon näkyviä tuloksia, esimerkiksi Taivalkoskelle viihtyisän torialueen ja Pyhäjärvelle yhteistyössä tiehallinnon kanssa kadulle levitty-vän torin, joka palvelee tapahtumien järjestämistä. Kalajoella puolestaan suunniteltiin uutta kauppapaikkaa valtatie var-ressa olevalle tontille, keskustan ulkopuolelle. Hankkeessa kaupalle löytyi vaihtoehtoinen paikka keskustaan, joka toteu-tuessaan tulee eheyttämään nykyään hieman hajanaista kes-kustaa. Liminkaan puolestaan saatiin uusi tori, jonka teemat kumpusivat Limingan ainutlaatuisesta luonnosta. Jo nyt nä-kyvien tulosten lisäksi hankkeissa tehty työ on hyödyttänyt monissa kunnissa yleis- ja asemakaavataso suunnittelua.

Hankkeen hyöty on nähty kunnissa siinä, että sen myö-tä myös päättäjiä on saatu mukaan miettimään ympäristön laatua ja parantamismahdollisuuksia. Hanke on tuonut uu-sia näkökulmia. Nuorten suunnittelijoiden näkemyksiä on kiitelty erityisesti uusista, raikkaista näkökulmista. Vuonna 2011 tehdyssä kyselytutkimuksessa kävi ilmi, että yli puolet kuntakumppaneista oli voinut hyödyntää kehittämissuun-nitelmien ideoita kaavoitustyössä. Vastaajien mielestä han-ke oli mahdollistanut myös rahoituksen hankinnan ja jat-kosuunnittelun. Tehdyistä kehittämissuunnitelmista peräti kaksi kolmasosaa oli päätynyt toteutukseen. Tämä osoittaa hankkeen vastanneen hyvin kuntien tarpeisiin, mikä on in-nostanut kunnat puoltamaan jatkohankkeiden ideointia ja rahoitusta.

Yliopiston muuttunut rooli

Hanke muutti selkeästi arkkitehtuurin osaston, nykyisen tie-dekunnan, roolia kuntien kumppanina. Vuosituhannen vaih-teeseen mennessä arkkitehtuurin osastolla oli ollut lukuisia hankkeita alueen kuntien kanssa. Nuo hakkeet eivät kuiten-kaan olleet todellisia yhteistyöhankkeita, joissa kuntien realis-tiset toiveet olisi otettu esimerkiksi opiskelijatöissä huomioon. Usein hankkeissa oli ongelmien ratkaisun keskiössä olemassa olevaa ympäristöä voimakkaasti muuttava uudisrakentami-nen. Niinpä suunnitelmat jäivät usein hyödyntämättä ja selvi-tykseksi muiden raporttien joukkoon, vailla toteutumismah-dollisuuksia.

Jo ensimmäinen Taajamien vetovoimaisuus -hanke muutti tätä lähestymistapaa, sillä kuntiin tehtävien kehittämissuun-nitelmien aiheet valittiin yhteistyössä kuntien kanssa, kuntien tarpeita kuunnellen. Suunnittelun lähtökohtana oli realisti-nen, kuntien resurssit ja tulevaisuudennäkymät huomioon ot-tava suunnittelu. Muutos ei ollut osastolla kivuton tai helppo,

mutta se tapahtui. Kiihkein keskustelu käytiin ensimmäisen hankkeen kuluessa valmistuneen diplomityön yhteydessä: pohdittiin, voiko diplomityön tavoite täyttyä keskustasuun-nitelmassa, jossa ympäristöä esitettiin parannettavaksi pienin keinoin ja vaihteittain.

Hankkeessa työskennelleille arkkitehtiylioppilaille hanke on tarjonnut oivallisia mahdollisuuksia harjoitella työelämän käytäntöjä alueen kunnissa. He ovat paitsi työskennelleet yli-opiston kolmanteen päätehtävään – yhteiskunnalliseen vai-kuttamiseen – liittyen, myös saaneet tilaisuuden tutustua Poh-jois-Pohjanmaan kuntiin. Useat heistä ovat valmistuttuaan työllistyneet alueen kuntiin tai kuntien kanssa yhteistyötä te-keviin konsulttitoimistoihin.

Ensimmäisissä hankkeissa yliopistolla oli vahva tutkimuk-sellinen ote. Arkkitehtuurin osastolla tehtiin perustutkimus-ta, selvitettiin kuntakeskustojen piirteitä ja vaiheita erityisesti 1960-luvulla ja sen jälkeen. Hankkeessa luotiin myös työka-lu taajamien ominaispiirteiden tarkasteluun. TkT, arkkitehti Kaisa Mäkinie mi tarkasteli vuonna 2012 valmistuneessa väi-töskirjassaan Pohjois-Pohjanmaan kirkonkylien muuttuva kulttuuriympäristö koko alueen ja erityisesti Rantsilan, Kärsä-mäen, Tyrnävän ja Haapaveden muutosprosessia. Mäkinie mi oli mukana jo hankkeen esiselvitysvaiheessa tutkimusavusta-jana ja myöhemmin siirtyi myöhemmin Pohjois-Pohjanmaan liiton palvelukseen.

Hankkeen kuluessa on siis paitsi tehty käytännönläheistä kuntia palvelevaa työtä myös tehty oman alueemme kehityk-seen liittyvää yliopistotutkimusta. Vuosien mittaan hanke on muuttunut yhä käytännönläheisemmäksi ja samalla yliopis-ton rooli hankkeen toteutuksessa on ohentunut. Tästä syystä yliopisto ei enää KAAPO-hankkeessa ollut hankkeen osapuo-lena. Yliopistoyhteys säilyi kuitenkin siten, että arkkiteh-tuurin tiedekunnan opiskelijoita työskenteli harjoittelijoina Pohjois-Pohjanmaan liitossa, mikä tarjosi heille ainutlaatuisen mahdollisuuden työskennellä viranomaistahon palveluksessa tehden yhteistyötä kuntien kanssa.

Pohjois-Pohjanmaan liitto ja alueen kunnat ovat rohkeasti rahoittaneet Taajamien vetovoimaisuus -hankkeita vuosien ajan. Näin hankekokonaisuus on muuttunut pitkäjänteiseksi ja prosessin kaltaiseksi. Hankkeen myötä kulttuuriympäristö on alettu nähdä yhä enemmän arvona ja voimavarana, vaikka edelleen esimerkiksi vanhojen rakennusten säilyttämispyrki-mykset joutuvat kohtaamaan kovat taloudelliset arvot.

Liki 15 vuoden aikana on meille hankkeessa toimineille muodostunut vahva käsitys siitä, että viihtyisän, turvallisen ja elävän ympäristön aikaansaaminen kunnan keskustaan on tärkein kulttuuripalvelu, jonka kunta asukkaalleen voi tarjota. Tämän päivän päättäjien työn tulos kantaa vuosia ja vuosi-kymmeniä. Haasteellisena tavoitteena onkin ohjata ja toteut-taa edessä olevaa keskustan kehitysprosessia niin, että tulos osoittautuu kestäväksi, omilta juurilta kasvaneeksi kulttuuri-teoksi, joka palvelee alueen ihmisiä ja joka kestää myös kriit-tisen arvioinnin. 🏠

Lopuksi

Kulttuuriympäristö yritystoiminnan ympäristönä

Kaisa Mäkinieniemi

”Kulttuuriympäristö on yhteisön ja ihmisten muistin ja identiteetin perusta. Hyvin säilyneenä, alueellisesti omaleimaisena ja eri aikakausista rakentuvana se on mittava kansallinen omaisuus, johon sisältyy merkittäviä yhteiskunnallisia ja kulttuurisia arvoja. Kulttuuriympäristö on merkittävä kulttuurinen, taloudellinen, sosiaalinen ja ekologinen voimavara ja uuden toiminnan mahdollistaja.”

(Valtioneuvoston periaatepäätös kulttuuriympäristöstrategiaksi 2014–2020)

Kaapo-hankkeessa päätavoitteena on yrittäjyyden lisääminen Pohjois-Pohjanmaan kunnissa sekä alueen vetovoimaisuuden parantaminen yritysten, työntekijöiden ja matkailijoiden näkökulmasta. Yhtenä teemana hankkeessa on kulttuuriympäristön, sen ominaispiirteiden ja vahvuuksien, hyödyntäminen elinkeinotoiminnassa. Hankkeessa on tarkasteltu olemassa olevan kulttuuriympäristön sekä siihen liittyvän kulttuuriperinnön hyödyntämistä yritystoiminnan ympäristönä ja idealähteenä esimerkiksi palveluiden, tuotteiden ja tapahtumien kehittämisessä.

Mitä on kulttuuriympäristö?

Kulttuuriympäristöllä tarkoitetaan ihmisen toiminnallaan muovaamaa ympäristöä. Pitkän ajan kuluessa muodostunut, ajan mittaan muuttuva kulttuuriympäristö ilmentää kulttuurin vaihteita ja ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksen muutoksia. Aikojen kuluessa esimerkiksi asuminen, liikkuminen, elinkeinotoiminta ja historialliset tapahtumat ovat jättäneet jälkensä ympäristöömme. Nämä jäljet näkyvät kulttuuriympäristössä kerroksellisuutena. Kulttuuriympäristöön liittyy myös aineettomia merkityksiä, muistoja, tulkintoja, arvostuksia ja taloudellisia odotuksia.

Kerroksellinen ja monimuotoinen kulttuuriympäristö kertoo eletystä elämästä ja aikojen mittaan sattuneista tapahtumista. Siihen on varastoitunut valtava määrä tietoa alueiden ja paikkojen historiasta ja perinteistä sekä monenmoisia tarinoita menneiltä ajoilta ja meitä ennen eläneistä. Kerroksellinen kulttuuriympäristö voidaan nähdä aineellisena historiankirjana, josta voidaan lukea kertomusta paikan historiallisista vaiheista, ihmisten elämästä, toiminnasta, tavoista ja arvostuksista. Nyt jo piiloon jääneitä kerroksia voidaan tuoda esille esimerkiksi tarinoiden avulla.

Kulttuuriympäristöä voidaan arvottaa. Osia siitä, kuten esimerkiksi kulttuurimaisema-alueita, rakennettua kulttuuriympäristöä edustavia kokonaisuuksia, yksittäisiä rakennuksia ja rakennusryhmiä, on suojeltu tai määritelty erityisen arvokkaiksi. Arvokohteiden ja arvoalueiden ohella kulttuuriympäristöä on myös jokapäiväinen arkinen elinympäristömme. Useimmiten kulttuuriympäristöksi mielletään esimerkiksi historialliset ympäristöt, joihin liittyy positiivisia mielleyhtymiä. Kulttuuriympäristö voi kuitenkin olla myös todiste asioista, joita ei haluta muistaa. Käsitykset siitä, mikä kulttuuriympäristössä on arvokasta ja hyvää, muuttuvat ajan myötä. Tänä päivänä tavanomaisena pidetty alue, paikka tai rakennus voi olla tulevaisuudessa arvostettua ja omasta ajastaan havainnollisella tavalla kertovaa kulttuuriympäristöä.

Kulttuuriympäristön merkitys identiteettiä vahvistavana voimavarana sekä hyvinvoinnin ja elinvoiman lähteenä tuodaan esille *Valtioneuvoston periaatepäätöksessä kulttuuriympäristöstrategiaksi 2014–2020* (2014). Sen mukaan hyvin hoidettu ja elinvoimainen kulttuuriympäristö tukee asukkaiden viihtyvyyttä, uusien elinkeinojen syntymistä ja vanhojen kehittymistä sekä alueiden omiin vahvuuksiin perustuvaa kehittämistä.

Omaleimainen ja laadukas kulttuuriympäristö on rikkaus ja voimavara, joka houkuttelee niin asukkaita kuin matkailijoitakin. Se antaa mahdollisuuksia sekä viihtyisään asumiseen että monipuoliseen yritystoimintaan. Yritystoiminnassa tärkeää ovat vahvat ideat toiminnan pohjana, omaleimaisuus ja erottuminen muista. Kulttuuriympäristön monimuotoisuus avaa elinkeinoelämälle menestymisen mahdollisuuksia. Alueellisia ja paikallisia erityispiirteitä ja vahvuuksia voidaan hyödyntää uuden liiketoiminnan luomisessa ja uusien palveluiden ja tuotteiden kehittämisessä. Kulttuuriympäristön hyödyntäminen voi tuoda uutta arvoa myös jo olemassa oleville palveluille. Elinkeinoelämässä hyvin hoidettu ja vetovoimainen kulttuuriympäristö nähdään liiketoiminnan kannalta arvokkaana ja sen hoitoon ja kehittämiseen osoitetaan myös taloudellisia voimavaroja.

Erityisesti kulttuuriympäristö ja matkailu ovat vahvasti yhteydessä toisiinsa. Matkailussa arvokas ja omaleimainen kulttuuriympäristö on tunnistettu elinkeinotoiminnan elinvoimaisuuden perustana ja keskeisenä käyttövoimana. Esimerkiksi vanhojen suomalaisten puukaupunkien merkitys vetovoimaisina matkailukohteina perustuu nimenomaan paikan ominaispiirteisiin ja historiaan. Samoin on useimmissa matkailukohteissa. *Suomen matkailustrategian 2020* mukaan Suomeen suuntautuvassa kulttuurimatkailussa painottuvat mm. paikalliset kulttuuriympäristöt, yksittäiset kulttuurikohteet ja reitit sekä omaleimaiset alueelliset kulttuuripiirteet. Maisemat ja niiden luonto- ja kulttuuriperintöarvot ovat yksi Suomen matkailun vahvuustekijöistä. Kulttuuriympäristön hoito ja matkailu tukevat ja edistävät toisiaan: edistämällä kulttuuriympäristön hoitoa matkailun kannalta merkittävillä alueilla edistetään myös kulttuuriympäristön vahvuuksia hyödyntävää matkailua. Elinvoimainen matkailutoiminta tukee alueen vetovoimaisuutta asuinympäristönä. Matkailutoimialaan kuuluvat palvelut mahdollistavat monipuolisten ja laadukkaiden palveluiden tuottamisen myös paikallisille asukkaille. Kulttuuriympäristön ja kulttuuriperinnön tyylikäs ja huolellinen tuotteistaminen ja matkailullinen hyödyntäminen vahvistavat aluetaloutta ja lisäävät alueen tunnettavuutta. Kulttuuriympäristöstä voi muodostua paikkakunnalle tai alueelle tärkeä statusmerkki.

Kulttuuriympäristön määrittely arvokkaaksi tukee myös yritystoimintaa. Esimerkiksi valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaaksi määriteltyä kulttuuriympäristökokonaisuutta kehitettäessä on otettava huomioon alueelle tai kohteelle ominaisten arvojen perustana olevat ominaispiirteet ja edistettävä niiden säilymistä. Alueen nimeäminen arvok-

Kulttuuriympäristö voimavarana

Vanha Raahe yritystoiminnan ympäristönä

kaaksi kulttuuriympäristöksi ei tarkoita sitä, että siihen ei saisi enää koskea, vaan sitä, että alueen arvot on tunnustettu ja tunnustettu. Arvostatus antaa alueelle miljöötakuun, eli antaa varmuuden ympäristön ominaisluonteen säilymisestä, mikä lisää alueen arvoa myös sen ominaispiirteisiin ja arvoihin tukeutuvien elinkeinojen toimintaympäristönä. Toisaalta alueen ominaispiirteisiin ja arvoihin tukeutuva elinkeinotoiminta puolestaan vahvistaa ja jalostaa edelleen alueen asemaa arvo-kohteena, antaa alueelle uusia merkityksiä ja lisää sen vetovoimaisuutta esimerkiksi matkailukohteena.

”Vanha Raahe ei ole museoalue, vaan elävä kaupunginosa. Se kertoo kaupungin rakentamisen ja asumisen vaiheista vuosisatojen takaa tähän päivään sekä antaa historiallista syvyyttä nykyiselle teräksen ja tietotekniikan kaupungille.”¹

Vanhan Raahen puutalokorttelit lukeutuvat parhaiten säilyneisiin puukaupunkialueisiin Suomessa. Vuonna 1649 perustettu Raahen kaupunki sai nimen Brahestad, suomalaisittain Raahe, kenraalikuvernööri Pietari Brahen mukaan. Vuonna 1791 Raahe sai tapulikaupunkioikeudet ja vapaan purjehdusoikeuden ulkomaille. Siitä tuli merkittävä kauppa- ja merenkulkukaupunki. Kaupungin vauraus perustui laivanvarustukseen, kauppapurjehdukseen ja tervakauppaan. Nykyään Vanhan Raahen alueella on noin 150 vanhaa taloa ja 200 talousrakennusta. Suurin osa vanhoista puurakennuksista on peräisin 1800-luvun alkupuolelta, vuoden 1810 kaupunkipalon jälkeiseltä ajalta.

Vanhan Raahen ohella vanhat puukaupungit, kuten Porvoo, Turku, Naantali ja Rauma, ovat nykyään paitsi viihtyisiä asuinpaikkoja myös houkuttelevia matkailukohteita. Vetovoimatekijöitä puukaupungeissa ovat vanha miljöö ja sen ominaispiirteet, kuten vanhat rakennukset, kapeat kadut ja vehreät puistoalueet, nähtävyydet, kuten museot, kirkot, historialliset kohteet ja tapahtumapaikat, sekä kaupunkien tarjoamat palvelut ja kaupungeissa järjestettävät tapahtumat. Kaupunkien historiaa ja miljöön erityispiirteitä tuodaan esiin ja hyödynnetään paikallisten tuotteiden, palveluiden ja tapahtumien suunnittelussa.

Kaapo-hankkeessa arkkitehtiyooppilas Tuija Patana on tutkinut Vanhan Raahen kehittämistä asumisen ja yritystoiminnan ympäristönä. Työssä on pohdittu toimenpiteitä Vanhan Raahen elinvoimaisuuden ja vetovoimaisuuden lisäämiseksi. Kehittämissuunnitelma on laadittu avoimesti ja vuorovaikutteisesti, yhteistyössä raahelaisten kanssa. Se pohjautuu alueen analyysiin sekä alueen asukailta, kaupungin luottamushenkilöiltä ja virkamiehiltä saatuun palautteeseen.

Pitkän aikavälin tavoitteena on saada Vanhaan Raaheen lisää yrittäjiä ja siten lisätä alueen elinvoimaisuutta ja vetovoimaisuutta. Tavoitetta kohden on työssä lähdetty pienin askelin. Kehittämistyössä ytimenä ovat kaksi teemaa: Vanhan Raahen ainutlaatuisen identiteetin korostaminen sekä alueella sijaitsevien palveluiden helppo saavutettavuus. Kun nämä

asiat saadaan korjattua, on Vanhan Raahen markkinointi matkailukohteena ja yritysympäristönä helpompaa. Virkistys- ja matkailukäytön lisääntyessä myös asiakasvirta yrityksille kasvaa. Osa esitetyistä toimenpiteistä on helppoja ja edullisia toteutettaviksi vaikka heti, osa ehdotuksista kaipaa esitettyä tarkempaa suunnittelua ja investointeja.

Työ on askel eteenpäin Vanhan Raahen kehittämisessä viihtyisänä ja elinvoimaisena asumisen ja yritystoiminnan ympäristönä ja vetovoimaisena matkailukohteena. Tärkeä anti työssä on viestintä- ja yhteistyöverkostojen muodostuminen Vanhan Raahen asukkaiden, yrittäjien ja Raahen kaupungin välille. Yhteistyöverkostot helpottavat jatkossa suunniteltujen kehittämistoimenpiteiden toteutumista Vanhassa Raahessa.

Vanhat rakennukset ovat näyteikkunoita menneisyyteen. Eri-ikäiset vanhat rakennukset – sekä arvokkaiksi määritellyt rakennukset, että ihan tavalliset ja arkipäiväiset rakennukset – ovat tärkeä osa ajallisesti kerroksellista miljöötä. Ne kertovat omasta ajastaan, sille tyypillisistä arvoista ja ihanteista, ihmisten jokapäiväisestä elämästä ja tapahtumista.

Vanhoille, historiaa nähneille rakennuksille ominaisten erityispiirteiden, rakennusten menneisyydestä kertovien materiaalien ja yksityiskohtien sekä aikojen kuluessa syntyneen kerroksellisuuden säilyttäminen tukee parhaiten rakennusten elämysarvojen säilymistä. Se, että historia on rakennuksissa läsnä, nähdään useimmiten vahvana vetovoimatekijänä. On tärkeää, että rakennusten korjaukset ja käyttötarkoituksen muutokset toteutetaan rakennusten ehdoilla, niille tyypilliset ominaispiirteet säilyttäen.

Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden vanhojen rakennusten säilymistä edistää parhaiten niiden säilyminen käytössä. Tyhjiilleen jääneet tai vajaakäytössä olleet vanhat rakennukset ja miljöökokonaisuudet voidaan nähdä omaleimaisina ja houkuttelevina potentiaalisina toimitiloina yrityksille.

Arkkitehtiyooppilas Saara-Maria Koskinen esittää työsään Haapajärven vanhalle kunnansairaallalle uuden käyttötarkoituksen ja restaurointisuunnitelman. Työn päätavoitteena on vanhan, kulttuurihistoriallisesti arvokkaan sairaalarakennuksen tulevaisuuden turvaaminen. Haapajärven vuonna 1926 valmistunut kunnansairaala on edustava esimerkki aikansa kunnansairalarakentamisesta. Se on toiminut sairaalakäytössä aina 1960-luvun lopulle asti. Viime vuosina se on ollut osittain vajaalla käytöllä ja varastotiloina.

Sairalarakennukseen on suunnitelmassa ehdotettu sijoitettavaksi yritysten ja yhdistysten tiloja sekä teehuone. Rakennuksen käyttötarkoitus on valittu yhteistyössä kaupungin edustajien ja kaupunkilaisten kanssa, esitettyjen tarpeiden ja toiveiden pohjalta. Rakennuksen käyttö teehuoneena tukeutuu Haapajärven imagoon Suomen teekaupunkina: ulkomaisesta jääteemainoksesta puolivahingossa alkanutta teekaupungin tarinaa on viety Haapajärvellä aktiivisesti eteenpäin ja kaupunkiin on luotu tapahtumia teeaiheen ympärille. Rakennuksen alkuperäistä käyttötarkoitusta ja historiaa sairaalana tuo esille yhteen huoneeseen rakennettava museomainen

Haapajärven vanha sairaala yrityskäytössä

Suunnittelutyön edetessä järjestettiin useita esittely- ja keskustelutilaisuuksia, joihin kutsuttiin mm. Vanhan Raahen asukkaita ja Raahessa toimivia yrittäjiä. Kaapo-hanketta esiteltiin torikojulla Raahen meripäivillä kesällä 2015. Kojulla kävi paljon kaupunkilaisia kertomassa näkemyksiään Vanhasta Raahesta ja sen kehittämisestä. (Kuva: Kaisa Mäkinen)

¹ Raahen kaupungin internet-sivut, http://www.raahe.fi/matkailu/vanha_raahe (12.5.2017).

*Suunnitelmassa kansallisromanttista, jugendiin vivah-
tavaa tyyliuuntausta edustava kaunis sairaalaraken-
nus esitetään palautettavaksi ulkoasultaan entiseen
loistoonsa. (Kuva: Saara-Maria Koskinen)*

Aittojen siirto ja Aittasouvi-tapahtuma Merijärvellä

leikkaussalirekonstruktio, jonne sijoitetaan nähtäville mm. entisaikojen leikkaussalivälineistöä. Rakennukselle ehdotettu uusi käyttötarkoitus sopii rakennuksen luonteeseen ja tukee sille tyypillisten ominaispiirteiden ja arvojen säilymistä.

Sairaalarakennuksella on kulttuurihistoriallista ja historiallista arvoa paikkakuntalaisia viidenkymmenen vuoden ajan palvelleena kunnansairaalana ja siten kiinteänä osana haapajärvisten elämää. Rakennukseen sitoutuu paljon tältä ajalta peräisin olevia tarinoita. Rakennuksen keskeinen sijainti valtavyhlän varrella antaa sille paikkakunnan identiteettiä luovan vahvan statuksen, sekä paikkakuntalaisten että ulkopaikkakuntalaisten silmissä. Työ mahdollistaa vanhan ja kauniin, kulttuurihistoriallisesti arvokkaan ja maamerkkirakennuksena tärkeän sairaalarakennuksen säilymisen ja kehittämisen osana Haapajärven kaupunkikuvaa. Työ antaa inspiroivan esimerkin siitä, miten vanha rakennus saadaan korjattua kaikkien yhteiseksi viihtyisäksi oleskelupaikaksi ja myös ohikulkijoita houkuttelevaksi vetovoimakohteeksi.

Kulttuuriympäristön historiaan ja vahvuuksiin tukeutuvat tapahtumat ovat paikan sielu. Tapahtumien myötä miljöökoneaisuudet ja niiden erilaiset merkitykset tulevat eläviksi ja koettaviksi. Toisaalta tapahtumat tuovat kulttuuriympäristöä ja kulttuuriperintöä näkyväksi ja houkuttelevat ihmisiä paikalle tutustumaan miljööseen ja palveluihin.

Tapahtumat lisäävät paikkakuntien ja kohteiden vetovoimaa sekä matkailukohteina että houkuttelevina asuinpaikkoina ja yritysten sijoittumispaikkoina. Tapahtumien näkyvyys ja niihin liittyvät myönteiset kokemukset ovat tärkeitä tekijöitä houkuttelevuuden ja vetovoiman taustalla. Tapahtumiin liittyy positiivisia vaikutuksia monella eri tasolla: ne vahvistavat yhteisöllisyyttä ja eri toimijoiden välistä vuorovaikutusta, kohentavat aluetaloutta, elävöittävät kaupunkien ja taajamien keskusta-alueita, vahvistavat paikan imagoa sekä luovat ympärilleen erilaisia tuotanto- ja osaajaverkostoja.

Arkkitehtiylioppilas Marisa Tofferi on suunnitellut Merijärven keskustaan Aittatorin ja Aittasouvi-tapahtuman. Aittatori rakentuu keskeisellä paikalla sijaitsevalle tyhjäksi jääneelle tontille siirrettävistä vanhoista aitoista. Työn taustalla on tarve parantaa Merijärven kyläkuvaa ja luoda merijärvisille yhteinen vapaa-ajanviettopaikka. Lähtökohtana kehittämissyössä ovat paikalliset vahvuudet: maaseutuidylli, historia, perinteet, luonto ja yhteisöllisyys. Työ on toteutettu mahdollisimman avoimesti, osallistavasti ja suurimmaksi osaksi talkoovoimin. Tärkeänä tavoitteena on vahvistaa hyvää me-henkeä ja valaa ihmisiin uskoa siitä, että pieni kylä on kehittämisen arvoinen.

Aittatorille siirretyt aitat on kunnostettu perinteisillä materiaaleilla perinteisin menetelmin. Samalla on siirretty tietoa työtavoista, kuten pärekaton teosta ja punamullan keitosta, sukupolvilta toisille, kun koululaiset ovat olleet mukana talloissa vanhojen mestarien opissa.

Aittojen siirron yhteydessä Aittatorilla järjestettiin syksyllä 2015 Aittasouvi-tapahtuma, joka rakentui sadonkorjuumarkkinoiden ympärille. Markkinoiden yhteydessä Aittato-

rilla ja sen ympäristössä oli monenmoista toimintaa, kuten kansanlaulesityksiä, niitonäytös hevosella ja hevosajelua, työnäytöksiä ja kahvilatoimintaa. Markkinoilla oli myynnissä monenlaisia paikallisia tuotteita, joten tapahtuma tuki myös merijärvistä yrittäjyyttä. Suositusta tapahtumasta tuli Merijärvellä perinne, joka järjestetään Aittatorilla syksyisin.

Aittojen siirrolla ja Aittasouvi-tapahtumalla on merkitystä paitsi ympäristöä kohentavana toimenä, myös ennen muuta paikallisten asukkaiden yhteenkuuluvuutta luovana ja yhteistyötapoja kehittävänä toimenä. On hienoa ja tärkeää, että tapahtuman myötä ihmiset ovat innostuneet yhteisestä toiminnasta ja ympäristön kehittämisestä omien vahvuuksien pohjalta.

Aittatorista on muodostunut taajaman keskustaan viehättävä, paikallisiin vahvuuksiin tukeutuva, identiteetiltään vahva ja tunnettu paikka, kuntalaisten yhteinen tapahtuma- ja vapaa-ajanviettopaikka. Tässä työssä olennaista on ollut vahva idea, jota on lähdetty toteuttamaan osallistavasti, kaikkien yhteisenä projektina. Aittasouvi on onnistunut tavoitteissaan tukea merijärvisten kotiseutuylpeyttä, vahvistaa paikan yhteisöllisyyttä sekä parantaa kunnan imagoa. 🏠

Lähteet

Ilmonen, Kari. Kulttuuriperintö maaseudun matkailuyritysten tuotteissa ja palveluissa. Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, 2016

Koskinen, Saara-Maria. Haapajärven vanhan sairaalan restaurointi ja käyttötarkoituksen muutos. Kaapo, 2016

Kulttuuriympäristöstrategia 2014–2020. Valtioneuvoston periaatepäätös 20.3.2014. Opetus- ja kulttuuriministeriö, ympäristöministeriö, Helsinki, 2014

Kulttuuriympäristö yhteisenä voimavarana. Kulttuuriympäristöstrategian toimeenpanosuunnitelma 2014–2020. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Ympäristöministeriö, 2015

Lahdenvesi-Korhonen, Leena. Kulttuuriympäristöohjelma – miksi ja miten. Suomen ympäristö 10/2009, Ympäristöministeriö, Rakennetun ympäristön osasto, 2009

Patana, Tuija. Vanha Raahe elinvoimaiseksi. Kaapo, 2015

Raahen kaupungin internet-sivut, <http://www.raahe.fi/matkailu/vanha-raahe> (Viitattu 12.5.2017)

Suomen matkailustrategia 2020. http://www.visitfinland.fi/wp-content/uploads/2013/04/Matkailustrategia_020610.pdf (Viitattu 14.4.2016)

Tofferi, Marisa. Aittojen siirto ja Aittasouvi-tapahtuma, Merijärvi. Kaapo, 2015

Uusi-Seppä, Niina (toim.). Satakunnan kulttuuriympäristöohjelma 2009–2015. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen raportteja 7/2009, Lounais-Suomen ympäristökeskus, 2009

Marisa Tofferin laatimassa havainnekuvassa hahmotuu hyvin Aittatorilla tavoiteltu tunnelma. Kauniisti laaditut ja havainnolliset piirustukset helpottavat projektin markkinointia. Ne auttavat myös mukana olevia ja asiasta kiinnostuneita ihmisiä hahmottamaan projektin tavoitteita ja lopputuloksena syntyvää kokonaisuutta ja lisäävät siten kiinnostusta ja sitoutumista työhön. (Kuva: Marisa Tofferi)

Joutavat joutomaat?

Anu Soikkeli

Kaapo-hankkeessa heräteltiin kuntien toimijoita tarttumaan arkiympäristön suomiin mahdollisuuksiin nostamalla esiin epäpaikat, joutomaat ja kaupunkikesannot. Yleensä ottaen kuntakeskusta on sitä viihtyisämpi, mitä enemmän siellä on tunnistettavia ja omaperäisiä paikkoja ja mitä vähemmän puolestaan epäpaikkoja eli unohtuneita, tyhjiä tai luotaan-työntäviä alueita.

Epäpaikalla tarkoitetaan ympäristöä, paikkaa tai tilaa, jolla ei itsessään nähdä olevan arvoa tai merkitystä. Niinpä sitä ei yleensä edes huomata. Usein nämä ovat suunniteltujen tilojen reunoja: rakentamattomia tontteja, ratapihoja, ojia, pysäköintialueiden reunoja, tienvarsien kesantoja tai jopa purkua odottavia rakennuksia jne. Lapset voivat luoda paikoille uusia merkityksiä leikeissään. Epäpaikoilla voi siis olla lasten antamia merkityksiä, joita aikuiset eivät edes tiedä. Yleensä epäpaikat ovat kuitenkin paikkoja, jolla ei ole selkeää käyttöä tai sitä käytetään enintään pikaiseen läpikulkuun. Siellä ei ole tarvetta viipyä, eikä se jää edes mieleen.

Joutomaat ovat puolestaan jonkin alueen käytön muutoksen seurauksena syntyneitä hylättyjä tai vajaakäyttöisiä alueita, epäpaikkoja nekin. Ne sijaitsevat pääasiassa rakennetussa kaupunki- tai taajamaympäristössä. Ne ovat tiloja, joiden merkitys ja identiteetti ovat muuttuneet tai taantuneet ajan myötä. Joutomaita kuvaa hoitamattomuus, rapistuneisuus ja epämääräisyys.

Urbaani kesanto on kaupunki- tai taajamarakenteessa oleva tila, joka on poistunut alkuperäisestä käytöstään, esimerkiksi tehdas-, meijeri- tai varastorakennus. Sekin on muuttunut merkitykseltään useimmille paikasta epäpaikaksi. Keskustojen kehittämisen näkökulmasta urbaanit kesannot ovat erityisen mielenkiintoisia, sillä niissä voi kasvaa uudenlaisia luovan toiminnan ja talouden ituja. Kesannoissa saattaa toimia bändejä, käsityöläisiä, muotoilijoita tai aloittelevia yrityksiä. Näille toimijoille korjatut teollisuuskiinteistöt tai teknologiakeskittymät ovat usein liian kalliita.

Paikat

Epäpaikat ovat tavallaan rakennetun ympäristön ylijäämää. Välttellemme havaitsemasta ”hylättyjä” paikkoja, joita taajamissamme on. Silmä tottuu liikenneympyrän luona olevan tyhjäksi jääneen tontin ränsistyneeseen ilmeeseen, katse välttää koulun viereistä hoitamatonta pajukkoa ja askeleiden tahti muuttuu tiheämmäksi ankeaan alikulkuun kävellessä: nopeasti pois, katse muualle. Mutta entäpä jos?

Olisiko mahdollista antaa paikalle henki, vaikkapa tilapäisesti? Voisiko paikkaa muokata ja antaa sille luonnetta? Mitä tarjottavaa nuorilla olisi esimerkiksi ympäristötaiteen näkökulmasta? Tai osana koululaisten taidekasvatusprojektia?

Maailmalta ja Suomesta löytyy hyviä esimerkkejä jonkun joutilaan paikan haltuunotosta. Projektit ovat joko hyvin lyhytaikaisia taidesessionomaisia tai useiden vuosien mittaisia, jolloin väliaikainen ratkaisu ehtii tuottaa asukkaille ja vierailijoille vuosien ilon ennen mahdollisen pysyvemmän ratkaisun rahoituksen järjestymistä ja sellaisen rakentamista.

Pariisin Seinen ankea rantatie muuttui hiekkarannaksi.

Paris Plages - eli Pariisin uimarannat -tapahtuma muuttaa parin kilometrin pätkän Seinen vartta yhdeksi kesäkuukaudeksi houkuttelevaksi hiekkarannaksi palmuineen ja vesiurheilumahdollisuuksineen. Rannalle siirretään kuorma-auto-lavoittain valkoista hiekkaa, ja se varustellaan aurinkotuoleilla ja pikkuisilla juomakioskeilla. Seinen varsi täyttyy bikini- ja shortsiasuisista pariisilaisista, niin lapsista kuin aikuisista. Seinellä soudetaan, melotaan ja liikutaan polkuveneillä, joita vuokrataan. Jonain vuonna paikalle on rakennettu maastopöytä, toisena petankki- tai minigolfkenttä. Vuonna 2002 ensimmäisen kerran järjestetty tapahtuma oli alun perin suunnattu niille pariisilaisille, joilla ei ole mahdollisuutta matkustaa rantalomalle, nykyisin tapahtuma houkuttelee miljoonia ihmisiä Seinen rannalle joka kesä. Loput 11 kuukautta vuodesta ranta on jälleen ankeahko autotie.

Teiden reuna-alueet

Valtatiet karkottavat asumisen kauemmaksi ja niiden reuna-alueet ovat usein epämiellyttävän hoitamattomia tai ainakin mitäänsanomattomia. Tiet on tehty kaikkialla samasta materiaalista, niiden reunoilla kasvaa samantapaista kasvillisuutta ja niiden varsille on rakennettu samanlaisia huoltoasemia ja muita rakennuksia. Autoa ajava matkailija ei voi kokea paikan identiteettiä. Näkymä ei erityisemmin poikkea yleensä edes taajamien kohdalla. Mutta mitä mahdollisuuksia esimerkiksi muuttuva valaistus tai ympäristötaide voisi tarjota sille, että ohiajajalle jäisi positiivinen kuva kunnasta? Voisiko positiivinen mielikuva herättää kiinnostuksen ja saada autoilijan jopa pysähtymään?

Kesanto kukkii!

Muhoksen kunta kylvi muutamana vuotena auringonkukkaa valtatie vierellä olevalle pellolle, suunnitteilla olleen asuntoalueen kupeeseen. Vastaavia kukkaniittyjä on kylvetty muuallekin Suomeen. Peltö ilahdutti ohiajajia ja jätti kunnasta hyvin positiivisen kuvan. Lopulta halukkaat saivat kerätä kukkia kotiaan koristamaan. Loistava esimerkki paikan ottamisesta haltuun!

Syödään puisto!

Yhä useampi kaupunki tai toimija on kiinnostunut muuttamaan negatiivisen paikan positiiviseksi syötävän puiston toimintamallilla. Syötävä puisto on paikka, jonne kuka tahansa kuntalainen voi ja saa mennä milloin vain kuopsuttamaan maata, poimimaan marjoja ja villivihanneksia tai vaikkapa grillailemaan. Esimerkiksi Helsingin Mustikkamaalla joukko vapaaehtoisia kokoontui villiintyneeseen puutarhaan. He repivät pois Läpikulku kielletty -kyltit ja kurtturuusut. Tilalle he istuttivat omena- ja luumupuita, tyrniä, aroniaa, herukapensaita, karviaista ja mustaseljaa. Vapaaehtoiset hoitivat puutarhaa läpi kesän ja syksyn tullen sato oli vapaasti korjattavana. Läheisellä koululla on alueella oma projektinsa. Sadonkorjuujuhla yhdisti tutut ja tuntemattomat.

Esimerkkejä

Graffiti taiteeksi

Alikulut ja siltojen kannatinpylväät täyttyvät usein kirjaviksi epämääräisistä, nopeasti suhautetuista graffiteista. Mutta entä jos annettaisiin nuorille vapaat kädet maalata tai työstää joku paikka tai paikkoja heidän omalla tavallaan muokata ja kunnistaa ympäristöä. Kunta tarjoaisi maalit ja järjestäisi tapahtumaan liittyen vaikkapa alan koulutusta halukkailla. Tanskan lähiöuudistusprojekteissa on havaittu, että graffititaiteen salliminen ja arvostaminen vähentää ja jopa poistaa taidonnäytteiden ilmestymisen väärin paikkoihin. Voisiko graffitteja ottaa esille myös valaistuksen keinoin?

Ympäristötaide

Joskus ankea tai mitätön ympäristö muuttaa luonnettaan ITE-taiteen (”Itse tehty elämä”, nykykansantaide) keinoin. Kirjavaksi virkaten päällystetty vanha polkupyörä purettavan rakennuksen edessä tai virkkauksin peitetty puunrunko saavat ohikulkijan huulille hymyn. Tai hylätyn tontin puihin ilmestyneet eri väriset linnunpöntöt. Ananyymi ympäristö saa puhuttaessa luonteen ”se linnunpönttötontti”.

Ruusukatu

Vuonna 2013 sanomalehti Kaleva palkitsi taiteilija Kaisa Salmen Ruusuteoksen vuoden julkisuustekona. Salmi toi viikoksi Oulun Pakkahuoneenkadulle 34 000 ruusupensasta, jotka Huiskula Oy lahjoitti, vajaan viikon ajaksi. Taideteos valloitti oululaiset: puheensorina ja ilo täytti kadun, tuntemattomat ihmiset puhuivat hymylleen keskenään. Teos puhutti ja sitä muistellaan edelleen.

Hiljainen kansa

Hiljainen kansa käsittää satoja turvepäisiä hahmoja, jotka ovat seisoneet kesästä 1994 lähtien paikoillaan suomussalmella pellolla viitostien varrella. Hiljainen kansa rakennettiin ensimmäisen kerran vuonna 1988 Reijo Kelan toimesta hänen Ilmarin Kynnös esitykseensä. Hiljainen kansa heräsi uudelleen henkiin kesällä 1990, kun esitys nauhoitettiin televisiota varten, ja vuonna 1994 nuo heinäpäät pyörähtivät jopa Helsingin Tuomiokirkon portailla Kainuun maakunnan esittelyssä Senaatintorilla. Paikallinen työttömien yhdistys kohen-
taa ja vaatettaa hahmot kaksi kertaa vuodessa; päät saadaan

suoraan pellosta, vaatteet järjestetyillä keräyksillä. Kyseessä on siis jatkuva, osallistava prosessi.

Varjakka

Vuonna 2014 järjestettiin Varjakan saarella monitaiteellinen esitys osana Oulun juhlatuokkien toimintaa. Monitaiteellinen teos koostui nykytanssista, teatterista, esitystaiteesta, live-musiikista, video- ja animaatiotaiteesta, valokuvista ja installaatioista. Taiteilijat loivat omia sisä- ja ulkotilavastuksia, joihin esitystapahtumat sijoittuivat. Teos oli koettavissa kiertokävelynä saaren historiallisissa rakennuksissa ja maisemissa. Retkeen osallistuvat katsojat olivat itsekin osa teosta, jonka aiheena ovat Varjakansaaren ja saaressa toimineella sahalla työskennelleiden ihmisten tarinat. Nuo tarinat on koottu sekä kirjaksi että esitelty lehtiartikkelisarjassa. Näin taidetapahtuma toi historian hetkeksi eläväksi.

JEDU:n piharakentajien pergola

Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä JEDU toteutti talvella 2015-2016 oppilastyönä KAAPO-hankkeeseen kytkeytyen ympäristötaideteoksen koulun viereiselle tontille. Asiasta innostuttiin ja nyt tontti on alkanut elää vuodenaikojen mukaan. Valaistu talvinen pergola muuttui kesällä pieneksi viherkeitaaksi.

Toiminnallinen tontti

Kaupunki tai taajama on aina keskeneräinen. Voimassa oleva asemakaava heijastaa tahtotilaa tulevaisuudesta. Kokonaisuus rakentuu pala palalta hitaana prosessina, ja välillä tavoitteet muuttuvatkin. Rakentamaton, hoitamaton tontti keskustassa on tyypillisesti epäpaikka, se herättää korkeintaan negatiivisia tunteita ja antaa taantuvan ja välinpitämättömän kuvan kunnasta. Tontteja kannattaisi entistä enemmän tarkastella mahdollisuutena tarjota paikka tilapäistoiminnalle. On olemassa muitakin tilapäistoimintoja kuin joutomaa, epämääräinen pysäköintialue tai varastointialue otettu alue. Syötävä puisto on eräs mahdollisuus, vaikkapa omenapuutarha. Entäpä vapaa-
muotoinen peuhauspaikka lapsille tai tilaa skeittareille.

Lopuksi

Epäpaikat, joutomaat ja kaupunkikesannot ovat haasteita ympäristötaiteelle mutta samalla myös mahdollisuuksia. Taiteen merkitys teidenvarsilla, rakennetuissa taajamissa ja kauppa-keskuksissa on arjen rikastuttaminen.

Yhtä keskeistä kuin konkreettisten paikkojen viimeistely ja parantaminen on paikkakokemusten rakentaminen. Kokemus voi muuttaa epäpaikankin kokijalle merkittäväksi paikaksi ja tukea yksilöiden ja yhteisöjen turvallisuuden tunteen vahvistumista ja identiteetin muodostumista. Siksi on tärkeää edistää keinoja luoda, säilyttää ja kokea paikkoja. Etenkin taide- ja koulumaailmassa sekä taiteen, ympäristön ja matkailun välisellä sektorilla taidekasvatus voi konkretisoida julkisena ja vaikuttavana toimintana. Tähän KAAPPO-hanke haluaa haastaa kuntia ja päättäjiä. 🏠

*lajokivarren Raasakka. Paikalle on syntynyt merkitys, kun sinne on sijoitettu Marionin kauha. Opas-
taulussa kerrotaan lajokivarren voimalaitosten rakentamisesta. Valtava Marion-kaivinkone oli käytössä voimalaitostyömailla.
(Kaisa Mäkinen)*

Kehittämishankkeet

Aittojen siirto ja Aittasouvi-tapahtuma Merijärvellä

Marisa Tofferi

Idea ja tavoitteet

Aittaprojektin idea lähti tarpeesta parantaa Merijärven kyläkuva ja luoda merijärvisille yhteinen vapaa-ajanviettopaikka. Kesällä 2014 ollessani töissä Kalajoen kaupungilla tein Merijärvelle kokonaisvaltaista kehittämissuunnitelmaa, jonka punaisena lankana oli kehittää Merijärveä sen omista vahvuuksista käsin. Näiksi vahvuuksiksi nostin maaseutuidyllin, historian, perinteet, luonnon ja yhteisöllisyyden. Aittojen siirtäminen nousi tarpeesta kehittää Merijärven keskustaa vahvistaen sen omaa identiteettiä ja parantaen sen imagoa. Halusin toteuttaa projektin mahdollisimman avoimesti, osallistavasti ja talkoovoimin. Tärkeä tavoite oli vahvistaa hyvää me-henkeä ja valaa ihmisiin uskoa siitä, että pieni kylämme on kehittämisen arvoinen. Kun projekti on mahdollisimman osallistava, ottavat asukkaat sen todennäköisemmin omakseen. Kokonaisuudessaan aittaprojektin tarkoitus oli näyttää esimerkkiä: osoittaa aktiivisuutta ja intoa, jotta saadaan käynnistettyä positiivinen kierre paikkakunnan kehittämiseksi ja samalla herätellä paikkakunnan asukkaita tähän työhön.

Aitat sijoitettiin entisen päiväkodin paikalle Merijärven ydinkeskustaan. Tyhjilleen jääneelle tontille luotiin uusi merkitys muodostamalla siihen uusi Aittatori. Sijainti on hyvä, sillä se on tärkeiden reittien varsilla sekä lähellä kauppaa ja muita palveluita. Aittatorin avulla pyrittiin parantamaan keskustan kyläkuva: jäsentämään keskustaa, rajaamaan katutilaa sekä luomaan positiivista mielikuvaa idyllisestä, viihtyisästä maaseutupitäjästä. Aitat rakennustyyppinä tuntuivat luontevilta, sillä pienimittakaavaisina ne sopivat Merijärven keskustaan. Samalla ne kertovat Merijärven identiteetistä ja merijärvisistä arvoista kuten perinteiden, historian ja maaseudun rauhan arvostuksesta. Historialliset rakennukset tutkitusti saavat ihmiset paremmin viihtymään kaupunkitilassa.

Suunnitelma ja toteutus

Ensimmäisenä aloitettiin aittojen etsiminen sekä niiden tontille sijoittamisen ja käyttötarkoitusten pohtiminen. Kuntalaisten innostaminen ja osallistaminen projektiin oli tärkeä osa suunnitelmaa. Yritin ottaa kuntalaisten toiveita huomioon mahdollisimman paljon. Ilahduttavaa olikin, että ihmiset lähes poikkeuksetta tykäsivät ideaan. Halusin tehdä yhteistyötä kunnan sekä erilaisten järjestöjen kanssa, kuten 4h:n ja Kotiseutuyhdistyksen. Etenkin Merijärven kunta ja Kotiseutuyhdistys antoivat paljon arvokasta tukea ja apua sen toteutamisessa.

Hankkeen onnistumisen kannalta keskeistä on hyvän idean lisäksi sopiva markkinointi ja ihmisten innostuminen. Suunnittelin Aittasouville oman logon ja persoonallisen, tyylikkään ilmeen ja pyrin tällä tavoin brändäämään tapahtumaa hauskaksi, vetovoimaiseksi, lämminhenkiseksi ja perinteikkääksi tapahtumaksi. Olin aktiivisesti näkyvillä Facebookissa esimerkiksi Merijärviset-ryhmässä sekä omalla Aittasouvi-tapahtumasivustolla, Merijärven kuntatiedotteessa sekä monissa lehdissä, kuten Kalajokilaaksossa, Pyhäjokiseudussa, Alavieska-lehdessä ja Keskipohjanmaa-lehdessä. Markkinointi tuotti tulosta, ja useat lehdet olivat kiinnostuneita kirjoittamaan projektista useaankin otteeseen. Aittasouviin saatiin

Merijärven mittapuulla paljon myyjiä (lähes 20 kpl).

Alunperin tarkoitus oli siirtää keskustaan vain yksi tai kaksi aittaa. Lopulliseen suunnitelmaan kaavailin jopa kahdeksan aittaa. Tarkoitus oli rajata tiukasti Vanhatietä sekä muodostaa kodikas, tunnelmallinen sisäpiha tontin keskelle. Aitat ja sisäpiha loisivat hyvät puitteet vapaa-ajanviettopaikaksi ja erilaisten tapahtumien järjestämiseen. Idean havainnollistamiseksi piirsinkin ja maalasin käsin havainnepiirustuksen sekä perspektiivipiirustuksen. Piirustuksista olikin monille apua projektin tavoitteiden hahmottamisessa. Suunnitelman mukaan aitat kunnostettaisiin myöhemmin yhtenäisiksi maalaamalla ne punamullalla. Ovet maalataan perinteisesti okralla ja aittoihin tehdään myöhemmin pärekatot. Suunnitelman mukaan alueelle myös istutetaan lisää puita ja se rajataan perinteisellä, punamullalla maalatulla aidalla.

Käytännössä aittojen hankkiminen oli huomattavasti vaikeampaa kuin olin kuvitellut. Ihmiset eivät olleet valmiita luopumaan aitoistaan, ja ne joista oltiin, saattoivat olla liian huonokuntoisia siirrettäviksi. Lopulta sain lahjoituksina neljä aittaa, joista kaksi pientä siirrettiin tämän vuoden puolella. Isojen aittojen siirtäminen ei toistaiseksi onnistunut, koska ne olisi pitänyt siirtää osissa ja samalla niistä olisi kannattanut uudistaa vaurioituneet osat, eikä tähän Aittasouvilla ollut rahoitusta. Jotta suunnitelma saadaan vietyä loppuun ensi kesänä, projektille aiotaan hakea Leader-rahoitusta.

Talkootyö

Aittasouvia ei olisi koskaan tullut ilman talkootyötä. Se on voimannäyte siitä, mihin pikkuruinen paikkakunta pystyy, kun tehdään yhteistyötä. Talkootyö ja ihmisten aktiivisuus oli minusta ilahduttava osa työtä. Ihmiset suostuivat lähes poikkeuksetta pyyntöihini tulla siirtämään aittoja, lahjoittamaan perustuskiviä, musisoimaan tapahtumaan ja hoitamaan valokuvauksen tapahtumassa. Jotkut ilmoittautuivat vapaaehtoisiksi hoitamaan talkooväen kahvitusta tai osallistumaan muuten talkoisiin. Toisaalta talkootyöllä on aina haasteensa - työn laatua on vaikeaa valvoa tai vaatia, koska työ tehdään ilmaiseksi.

En ollut ainoa, joka ilahtui talkootyön onnistumisesta: aittaprojekti sekä ihmisten aktiivinen osallistuminen siihen herätti merijärvisissä innostusta ja ihastusta. Aitan lahjoittajat ja siirtäjät saivat paljon kiitosta samoin minä projektin vetäjänä. Kotiseudun kehittämistä ja yhteishengen vahvistamista selvästi arvostettiin. Aittasouvi on saattanut onnistua tavoitteessaan omalla pienellä osuudellaan tukea merijärvisen kotiseutuyhdistyksen, vahvistaa paikan yhteisöllisyyttä sekä parantaa kunnan imagoa.

Aittasouvi-tapahtuma

Aittasouvi-tapahtumasta tiedottaminen aloitettiin hyvissä ajoin jo kesäkuussa Facebookissa, lehdissä sekä kuntatiedotteissa. Järjestäminen oli haasteellista, sillä tässäkin kaikki tehtiin talkoilla. Tiesin ilmoitusten ja mainosten visuaalisen ilmeen ja innostavan kielenkäytön merkityksen, joten panostin tähän paljon. Loin tapahtumalle oman tapahtumasivun Facebookiin. Tapahtuma herätti ihmisissä kovasti innostusta, mutta ideoita ihmiset esittivät ahkerasta kyselystä huolimatta vähemmän.

Aittasouvi-tapahtuma rakentui sadonkorjuumarkkinoiden ympärille. Aittasouviin saatiin myyntiin myös paikallisia käsitöitä ja hunajaa. Näin aittasouvi myös tuki merijärvisiä yrittäjyyttä. Saponkorjuumarkkinoiden lisäksi Aittasouviin saatiin myös paljon muuta tapahtumaa. Perinnetapahtumaan halusin ja onnistuinkin saamaan kansanlauluesityksiä suosittuun merijärvisen muusikkoperheen Hakaloiden laulamana, Hemmo & Pepe -trubaduurien laulelma vanhan ajan hengessä, niitonäytöksen hevosella, ilmaista hevosajelua, 4h:n loppiparkin, tunnelmallisen kahvilan aittaan, tuohityönäytöksiä ja merijärvisen kotieläinpihan Onnentähden eläimet. Tapahtuman volyymi olikin merijärvisellä mittapuulla melko suuri. Osa ohjelmasta saatiin järjestettyä talkoilla, osan rahoitti Merijärven kunta, Osuuspankki tai Pohjois-Pohjanmaan liitto. Näin tapahtumasta onnistuttiin tekemään kaikille ilmainen.

Kalajoentien ideasuunnitelma ja Hiekkasärkkien rakennustapaohje

Marisa Tofferi

Kalajoentien ideasuunnitelma

Kalajoentie sijaitsee Kalajoen ydinkeskustassa, tärkeän Kasintien tuntumassa. Kadun nykyinen ilme ei vastaa sen asemaa yhtenä kaupungin pääkadusta. Kalajoentielle tehdäänkin parhaillaan tieuudistusta. Jotta tieuudistuksesta tulisi yhtenäinen ja laadukas, pyysi Kalajoen kaavoituspäällikkö Aleksina Paakki minua tekemään sitä varten kokonaisvaltaisen ideasuunnitelman. Ideasuunnitelmassa pohdin Kalajoentien nykyistä ilmettä ja tavoitteita, joita kohti uudistamisessa tulisi pyrkiä. Kalajoentiellä tulee mielestäni tavoitella vahvaa muotokieltä sekä viimeisteltyä ja muotoilultaan korkeatasoista kaupunkitilaa. Katutilan ratkaisujen tulee tukea Kalajoen imagoa tavoitetta modernina, tyylikkäänä, laadukkaana, raikkaana ja toimivana kaupunkikeskustana. Kalajoentiestä tulisi myös saada houkuttelevampi kävelijöille ja pyöräilijöille. Lisäksi tavoitteena oli parantaa asukkaiden viihtyvyyttä, sillä viime vuosina Kalajoki on panostanut keskustan sijaan enimmäkseen matkailualueisiin.

Ideasuunnitelmassa pohdin Kalajoen imagoa, johon katutilan muotoilulla ja paikan hengellä on keskeinen vaikutus. Laadukkaalla suunnitelmalla saataisiin rakennettua Kalajoen brändiä haluttuun suuntaan. Hyvällä kaupunkisuunnittelulla on merkittävät välilliset vaikutukset asukkaiden terveyteen ja turvallisuuden tunteeseen sekä vetovoimaisen kaupunkiympäristön syntymiseen. Kalajoen ideasuunnitelmassani esitin, että värien ja materiaalien tulisi olla laadukkaita, kestäviä, ilmeeltään omaleimaisia, tyylikkaita ja yhtenäisiä, jotta paikka jäisi positiivisesti mieleen. Esitin ideasuunnitelmassani, että Kalajoen kadunkalusteissa käytettäisiin pääsääntöisesti Corten-terästä, joka on paitsi tyylikäs ja moderni, niin säänkestävä materiaali. Corten olisi moderni tulkinta Kalajoen teemaväri oranssista. Erikoisena materiaalina se antaisi koko Kalajoentielle omaleimaisen ja mieleenpainuvan ilmeen. Lisäksi Corten sopii hyvin vanhaan rakennuskantaan sekä uppoaa kauniisti luontoon. Cortenin kanssa valitsemani väri- ja materiaalipalettiin kuului myös lämmin, rauhoittava puu sekä skarppi musta.

Ideasuunnitelmassani pohdin, millaista kadunkalustusta kadulle tulisi tulla ja miten katu voitaisiin rajata tyylikkäästi. Kalajoentien uusien penkkien ja muiden kadunkalusteiden tulee mielestäni vastata edellä asettamaani tavoitteisiin. Ehdotin, että Corten-teräksiset penkit voitaisiin yhdistää istutuksiin. Katua voitaisiin rajata eri keinoin: ruukuin, seinäkkein yms. Ehdotin, että pollareiden sijaan rajauksessa suositeltiin istutuksia, jotta välttyttäisiin harmaalta ja ankealta kokonaisvaikutelmalta. Ehdotin myös, että puistoista kehitettäisiin elämys- tai taidepuistotyyppejä alueita, jotta luotaisiin omaleimaista, tunnistettavaa ja hyvää kaupunkimiljöötä. Taiteen avulla voidaan lisätä ihmisten ymmärrystä kaupunkitilan moninaisuudesta sekä innostaa asukkaita osallistumaan ympäristön kohentamiseen.

Suunnittelin Kalajoentien aluetta konkreettisesti pohtimalla, mitkä kohdat tarvitsevat rajausta, mihin penkit sijoitetaan jne. Tein myös Ventelän talojen alueesta tarkemman havainnekuvan, jossa pohdin juuri kadun rajaamista, istutuk-

sia ja penkkejä. Lisäksi kaavailin Ventelän talojen eteen osallistavan yhteisötaidepuiston, johon suunnittelin sijoitettavaksi corten-teräksisen katoksen. Puistossa olisi tarkoitus järjestää tilataideteoksia, joihin kalajokiset voisivat osallistua. Kalajoen kaupunki otti tekemäni Kalajoentien ideasuunnitelman hyvin vastaan, ja sitä aiotaan mahdollisesti hyödyntää kalustus- ja valaistussuunnitelmien ohjauksessa. Lisäksi sain tehtäväkseni etsiä Kalajoentielle sopivat kalustus- ja valaistussuunnittelijaehtokkaita.

Hiekkasärkät on eräs Suomen suosituimmista kesämatkailukohteista, ja rakentamisen volyyymi on ollut siellä viime vuosina hyvin suuri. Varsinaista kokonaisvaltaista suunnitelmaa siitä, mitä tulisi tavoitella, ei kuitenkaan ole ollut. Aloitin suunnitelman tekemisen kesällä 2014 ollessani töissä Kalajoen kaavoituksessa valokuvaamalla nykyistä matkailurakentamista Hiekkasärkillä, analysoimalla sitä ja perehtymällä muihin samankaltaisiin suomalaisiin matkailukohteisiin.

Kesällä 2016 jatkoin rakennustapatutkielmaa. Pohdin Kalajoen Hiekkasärkkien identiteettiä ja imagoa, jotka ovat mielestäni aina tutkittava silloin kun pohditaan, millaista rakentamista alueelle tulisi olla. Ajatuksenani oli, että arkkitehtuuri pitää ehdottomasti sovittaa luontoon, joka on Hiekkasärkillä poikkeuksellisen kaunis ja arvokas. Kun alueelle rakennettaisiin laatua, se parantaisi alueen imagoa, millä olisi todennäköisesti positiivinen vaikutus matkailun kasvuun ja asukkaiden tyytyväisyyteen.

Rakennustapatutkielmassani analysoin tarkasti sitä, millaista julkisivunauhaa nykyinen matkailurakentaminen merelle päin muodostaa. Tutkin Tahkokorvien, Aurinkohiek-

Hiekkasärkkien rakennustapatutkielma

Vanha Raahe elinvoimaiseksi

Tuija Patana

kojen, hotelli Rantakallan, Timantti A ja B:n, hotelliravintola Lökkilinnan, Merisärkkän, Seastarin, kylpylä Sanifanin ja hotelli Sanin sekä yökerho Dyynin rakennustapaa ja sopivuutta maisemaan. Lisäksi pohdin suomalaisia talvimatkailukohteita sekä Hiekkasärkkiä vastaavia kesämatkailukohteita Yyteriä ja Nallikaria ja vertailin niiden rakennustapaa Hiekkasärkkien rakennustapaan.

Perusteellisen tutkimuksen, vertailun ja analyysin pohjalta pohdin tutkielman loppupuolella, kuinka Hiekkasärkillä voitaisiin saavuttaa eheä julkisivunauha ja maisema. Onnistumisen edellytyksenä pidin paikallisen luonnon, paikan tunnelman sekä kalajokisen identiteetin ottamista suunnittelun lähtökohdiksi. Hiekkasärkille on erittäin tärkeää saada laadukasta, mielenkiintoista ja paikallista identiteettiä tukevaa rakentamista. Nykyisen rakennuskannan ongelmana ovat nimenomaan luontoa piittaamaton asenne ja arkkitehtuurin kömpelyys. Hiekkasärkät poikkeuksellisen kauniina ja maisemallisesti arvokkaana alueena vaatii rakentamisen laadulta paljon.

Tuloksena oli, että Hiekkasärkille tulisi rakentaa ns. maisemaan piiloutuvaa rakentamista tai maisemaan sopeutuvaa rakentamista. Rakennukset eivät saisi olla kovin suuria eivätkä korkeita ja niiden tulisi olla pelkistettyjä, selkeitä ja matalapiirteisiä. Rakennetun ympäristön kokonaisilmeen tulisi olla kevyt, raikas, vaalea, merellinen ja mielenkiintoinen. Inspiraatiota arkkitehtuuriin tulee hakea paikallisesta luonnosta ja tunnelmasta. Suurmaisemassa tulee hakea selkeyttä, virtaviivaisuutta ja suuria linjoja eikä juuttua yksityiskohtaiseen detaljointiin. Mielenkiintoa julkisivuun saa helposti ja yksinkertaisesti vaikka vain rikkomalla symmetriaa leikkisällä aukotuksella. Pelkistettyä, moderni rakentaminen sopii alueelle, sillä se päästää maiseman oikeuksiinsa rikkomatta sitä.

Materiaalien tulee kunnioittaa avaraa luontomaisemaa. Tummiin ja raskaiden materiaalien sijaan Hiekkasärkille sopivat paremmin vaalea tai käsittelemätön puu, lasi tai puhtaasti valkoinen rappaus. Väreistä Hiekkasärkille sopivat ainakin valkoinen, vaaleat sävyt sekä mahdollisesti sinisen sävyt. Mäntymetsään sopivat myös tummemmat ja punertavat sävyt sekä luonnollinen musta. Esimerkkiä rakentamiseen voitaisiin ottaa vaikka Aurinkohiekkien rakennustapaohjeista, jotka mielestäni ovat onnistuneet hyvin. Toinen esimerkillinen työ on pian valmistuva Marina, jossa rakennustapaa on lähdetty muotoilemaan hienosti paikallisen luonnon ja identiteetin pohjalta.

Rakennustapatutkielmassani esitin runsaasti kuvia havainnollistaakseni sitä, millaista rakentamista alueelle mahdollisesti tulisi tavoitella. Pelkistetyn ja selkeän massoittelun lisäksi Hiekkasärkille sopisi hienosti mielestäni myös orgaaninen arkkitehtuuri, joka ikään kuin jatkaisi maiseman maastonmuotoja. Hyvälaatuinen, selkeä mutta pehmeämuotoinen arkkitehtuuri voisi nousta maisemasta esille kauniilla tavalla ja parhaimmillaan korostaa sen parhaita ominaispiirteitä. Paikallista kasvillisuutta voitaisiin myös integroida rakentamiseen, jotta se uppoaisi luontoon entistä kauniimmin.

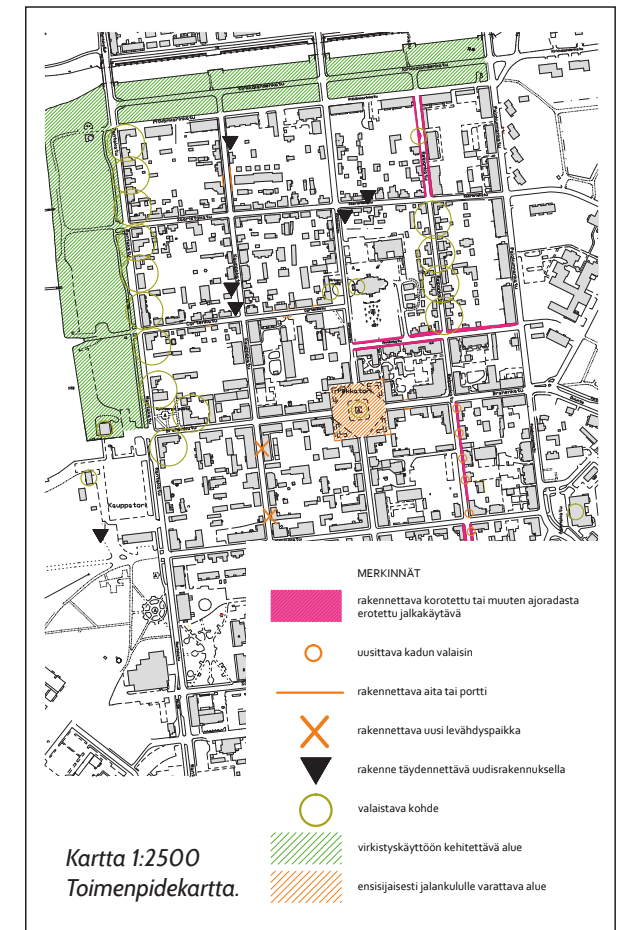
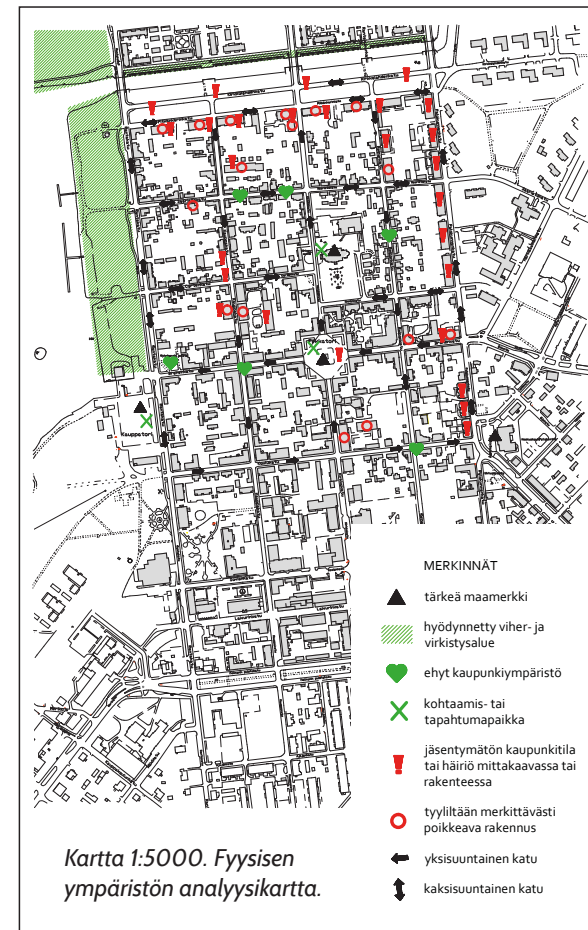
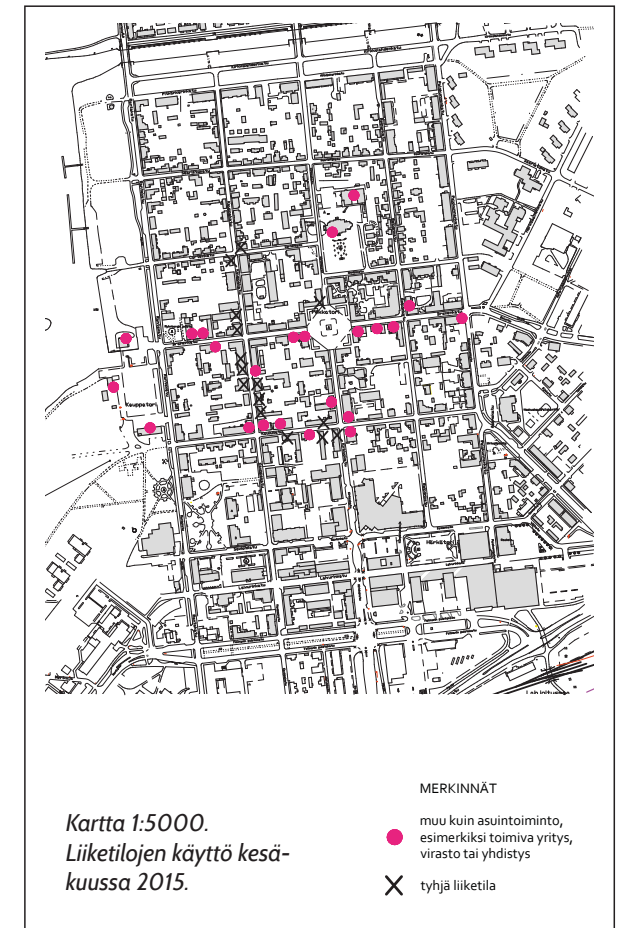
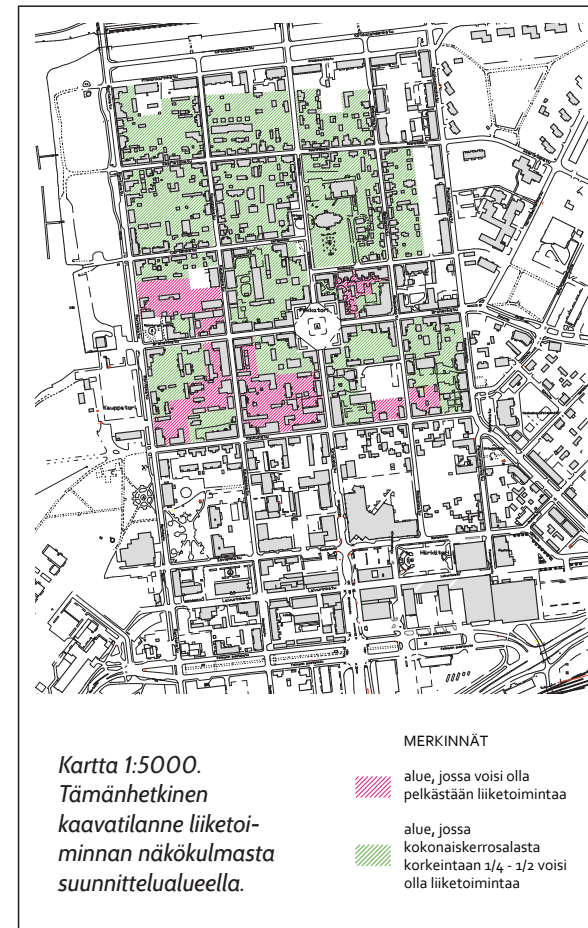

Vanha Raahе on pääasiassa asuintoiminnoista koostuva, lähes kokonaan eri-ikäisistä puurakennuksista muodostuva ruutu-kaava-alue Raahen nykyisen liikekeskustan pohjoispuolella. Alueella on voimassa vielä osittain vuoden 1964 asemakaava, joka on kuitenkin paikoin korvattu uudella, sitä laajemmin alueen rakennuksia suojelevalla asemakaavalla. Uusi asemakaava on laadittu vuonna 1984, ja se on vanhentunut. Asemakaava tulisi uusia ja pienentää vanhan kaupungin tonttien rakennusoikeutta. Projektin suunnittelualaue rajautuu pääasiassa Koulukadun-Pitkänkarinkadun ja Rantakadun-Palokunnan-kadun väliin.

Raahen entinen kaupallinen keskusta on sijannut vielä 1960-luvulla Kauppakadulla eli nyt tarkasteltavan alueen sisällä. Uuden kävelykadun ja siihen liittyvien liiketilojen rakentaminen vanhan kaupungin eteläpuolelle ovat näivetäneet Kauppakadun kaupalliset toiminnot lähes kokonaan. Suurin tyhjen liiketilojen keskittymä sijoittuu Kauppakadulle vanhoihin puurakennuksiin. Alueen liiketoiminnan hiljenty-miseen on lisäksi vaikuttanut muutamien huonokuntoisten liikerakennusten purkaminen, joiden tilalle on rakennettu asuinrakennuksia. Selkeä identiteetti, vahva historia ja alueen luonne ohjaavat alueelle saapuvia yrityksiä profiloitumaan Vanhan Raahen teemoihin liittyen. Alueelle sopivat erityises-ti kulttuuri- ja käsityöyritykset, kuten kahvilat, bed&break-fast-toiminta, suutarit ja taidegalleriat.

Osallistavan suunnittelun periaatteen mukaisesti projek-tin aikana on järjestetty useita eri teemoihin liittyviä keskus-telutilaisuuksia, joihin on kutsuttu alueen asukkaita, Raahessa toimivia yrittäjiä ja matkailun kehittämisen parissa työsken-televiä henkilöitä. Heidän toiveidensa ja huomioidensa sekä kävelykierrosten ja kirjallisen aineiston perusteella on koos-tettu analyysi- ja toimenpidekartat, joista on vielä erotettu lii-kennettä koskevat muutokset omaan karttaansa. Ehdotettujen toimenpiteiden tueksi on laadittu havainnekuvia ja suunnitel-mapiirroksia.

Toimenpidealueella on huomattavan paljon yksisuuntai-sia katuja. Raahelaiseen kulttuuriin ja toimintatapaan kuuluu, että asioitavan liikkeen eteen tai hyvin lähelle sitä on päästävä autolla. Monet kokevat vanhassa kaupungissa asioinnin vai-keaksi näiden kahden asian yhdistelmän takia. Yksisuuntais-ten katujen aiheuttama vähäinen läpiajoliikenne miellyttää erityisesti alueen keskellä asuvia henkilöitä. Toisaalta Rantaka-dun varressa asuvista henkilöistä merkittävää osaa liikenteen melu häiritsee. Rantakadun liikenteen nopeuksia lisäävät eri-tyisesti väistämisvelvollisuudet risteäviltä kaduilta. Liikenteen jakamiseksi tasaisemmin vanhan kaupungin läpi Kauppakatu, Koulukatu, Brahenkatu ja Reiponkatu muutetaan kaksisuun-taisiksi ja kaikki risteykset alueella muutetaan tasa-arvoisiksi. Näillä toimenpiteillä vaikutetaan lisäksi liikenteen nopeuksien alenemiseen. Lisäksi Kirkkolahdenkatu suljetaan liikenteeltä kokonaan, jotta sitä ympäröivää puistoaluetta voidaan kehit-tää ehjänä virkistysaluekokonaisuutena. Myös Pekkatori tulee sulkea liikenteeltä, jotta aukio pääsee oikeuksiinsa Raahen tär-keimpänä monumentaaliaukiona. Nykyinen liikenneympyrä-

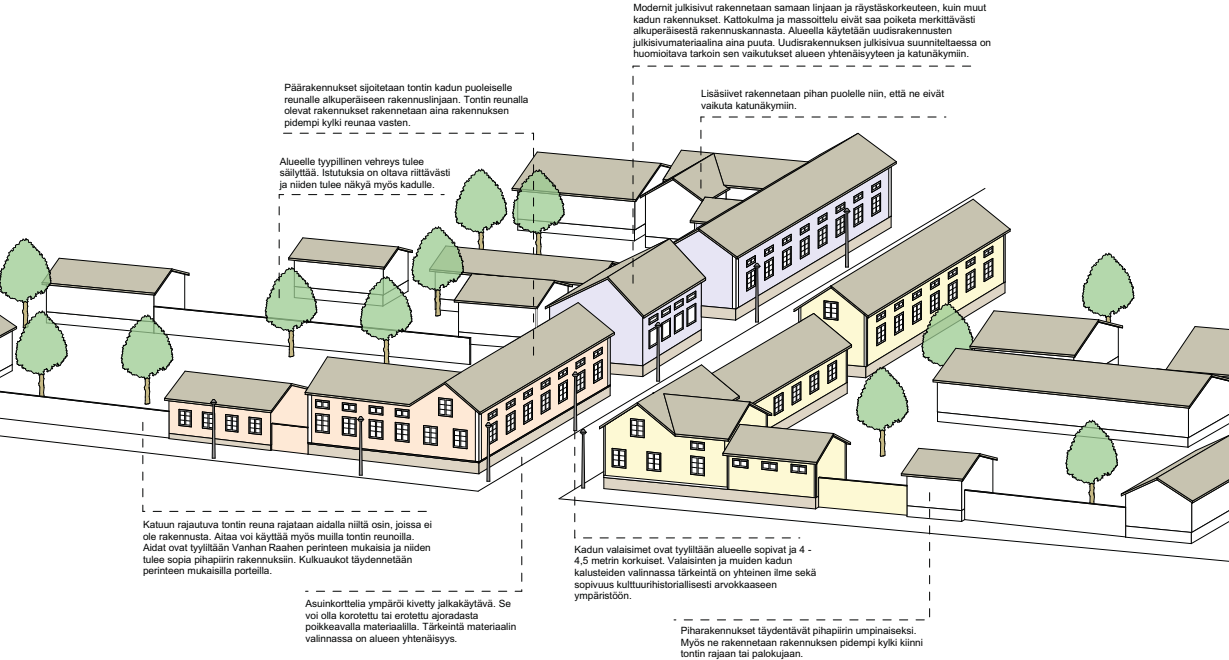
ratkaisu on tehoton ja sen suunnittelu on tehty autoilijoiden ehdoilla. Kokonaisuutta tulee kuitenkin tarkastella laajemmin esimerkiksi hälytysajoneuvojen ja raskaan liikenteen osalta.

Yllä mainittujen muutosten seurauksena Pitkänkarinkatu remontoidaan Vanhaa Raahea reunustavaksi kokoojakaduksi ajoradasta erotettuine jalkakäytävineen. Rakennettavia ajoradasta erotettuja jalkakäytäviä löytyy myös Reiponkadulta ja Ämmänkadulta. Nykyiset sorapintaiset jalkakäytävät korvataan yhtenäisellä kiveyksellä huoltotoimien ja puhtaanapidon helpottamiseksi. Reiponkadun vanhat, ympäristöön sopimatomat kadun valaisimet uusitaan samanlaisiksi alueen muiden valaisimien kanssa. Pyörätuolilla ja lastenvaunuilla liikkumista helpotetaan risteysalueilla korjaamalla puutteelliset luiskat korotetulta jalkakäytävältä suojatielle. Pekkatorin kiveys uusitaan pyörätuoliystävällisemmäksi. Kauppakadun viihtyvyyttä parannetaan sijoittamalla sinne istutusaltaita, penkkejä ja pyörätelineitä ja jakamalla katutila selkeämmin jalkakäytäväksi, pysäköinti- ja ajoratavyöhykkeiksi.

Pikkulahden ja Rantakadun välistä aluetta sekä Kauneuskanavan ja Pitkänkarinkadun välistä aluetta kehitetään paremmin virkistyskäyttöä palvelevaksi. Niihin rakennetaan laajempaan reitistöön liittyvä ulkoilualue, jonka varrelle sijoitetaan penkkejä, pöytäryhmiä, kesäkeittiö ja toiminnallisia veistoksia. Istutuksia lisätään harkiten, jotta näymät vesistöihin säilyvät. Kauneuskanavan rannan eteläpuolisen alueen itä-länsi-suuntaisuutta vähennetään vastakkaisen suuntaisilla istutuksilla ja rakenteilla.

Alueen rakennetta merkittävästi rikkovat rakentamattomat kadunvarret täydennetään pitkällä aikavälillä uusilla rakennusmassoilla. Korjauskelvottomiksi tiedetyt rakennukset

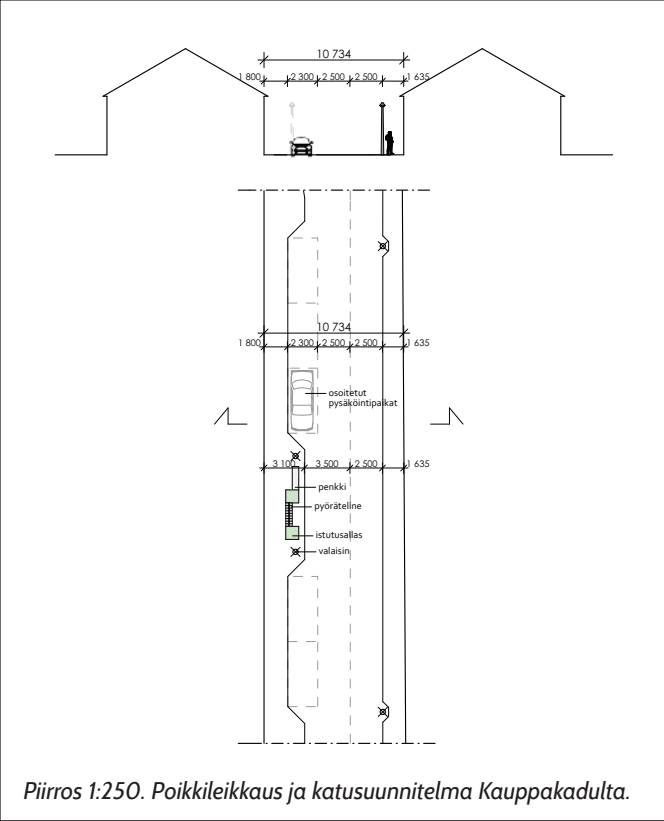
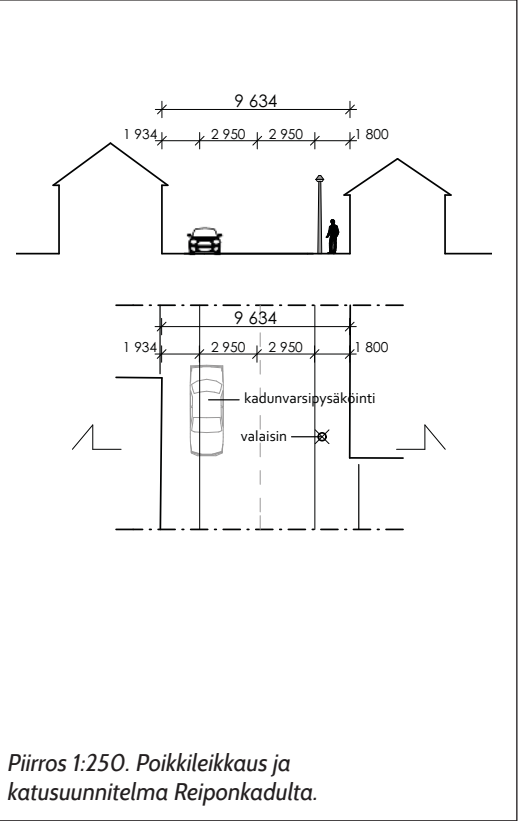
Aksonometria. Vanhan Raahen asuinkorttelialueen rakennustapaohjekuva.

Piirros ennen ja jälkeen. Rakennuksin täydennettävä korttelin kulma Kauppakadulla.

Piirros ennen ja jälkeen. Rakennuksella täydennettävä korttelin kulma Saaristokadulla.

Raahen kaupunkisisustaminen

Vilma Karjalainen

korvataan uudisrakennuksilla. Katunäkymiä täydennetään rakennusten lisäksi myös Vanhan Raahen perinteen mukaisilla aidoilla ja porteilla. Tärkeimmät rakennettavat aidat sijaitsevat Pekkatorin nurkissa. Aitalinjan taakse on lisättävä tarvittaessa puita tai istutuksia, jotka antavat vaikutelman vanhalle kaupungille tyypillisestä vehreästä pihasta. Rakennustapaohjekuva kertoo pääpiirteittäin alueen rakentumisen logiikan.

Kaupunki huolehtii riittävällä tehokkuudella sille kuuluvien alueiden kunnossapidosta. Asumattomien talojen kunnossattamiseksi keksitään riittävät toimenpiteet. Kaupunki lisäksi hallinnoi vanhan kaupungin asukkaille tehtävän ”Vanhan Raahen asukkaan oppaan” toteutumista. Opas vastaa toteutuessaan moniin vanhan kaupungin asukkaita askarruttaneisiin kysymyksiin esimerkiksi alueen historiasta, alueen tapahtumista sekä vanhan talon remontoinnista. Vanhan Raahen asioihin vihkiytynyt virkamies on asukkaiden tavoitettavissa riittävän usein. Tärkeintä on pitää keskusteluyhteys sujuvana kaupungin ja asukkaiden välillä.

Matkailun parissa työskentelevien henkilöiden ja vanhan kaupungin asukkaille on löydettävä toimiva viestintäkanava, jotta tieto alueen tapahtumista saadaan hyödynnettyä matkailussa ja markkinoinnissa. Nykyiset palvelut alueella turvataan erilaisin kannustimin. Rantatorin yhteyteen kehitetään kaupahallitoimintaa joko nykyiseen paloasemarakennukseen tai uudisrakennukseen. Koko Vanhan Raahen alueella ja sen ympäristössä on panostettava riittävän opastejärjestelmän kehittämiseen erityisesti omatoimimatkailijan näkökulmasta.

Suunnitteluarvio

Suunnittelualueeksi rajattiin Raahen keskustan kävelykatu eli Laivurinkatu Raahelan kulmalta Rantakadulle asti. Lisäksi suunnittelualueeseen kuului Laivurinkadun ja Sovionkadun välinen osuus Kirkkokatua.

Sovionkadun ja Kirkkokadun risteys.

Laivurinkatu eli Raahen kävelykatu.

Kirkkokadun ja Laivurinkadun avara risteysalue.

Lähtötilanne

Raahen yrityskeskusta on yleisilmeeltään harmaa eikä varsinaisesti houkuttelee viettämään aikaa siellä. Laivurinkatu on viehättävimmillään Härkätorin kohdalla, jossa puut tuovat katukuvaan vehreyttä ja eloisuutta. Ankeimmalta kävelykatu näyttää länsipäädysään Rautatalon läheisyydessä. Rautataloa suunnitellaan kuitenkin purettavaksi ja aluetta muutettavaksi uudisrakentamisen yhteydessä, joten sen ympäristön suunnittelu jäi suunnitelmassani vähemmälle huomiolle. Myös näiltä kohdin puuttuvat kuitenkin tällä hetkellä oleskelumahdollisuudet. Kirkkokadun ja Laivurinkadun risteysalue on todella laaja ja avara. Kävelykadun jatkuvuus katkeaa risteyskohdalla ikävästi. Kävelykadun katukivetys on ilmeeltään ja kuntoon vanhentunut, kuten myös kesäisin paikalle tuotavat betoniset kukka-altaat.

Suunnittelun lähtökohdat

Pohjolan talvi on pitkä ja pimeä ja vastapainona kesä loputtoman valoisa. Lähdin työstämään suunnitelmaa valo ja varjo teemojen kautta. Pimeinä vuodenaikoina sopivat ja esteettisesti onnistuneet valaistusvalinnat antavat katutilalle paljon positiivista ilmettä. Toisaalta kesäisin on paljon valoa, jota olisi mahdollista hyödyntää varjojen luomisen kautta.

Suunnitelma

Materiaaleina suunnitelmassa toistuvat puu, teräs ja kivi. Näistä puu on suomalainen, kutsuva ja lämmin materiaali, teräs puolestaan yhdistetään vahvasti raahelaisuuteen. Raahen vanha kaupunki on todella viehättävä ja useat valintani pyrkivät myös sitomaan kävelykadun aluetta jollain tapaa lähemmäs vanhan kaupungin miljöötä. Tämä korostuu erityisesti kadun ja katosten pitsimäisissä kuvioinneissa. Lisäksi halusin kiinnittää huomiota oleskelumahdollisuuksien lisäämiseen ja siihen, että kävelykadun ympäristö houkuttelisi myös pysähtymään hetkeksi viettämään aikaa.

Teräksiset katosrakenteet luovat katutilaan kuviotuja varjoja. Katosten kuvioinnit ovat teemoiltaan raahelaisuutta korostavia: raahan ruusu ja merellisyttä kuvaava aaltokuvio. Kuvioinnit laserleikataan teräksestä. Pimeinä vuodenaikoina katoksia voidaan valaista yläpuolelta, jolloin samat varjokuviot toimivat sisustuselementtinä myös pimeyden keskellä.

Alueelle rakennetaan puisia oleskelupenkkejä. Penkit ovat tavanomaista penkkiä suurempia kiinteitä rakenteita, jotka laiturinomaisesti mahdollistavat päällään istuskelukin ja ajan

Katokset

Penkit

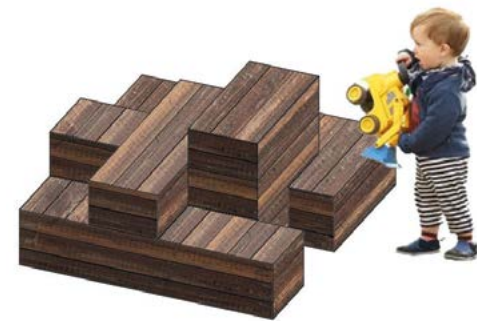
Havainnekuva varjoja luovasta katosrakenteesta valaistuna ylhäältä päin. Katoskuviota ovat inspiroineet Raahen ruusut.

"Oleskelupenkki"

Lasten "palikkalinna"

Puisia istutuslaatikkoja.

Lähikuva, kiinteä istutuslaatikko ja sen muodostama syvennys Kirkkokadun länsilaidalla.

viettämisen. Penkeille voi pysähtyä paistattelemaan päivää, nauttimaan piknikevää tai lukemaan kirjaa. Oleskelupenkien lisäksi alueelle sijoitetaan myös tavallisen kokoisia puisia penkkejä käsinojin varustettuina. Tällaiset penkit ovat hyviä hetkellisinä hengähdyspaikkoina ostosten lomassa.

Lapsiperheiden viihtyvyyden lisäämiseksi sekä Härkätorin laidalle, että Kirkkokadun länsilaidalle sijoitetaan penkkien läheisyyteen myös puisia "palikkalinnoja", joiden luona lapset voivat leikkiä.

Kirkkokadun varrelle sijoitetaan kiinteitä ja suurhkoja kivisiä istutusaltaita. Istutusaltaat rajaavat katutilan itsenäiseksi viereisistä suurista parkkipaikka-alueista. Kirkkokadun länsilaidalla istutusaltaat muodostavat lisäksi katutilaan levennyksen, jonka kohdalle on mahdollista sijoittaa oleskelupenkkejä ja katos. Näin syntyy miellyttävä pieni oleskelunurkkaus, jonka sijainti on auringonpaisteen ja tuulisuuden kannalta parempi kuin tuulitunneliksikin kutsuttu kävelykatu.

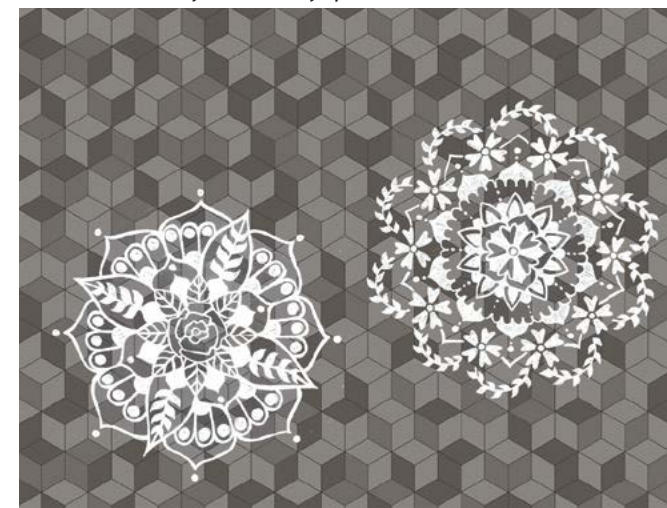
Kiinteiden istutusaltaiden lisäksi Raahen vanhat betoniset kukka-altaat korvataan uusilla puisilla istutusaltailla. Altaita on kahden kokoisia, 120x120cm ja 90x250cm. Istutusaltaita sijoitetaan koko kävelykadun varrelle vehreyttä tuomaan.

Kävelykadun vanha pintamateriaali vaihdetaan laatoitukseen, jonka kuviointi muodostuu kolmesta erivärisestä vinoneliöstä, jotka ladotaan satunnaisen näköiseen järjestykseen. Kuviointi on yksinkertaisuudesta huolimatta mielenkiintoisen ja monimuotoisen näköinen.

Kadun pintaan luodaan vaihtelevuutta myös erilaisilla katumaalauksilla. Kaduille sommitellaan ikään kuin satunnaisesti pitsiliinoja muistuttavia valkeita maalauksia, joissa toistuvat raahelaiset kukat ja luontoteemat. Maalaukset toimivat osaltaan siltana keskustan uudesta osasta vanhaan kaupunkiin.

Maalaamalla toteutetaan myös pitsimäisiä suojatiekuvioita tavanomaisten valkeiden viivoitusten tilalle. Tällaiset suojatiet sijoitetaan Kirkkokadun ja Laivurinkadun risteyk-

Laatoituskuviointi ja esimerkkejä pitsiliina-katumaalauksista.

Istutukset

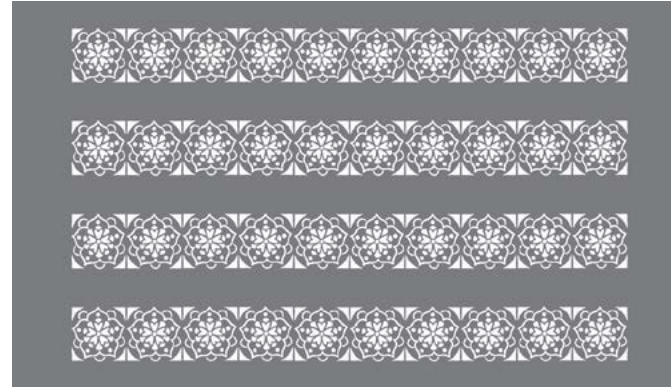
Katumateriaali ja -maalaukset

Ympäristö viihtyisyyden perustana

Teea Uusimäki

seen sekä Laivurinkadun ja Kauppakadun risteykseen. Suojatiemallin muodostavista neliön muotoisista kuvioista voidaan myös sommitella esimerkiksi ruutuhyppelyruudukkoja.

Pitsikuviointi suojatietä varten.

Aukiot

Kävelykadun varrella ei tällä hetkellä sijaitse lainkaan aukioita, mutta sellaisia ollaan mahdollisesti toteuttamassa tulevaisuudessa kävelykadun uudistusten myötä. Aukioiden kaupunkisisustamiseen voidaan käyttää samoja elementtejä, joita esitän suunnitelmassani muillekin osasille. Oleskelupenkit, katu- maalaukset, istutusaltaat ja lasten palikkalinnat toimivat hyvin sekä yksittäisinä elementteinä että aukiolle sommiteltuina.

Lopuksi

Kaupunkisisustussuunnitelma koostuu monista yksittäisistä elementeistä, joita on tarpeen tullen helppo toteuttaa myös yksittäisinä. Jo muutamien elementtien lisääminen tyhjähköön katutilaan voi luoda lisää tunnelmaa, viihtyisyyttä ja mielenkiintoisuutta. Monia elementtejä on myös helppo monistaa kaupungin muihin osiin, jotta keskustan yhtenäisyys jatkuisi myös suunnittelualueen ulkopuolelle.

Havainnekuva Härkätorin laidalta.

Ylivieskan kaupunkisisustaminen

Kevään 2017 aikana järjestetyissä kokouksissa Ylivieskan yrittäjät ja kaupunkilaiset olivat yhtä mieltä keskusta-alueen vehreyden kaipuusta. Ilmakuvat välittävät karun tilanteen: laajat asfalttiset katualueet ja suuret tyhjat istuttamattomat aukiot hallitsivat kaupunkikuvaa. Suurimpana ongelmakohteenä koettiin erityisesti Kauppakadun autio ja kivinen ilme. Istutuksia kaipaavien katutilojen lisäksi keskustaa autioittivat lukuisat vajaakäytöllä olevat pysäköintialueet. Sinällään tiivis ja aktiivinen kaupungin ydin tuntui olevan vailla kohtaamispaikkaa, joka kokoaisi ihmisiä yhteen ja antaisi kaupungille omaleimaisuutta.

Ylivieskan kaupunki ja keskustan yrittäjät olivat vahvasti mukana hankkeen toteuttamisessa ja osallisena suunnittelun kaikissa vaiheissa. Yrittäjien aamukahvikokouksissa mm. perehdyttiin kaupunkisisustamisen sisältöön ja kartoitettiin keskustan kaipaamia vireyttäviä elementtejä. Kaupunkilaiset pääsivät ilmaisemaan mielipiteitään Ylivieskan keskustasisustamisesta joulukuussa järjestetyssä Pop-up-kahvilassa asemapäällikön talossa.

Leikkisyyttä ja väriä pitsigraffiteilla

Edellisenä kesänä Ylivieskan keskustan yrittäjät olivat toteuttaneet talkoovoimin Rautatienkadun jalkakäytävälle maalatun ”räsymatto”-taideteoksen. Tämä innosti minua tarttumaan keskustan kaupunkisisustamiseen värien ja leikkisyyden kautta, jota kaupunkilaiset itse olivat jo omatoimisesti luo- neet. Kaupunkiin tutustuessani näin vanhan myllyn ikkunas- sa pitsejä, jotka innoittivat pitsigraffitien suunnitteluun. Niissä värikkyys ja modernius yhdistyvät herkkään maakuntalaiseen perinteeseen. Pitsigraffiteja päätettiin toteuttaa 14 kappaletta Juurikoskenkadun ja rautatieaseman alueelle Jenny Myllyojan ja Mari Aution johdolla. Teokset toteutettiin kesäkuussa 2017 talkoovoimin yhdessä yrittäjien ja kaupunkilaisten kanssa.

Tavoitteena vehreä keskusta

Keskustan viheristutuksien suunnittelu aloitettiin Kauppa- kadusta - maakunnallisesti arvokkaasta rakennetusta kult- tuuriympäristökokonaisuudesta - jonka ilme on hyvin selkeä ja virtaviivainen. Tämän vuoksi istutuksien tulikin kohentaa katukuvaa hienostuneesti, rikkomatta ympäröivän kaupunki- kuvan luomaa persoonallista tunnelmaa. Istutettavien puiden sijoituspaikat löytyivät luontevasti tasaisin välimatkoin sijoit- ttaviksi, kadun eri puolin vuorotteleviksi suoriksi rivistöik- si. Istutusastian suunnittelussa päädyin katuun upotettavaan puoliympyrän muotoiseen teräksiseen istutusastiaan, jolloin säästetään jo ennestään kapeaa kevyenliikenteen väylää, mut- ta saavutetaan niille visuaalisesti hallitsevampi ilme kadulla. Ongelmia tuotti kyseisen kadun suuri pysäköintipaikkojen tarve liikkeiden välittömässä läheisyydessä. Tästä johtuen istutukset sijoittuvat puoliksi kadun pysäköintivyöhykkeelle, minkä avulla ylimitoitettua katupaikoitusta saadaan rytmitet- tyä siistimmäksi karsimatta autopaikkoja liikaa.

Suunnittelun edetessä ilmeni yllättäen tietyöurakka, jon- ka vuoksi Kauppakadun istutuksien toteutus jouduttiin siir- tämään rakennusurakan jälkeen toteutettavaksi. Erityisesti yrittäjät toivoivat kuitenkin tulevalle kesälle toteutettavia ma-

talakustanteisia väliaikaisistutuksia, joilla saataisiin kaupun- gin kaunistaminen käynnistettyä. Suunnittelin valubetonista muotilla tehtävät ämpäreitä muistuttavat 80 cm korkeat ruu- kut, joihin istutetaan marjatuomipihlajan taimet odottamaan niiden pysyvää istutusta. Näiden siirrettävien ruukkujen avul- la pystytään myös tarkemmin pohtimaan ja testaamaan tule- vien pysyvien istutuksien paikkaa. Yrittäjät osallistuivat istu- tusastioiden toteutukseen antamalla lahjoituksia istutettavien marjatuomipihlajoiden ostoon.

Keskustan luontainen ydin löytyi Juurikoskenkadulle perin- teisesti sijoitettavan jäätelökioskin kupeesta kaupunkilaisia kuulemalla. Kyseinen kohtaamispaikka sijoittuu täydellisesti keskustan keskipaikkeille rautatieaseman läheisyyteen, mutta se on toiminut ainoastaan huonosti organisoituna pysäköin- tiaukiona. Tavoitteenani oli luoda tälle vajaakäytöllä olevalle tilalle aktiivinen toritila, joka saisi ihmiset viettämään enem- män aikaa keskustassa. Yksinkertainen, mutta ilmeikäs auki- osuunnitelma syntyi luomalla geometrinen ympyrän muotoi- nen toritila, jota reunustavat massiiviset istutusaltaat. Pyöreää aukiota koristaa vaalean keltainen pitsigraffiti. Betonisten is- tutusaltaiden ympyrän kaarilla kulkevat kaarevat penkistöt, jotka mahdollistavat tapahtumien järjestämisen paikalla suu- remmallekin yleisölle. Istutusaltaat sisältävät jokavuotisten aluskasvillisuusistutuksien lisäksi puita ja havupensaita, jotta vihreys ja istutusten kolmiulotteisuus näkyisi kaikkina vuo- denaikoina. Juurikoskenkadun pitsitori on suunniteltu raken- nettavaksi kesäksi 2018

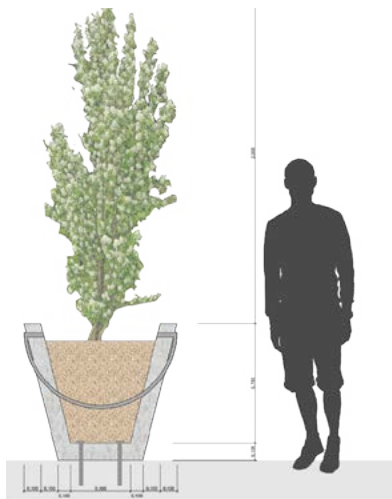
Värikkyiden ja iloa tuovan kaupunkisisustuksen toivottiin pitävän pintansa myös kesän jälkeen pimeämpinä vuodeni- koina. Tämän inspiroimana ideoitiin Ylivieskan Akustiikan seinälle ja muutaman keskustan laajoille umpinaisille julki- sivuille heijastettavat valotaideteokset. Projektoreilla heijas- tettavat animaatiot kuvaavat seinäpinoilla hitaasti kasvavan idun versoamista vehreäksi puuksi, joka lopulta valtaa koko rakennuksen seinän lehvästöllään. Valotaideteokset toteute- taan yhteistyössä Centrian opiskelijoiden kanssa ja julkais- taan Kauppojen yössä loppukesästä 2017. Myös yrittäjille kehitettiin tapahtumaan pienibudjettinen valotempaus to- teutettavaksi ledeillä varustetuilla heliumilmapalloilla, jotka hohtavat runsaina asetelmina liikkeiden edustoilla.

Nivalan nykyisen uima- ja jäähallin yhteyteen on suun- nitteilla monitoimihalli, joka täydentäisi kaupungin har- rastusmahdollisuuksia. Sisäurheiluhallien välittömässä lä- heisyydessä viereisellä rakentamattomalla tontilla sijaitsee ennestään yksi jalkapallokenttä, mutta alueen toivotaan kehittyvän aktiiviseksi urheilukeskukseksi, joka tarjoaa mo- nipuolista toimintaa kaupunkilaisille ja vierailijoille. Merki- tykseltään urheilupuisto saattaisi tulevaisuudessa muodos- tua jo ennestään urheilutoiminnastaan tunnetun Nivalan tuntomerkiksi, joten tavoitteeksi projektini suunnitelmalle asetettiin kahden tontin potentiaalin maksimointi urhei-

Omaleimainen toritila

Valoteoksia pimeneviin iltoihin

Nivalan urheilupuisto

Leikkauskuva ▲
Kauppakadun istutus-
sista. Noin parimetriset
kukkivat marjatuomipih-
lajat tuoksuvat miedosti ja
tuottavat syötäviä marjoja.

Perspektiivikuva Nivalan
urheilupuiston toiminnal-
lisesta pihasta, jota ko-
ristaa maahan maalatut
topografiaviivastot.
(Kuva: Teea Uusimäki) ▶

**Nivalan urheilupuiston
yleissuunnitelma.** (Kuva:
Teea Uusimäki) ▼

Suunnitelma Jokeri-talon seinälle
heijastettavasta valotaideteoksesta.

Perspektiivi liikekeskuksen
jalankuluväylästä, jossa käy-
tetään toistuvaa symboliikkaa.
(Kuva: Teea Uusimäki) ▼

luaktiviteetteihin ja koko laajaa urheilupuistoa yhdistävän ilmeen suunnittelu. Projektin ideointiin ja ohjaukseen osallistui kaupungin hallituksen asettama Liikuntapuiston rakentamisen ohjausryhmä.

Kahdelle erilliselle tontille jakautuvalle urheilupuistolle asetti haasteita niitä jakava Lehtolantie, jonka liikennöinti aiheuttaa mahdollisen vaaran katuälyttävälle puistonkäyttäjille. Monitoimitalolta ulkoliikuntapaikoille johtava korotettu suojatie muodostui suunnitelman solmukohdaksi. Suunnitelman mukaan pitkä, näyttävä suojatie maalataan katuun kirkkain värein ja sen yläpuolella komeilee portaalinomainen kaari. Kadun yli kaartuva portti koostuu keltaisesta ja vihreästä kiertyvästä elementistä, jotka muodostavat modernin version Nivalan vaakunan portista, joka näkyy maamerkinä ohikulkijoille. Ylityspaikan turvallisuuden suunnittelun ohella myös pysäköintialueet pyrittiin jakamaan urheilupuiston eri alueille niin, että turha läpiajo Lehtolantieltä saataisiin minimoitua.

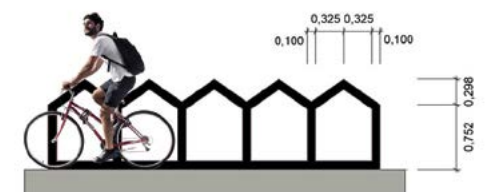
Urheilupuiston uusi plaani sisällyttää tilavaraukset monipuoliselle urheilutarjonnalle: tenniskenttiä, aidattu kenttäalue ulkokeleille, skeittipuisto, lentopallokenttiä, kuntoilupuisto, kaksi täysimittaista jalkapallokenttää, pesäpallokenttä ja täysimittainen yleisurheilukenttä. Yleisurheilukentälle tehty tilavaraus vaatii osakseen lännenpuoleisen kadun siirtoa ja on budjetiltaan varsin hintava. Aluesuunnitelman tarkoitus onkin tehdä pidemmän ajan suunnittelutavoite urheilupuistolle, jota voidaan toteuttaa osissa ajan myötä.

Laajan lajitarjonnan vuoksi suunnittelualueen pinta-ala vaikutti niukalta, jonka vuoksi pelkän viihtyvyyden vuoksi ”käyttämättömäksi” jäävät viheralueet tuntuivat tilan tuhlauskelta. Minulla heräsikin ajatus viheralueiden toiminnallistamisesta ja piha-alueiden käytön maksimoinnista. Usein urheilukeskuksien takapihoille syrjään sijoitetut skeittialueet on suunnitelmassani tuotu aivan monitoimi-, jää-, keila- ja uimahallin edustalle. Etupihan edustan vihervyöhykealue on rakennettua viheraluetta, joka muodostaa puolipallon muotoisia kumpareita. Kumpareet jatkuvat aivan hallien edustalle, missä ne ovat asfaltti- tai suojakumipäällysteisiä. Pihan asfaltoidut osat ja kumpareet yhdistyvät pihan edustalle sijoitettuun skeittikouruun, jolloin skeittajat ja rullaluistelijat pystyvät käyttämään laajempaa aluetta harjoitteluunsa. Tällä tavoin myös mahdollistetaan nuorten aktiivisuuden vahva näkyminen urheilupuistossa. Nurmetut kumpareet toistuvat ympäri aluetta ja antavat mahdollisuuden verryttelyyn ja mielekkääseen oleskeluun. Pohjoisemman tontin luoteiskulmaan sijoitetussa kuntoilupuistossa yhdistyvät viherkumpareet ja kiinteä ulkokuntosali, joka on kaikkien vapaasti käytettävissä. Nivalan urheilupuiston suunnitelma esiteltiin Nivalan kunnanvaltuustossa toukokuussa 2017.

Turvallinen liikuntaympäristö

Toiminnalliset viheralueet

Sivuprojektio Kärsämäen liikekeskuksen koriste-elementtiäidasta.
(Kuva: Teea Uusimäki)

Kärsämäen liikekeskus

Vilkaana matkailijoiden pysähdyspaikkana Kärsämäen liikekeskuksen tarjontaa haluttiin laajentaa kirjaston avulla myös kuntalaisten aktiivisemmin käytettäväksi. Paikalle avattu Juus-toportin myymälä on lisännyt liikekeskuksen kävijämäärää ja aiheuttanut uusia haasteita pihan liikenteen sujuvuudelle. Myös liikekeskuksen julkisivun väri päätettiin päivittää osana projektia. Avoin pihan käytön suunnitelma aiheutti raskaan liikenteen ja kevyen liikenteen sekoittumista ja vaaranpaikkoja erityisesti jalankulkijoille. Suuri asfalttikenttämainen piha kaipasi järjestyksen lisäksi viihtyvyttä ja omaleimaista tunnistettavuutta.

Toimiva pihasuunnitelma

Pihan uudelleensuunnittelu aloitettiin muuttamalla liikennejärjestelyjä niin, etteivät raskaat ajoneuvot pääse kulkemaan kuin niille osoitettuja reittejä pitkin. Jalankulkijoille sen sijaan suunniteltiin korotettu jalkakäytävä, joka kulkee koko pihan poikki aina liikekeskuksen sisäänkäynnille saakka. Jalankulkijoiden väylä ja liikekeskusta ympäröivä korokemainen terassialue saavat pintaansa symboleista muodostuvan väritekstuurin, joka antaa niille elävyyttä ja korostaa rakennuksen uutta väritystä. Jalankulkuväylän laidalla kulkee graafinen aitalementti, jonka taustalla on runsaita istutuksia. Sama symboliikka toistuu koko Kärsämäelle laaditussa suunnitelmassa ja korostaa kunnan omakuvaa.

Modernit hirsibussikatokset

Kärsämäellä on pitkät perinteet hirsirakentamisessa, mikä on vahvasti nähtävillä koko kunnassa. Kunnan liikekeskuksen lisäksi uusien bussikatosten suunnittelu sisällytettiin osaksi KAAPO-hanketta. Uusien bussikatosten suunnittelussa päätin yhdistää vanhaa perinnettä moderniin pelkistettyyn muotoon ja materiaaleihin. Näin syntyi suunnitelma piiluhirsisestä harjakattotalon figuurista, jota suojaa pelkistetty lasikatos. Katoksen takaseinään käytetyt piiluhirret on tervattu, jolloin bussikatokset saavat aikaan myös hajuaistimuksia.

*Hyvin pelkistetyt bussikatokset yhdistävät uutta ja vanhaa.
(Kuva: Teea Uusimäki)*

Ylivieskan kehittämissuunnitelma

Anna Grönlund

Taustaa

Suunnitelman taustalla on Ylivieskan kaupungin halu kehittää kaupungin keskustaa halkovan Kalajoen vartta. Suunnittelualueena oli joen eteläpuoli, johon kaupungin ydinkeskustakin sijoittuu. Aika on otollinen joenvarren kehittämiseksi, koska jokea halutaan avata enemmän kaupunkilaisille ja mahdollistaa sujuvat kevyen liikenteen reitit kaupungissa. Samalla keskustan läheisyydessä on avautunut alueita asumiselle.

Suunnitelma käsittää koko joen varren analyysin ja suunnittelualueen länsi- ja itäreunojen tarkemmat luonnokset. Lännessä suunnittelualue rajoittuu Männistön kaupunginosan alueeseen, jossa on aikaisemmin toiminut Atrian teurastamo. Teurastamo on lopettanut toimintansa kaupungin keskustan välittömässä läheisyydessä, mutta paikalla on teurastamon suurehko tontti ja 1960-luvun alussa rakennettu punatiilinen teurastamon rakennus, joka muistuttaa kaupungin elinkeinojen historiasta. Alue rajoittuu lännessä Männistön pientaloalueeseen, etelässä Savelantien, idässä hautausmaahan ja Ouluntien ja pohjoisessa Kalajokeen.

Idässä suunnittelualue päättyy Koskipuhdon kaupunginosassa sijaitsevaan Hamarin myllyn alueeseen. Mylly – samoin kuin teurastamokin – on muistuma kaupungin elinkeinoista. Mylly on siirtynyt yksityiseen omistukseen, mutta sen ympärille voisi kasvaa uusi asuinalue, joka saisi identiteettinsä vanhasta myllymiljööstä ja joen läheisyydestä.

Atrian suunnitelma

Atrian alueella yhdistyvät entinen teurastamoalue, joki ja kirkon toiminnot. Tavoitteena alueelle oli suunnitella tiivis mutta matala asuinalue. Mahdollisuuksien mukaan on tavoitteena myös säilyttää teurastamorakennus aluetta rikastuttavana tekijänä. Teurastamon ympärille suunnitelmassa kietoutuvat asuinkorttelit ja teurastamon läheisyydessä on kaikille avoimet julkiset tilat, jotka yhdistyvät myös jokeen.

Teurastamoon voisi sijoittua jokeen ja ulkoiluun liittyviä toimijoita, jotka houkuttelisivat paikalle myös lähialueen

ihmisiä. Alueelta länteen päin on ollut valaistu latu talvisin, jota voisi hyödyntää rantareitin pohjana. Rantareitti jatkuisi myös Männistöstä keskustaan päin, joten teurastamo olisi reitin varrella. Teurastamo voisi tarjota virkistyspaikan tai sieltä voisi vuokrata kajakin, jolla pääsisi melomaan ja kalastamaan joelle. Teurastamolle voisi tulla urheilemaan urheilukeskukseen tai tilat voisivat palvella muuta harrastustoimintaa, kuten kansalaisopiston kursseja, kuten Savelantien varressa oleva liikerakennus, jonka tontti on otettu mukaan suunnittelualueeseen. Ylivieskan kaupungista puuttuva kaupunginteatteri voisi myös löytää tunnelmallisen ympäristön teurastamosta. Teurastamo kaipaa kuitenkin tarkempaa tutkimista siitä, mitä tiloihin olisi mahdollista sijoittaa.

Teurastamon piha on alueen keskus, ja se on avoin esimerkiksi asukkaiden tapahtumille. Siellä voisi järjestää vaikkapa kirpputorin tai talviriehan. Piha on solmukohta, jonka ympärillä ovat uudet korttelit, ja josta lähtee kevyen liikenteen reitit pitkin rantaa. Rannat haluttiin pitää julkisina, mutta asumisen haluttiin myös liittyvän jokeen. Joen läheisyyden haluttiin tuntuvan alueella. Julkiset tilat avaavat näkymiä alueelta joenvarteen, jolloin mahdollisimman moni pääsee iloitsemaan jokiympäristöstä ja luonnosta. Joen varressa on myös terassoituja joenvarsiasuntoja, jotka tarjoavat hyvät näkymät joelle ja liittyvät suoraan joenvarren reitistöön ja elämään.

Koska alueelle on suunnitelmassa osoitettu tehokasta rakentamista, on liikenne pyritty esittämään mahdollisimman yksinkertaisena. Savelantien ja Ouluntien risteys on jo melko vilkas, joten tilannetta voisi rauhoittaa, jos risteys uudelle alueelle olisi hieman kauempana. Talorivi myös suojaisi olemassa olevia pientaloja ja Rauhantie jäisi suurkorttelin pihatiksi. Paikotus, kuten myös teurastamon julkista toimintaa-kin palveleva autohalli, jäisivät mahdollisimman kauas joesta, jonka läheisyys olisi osoitettu kävelijöille ja pyöräilijöille.

Atrian alueen leikkaus

Atrian alue

Atrian alueen yleissuunnitelma

Lintuperspektiivi Atrian alueesta

Hamarin suunnitelma

Koskipuhdon kaupunginosassa sijatseva Hamarin myllyn alue on joen varrella keskustan itäpuolella noin kolmen kilometrin päässä. Suunnittelualueen ympärillä on pientaloja ja muutamia rivitaloja sekä joitakin vanhempia puutaloja. Alue on niittyä ja paljon maaseutumaisempaa kuin Atrian alue. Alue rajoittuu eteläpuolella lampiin, joiden vesi on rehevöitynyt, sillä se ei pääse vaihtumaan. Vanhat vesiuomat ovat kuitenkin tallella. Maaseutumaisuus sekä joki ja lammet olivat suunnitelman lähtökohtia.

Suunnitelmassa rakentaminen koostuu kaksikerroksisista rivitaloista ja kytketyistä pientaloista, joilla on omat pihat ja yhteisiä ulkoilualueita. Aluetehokkuus on pienempi kuin Atrian alueella, joka on puolestaan tiiviimpi ja kaupunkimaisempi. Hamarin myllyn tontti jää alueen keskelle ja yksityisyyttä sille luovat sitä ympäröivät puustutukset ja viljelypalstat.

Lammet halutaan saada parempaan kuntoon ja alueen yhdeksi vetovoimaisuustekijäksi. Veden pitäisi pystyä vaihtumaan lammissa. Paikalla voisi kunnostaa jo olemassa olevat puronumat. Hamarin mylly on vesivoimalaitoksen kohdalla joen rannalla ja kaupungin toive oli, että kalat pääsisivät nousemaan voimalan ohitse. Tämän vuoksi purot voisi kunnostaa kalaportaisiksi siten, että ne lähtisivät nousemaan olemassa olevan puron paikalta ja kulkisivat puistoalueen läpi, nousisivat siitä lammille ja jatkaisivat voimalan yläpuolelle.

Yksi suunnitelmaa ohjanneista tekijöistä oli pyrkimys siihen, että alue kannustaisi aktiiviseen elämään. Puroa ja joen rantaa seuraten pystyy kiertämään pienen lenkin ja yhteispihat yhdistyvät mahdollisimman suoraan joen varren ranta-reittiin. Toisaalta autot ohjataan suoraan autopaikoille ilman mahdollisuutta ajaa ympyrää alueen sisällä. Hyvät kevyen liikenteen väylät voisivat kannustaa ihmisiä kävelemään ja pyöräilemään. Yhteistiloja voisi elävöittää myös leikki- ja liikuntavälineillä. Viljelypalstat, leikkipihat, grillipaikka ja rantasauna tarjoaisivat kohtaamispaikkoja naapuruston sisällä. Kanava toisi veden lähemmäksi läntisiä kortteleita, ja sinne voisi kiinnittää oman soutuveneensä kalastusretkiä varten.

Hamarin alueen leikkaus

Hamarin alue

Hamarin alueen yleisuunnitelma

Lintuperspektiivi Hamarin alueesta

Kaikille avoimet rannat kannustavat aktiiviseen elämäntyyliin, ja lammet ovat merkittävä osa alueen identiteettiä.

Asunnot avautuvat kanavalle, joka elävöittää aluetta ja voi toimia soutuvenesatamana.

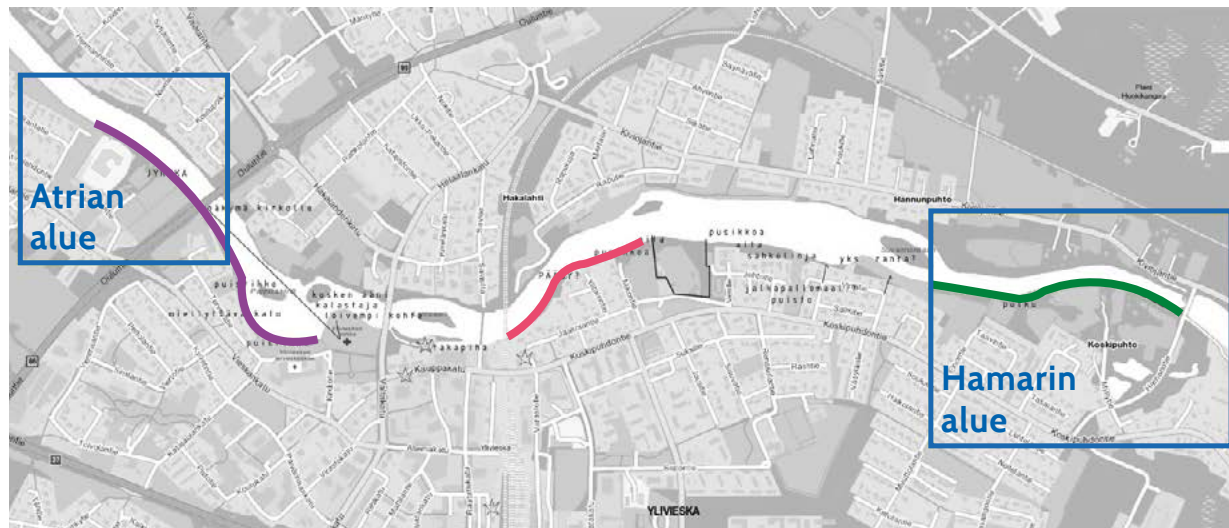
Joensuun tällä hetkellä osoitettu julkiseksi puistoksi, mutta sinne ei ole aina selvää pääsyä, ja reitti ei ole yhtenäinen ja selkeä. Männistön kohdalla on vanha valaistu latu, jota voisi hyödyntää rantareittinä. Siitä eteenpäin ranta on todella jyrkkää. Myöskään Ouluntien ylitys ei ole selkeä. Ouluntie myös erottaa hautausmaan ja seurakuntatalon. Olisi hyvä, jos näillä olisi selvästi osoitettu yhteys. Atrian alue, hautausmaa ja seurakuntatalo voisivat yhdistyä laiturirakenteella, joka kulkisi elämyksellisesti rantaa pitkin ja alittaisi Ouluntien sillan.

Tästä ranta jatkuu jyrkkänä. Terveystie voisi olla osa ranta-reittiä, jos yhteys olisi selkeästi osoitettu. Näin rantareitti voisi jatkua Veteraanipuistoon ja kirkolle asti. Kirkon kohdalla ranta on jo loivempi. Kirkon jälkeen alkaa Myllytien kävelytie, joka yhdistää Helaalan myllyn ja Savisillan. Myös tämä paikka kirkon kohdalla on solmukohta, jossa on syytä osoittaa selkeästi reitin jatkuvuus.

Myylytietä pitkin kuljettaessa ei ole aivan selvää, miten reitti jatkuu. Rautatien jälkeen rantaan ei ole enää pääsyä, ja se vaikuttaa pusikkoiselta. Olisi hyvä, jos reitti kulkisi pitkin rantaa, milloin sitä olisi helpoin seurata. Se olisi silloin myös erotettu autoliikenteestä, ja se olisi miellyttävämpi virkistyskäytössä. Reitti jatkuu edelleen Suvannon urheilualueelle, jonka toiminnot voivat siirtyä muualle. Tällä hetkellä ranta on aidattu, joten niiltä osin rantaa voisi avata ja järjestää kulkutien. Tästä eteenpäin joenvarressa on pientaloja melko lähellä rantaa, mutta rantareitti voisi kulkea niiden editse, mikäli rantaa jälleen raivattaisiin. Joidenkin tonttien välissä on pieniä puistikoita, jotka voisivat hyvin elävöittää rantareittiäkin. Lähestyttäessä Koskipuhtoa rannassa alkaa kulkea hyvä polku, jota voisi käyttää myös reitin pohjana. Polku jatkuu vesivoimalalle asti.

Yhtenäinen reitti joenvarressa houkuttelisi viikonloppu-
na liikkujia rantaan ja arkenakin koululaisia ja työmatkalaisia
polkemaan matkansa turvallisista ja mieluistaa reittiä pitkin.

Rantareitin analyysi

Nivalan torialueen kehittämissuunnitelma

Emmi Mutikainen

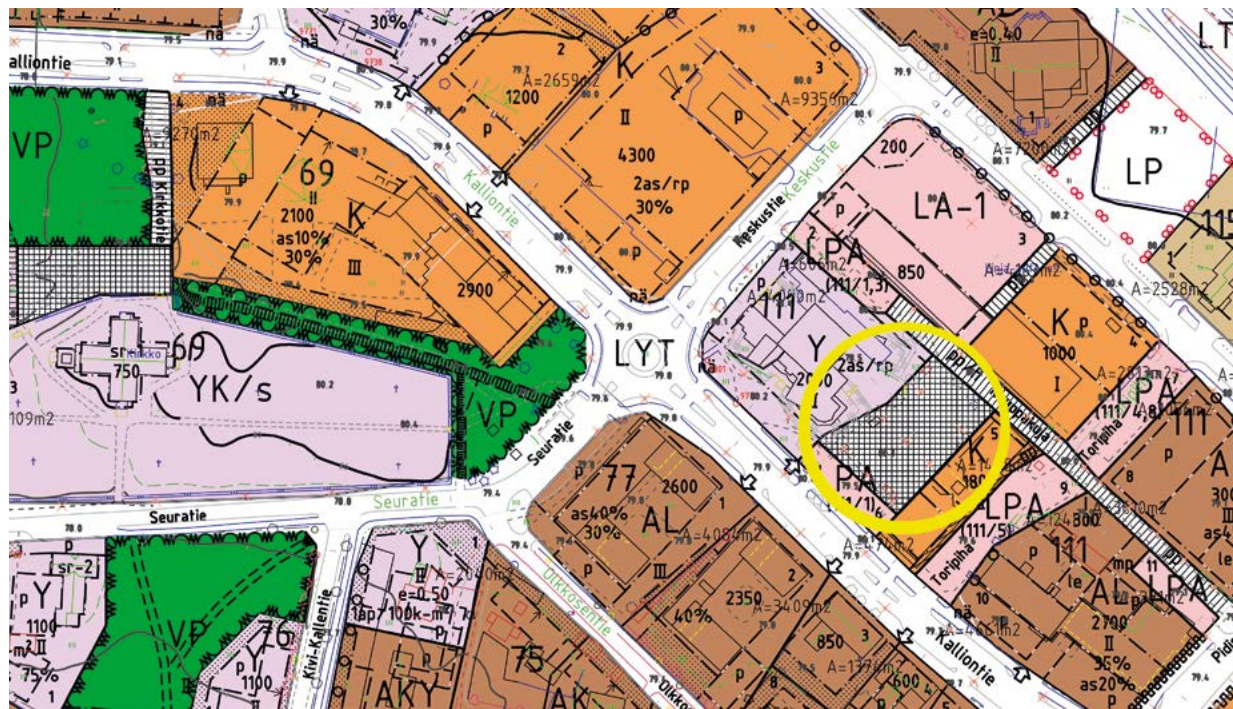

Nivalan keskustan torialueella on omaperäinen ilme, jota luovat erityisesti runsas kasvillisuus ja miellyttävä mittakaava. Torialueen yleisilme kaipaa kuitenkin päivittämistä. Lisäksi torin toimintoja tulisi kehittää, jotta torista saataisiin viihtyisämpi osa Nivalan keskustaa.

Torialueen ongelmakohtia

Tori ei tällä hetkellä houkuttele ajanviettoon. Eräitä syitä tähän ovat torin heikko näkyvyys ja saavutettavuus sekä torialueen epäsiisti ja paikoin ränsistynyt yleisilme. Kalliontien varressa sijaitseva pysäköintialue heikentää torin näkyvyyttä ohikulkijoille ja jättää torin eristyksiin. Pysäköintialue on sijoitettu alemmalle tasolle suhteessa ympäristöönsä, mikä lisää alueen epämääräistä ilmettä. Väljästä pysäköintialueesta huolimatta monet pysäköivät torille. Torialueen saavutettavuuteen vaikuttaa negatiivisesti myös toria rajaavan Forum-rakennuksen sulkeutuneisuus. Kauppojen sisäänkäynnit ovat pääsääntöisesti rakennuksen toisella puolella, lisäksi läpikulku on portein estetty. Forumin aktivoiminen myös torin suuntaan, esimerkiksi läpikulun mahdollistamisella, elävöittäisi torialuetta.

Epäsiistiä vaikutelmaa luovat rikkoutuneet istutusaltaat, hoitamattoman oloiset istutukset sekä huonokuntoiset roska-astiat. Lisäksi kirjastorakennuksen sivulle muodostuva syvennys esityslavoineen muodostuu helposti ongelmalliseksi heikon valvottavuutensa vuoksi, mistä seuraa turvattuuden tunnetta alueelle.

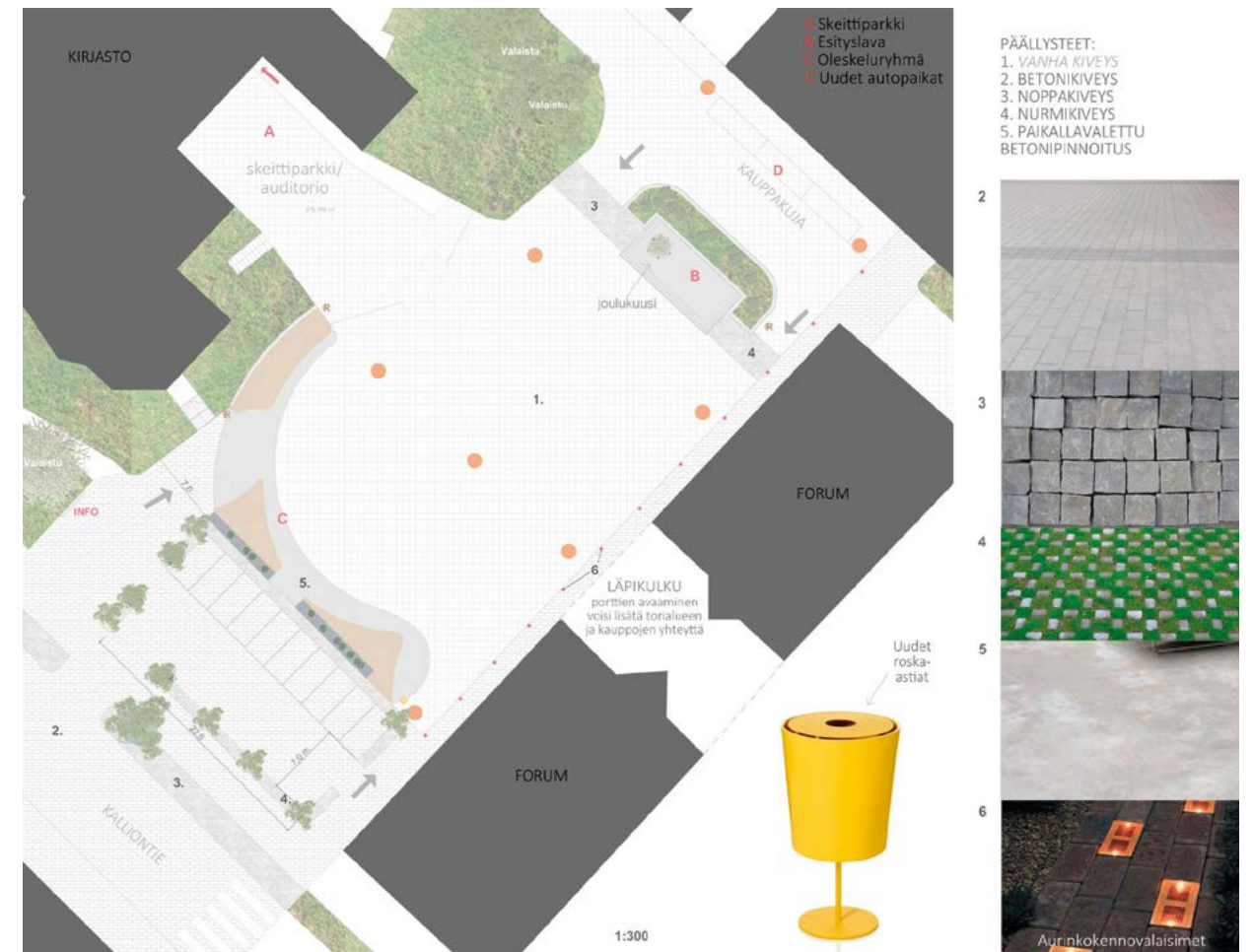

Kehityssuunnitelman tavoitteena oli torialueen viihtyisyyden ja toimintojen parantaminen. Tähän kuuluvat yllä mainittuihin epäkohtiin puuttuminen sekä torialuetta elävöittävien toimintojen kehittäminen. Torin viihtyisyyden parantuu myös alueen imago kirkastuu.

Kehityssuunnitelmassa torialueen ja Kalliontien yhteyttä on parannettu nostamalla pysäköintiin varattu alue samalle tasolle muun ympäristönsä kanssa. Lisäksi pysäköintialueen ja Kalliontien päällysteet torin kohdalta uusitaan yhdenmukaisesti. Tarkoituksena on mahdollistaa toritapahtumien laajentuminen ajoittain myös pysäköinti- ja tiealueelle. Pysäköintijärjestelyjen uusiminen vapauttaa tilaa, joka voidaan hyödyntää torin kirjastonpuoleisen sisään-tulon selkeyttämiseksi. Epäsiistit nurmivyo-ohykkeet pysäköintialuetta ja kevyenliikenteen väylää raajamassa päällystetään noppa- ja nurmikivillä. Samalla myös pensaat ja osa puustosta karsitaan. Näillä toimilla torialueen näkyvyyttä ja saavutettavuutta parannetaan.

Pysäköintialuetta ja toria rajaamassa on suunnitelmaan merkittynä kiinteä istuskeluryhmä, joka muodostaa kokonaisuutena kaarevan linjan torin kulmaukseen. Puulla päällystetyt, betoniset istumatasot toimivat hyvin myös pienimuotoisena katsomona vaikkapa talviselle luistelunäytökselle. Torin uusi esityslava on sijoitettu rajaamaan toriaukiota ja Kauppakujaa. Joulun aikaan esityslavalle voitaisiin tuoda joulu-lukuusi, lisäksi myös elävän tulen mahdollisuutta voitaisiin

Kehityssuunnitelma

Pyhäjoen keskustan kehittämissuunnitelma

Aino Telama

Patsaspolku

tutkia. Suunnitelmassa ehdotetaan ongelmallisen syvennyksen muuntamista pienimuotoiseksi skeittiparkiksi tai vaihtoehtoisesti auditorioksi. Varsinkin skeittiparkki toisi alueelle positiivista energiaa ja samalla se elävöittäisi koko torialuetta. Valvottavuus paranee, kun syvennyksen edustalla oleva istutussallas suihkulähteineen puretaan.

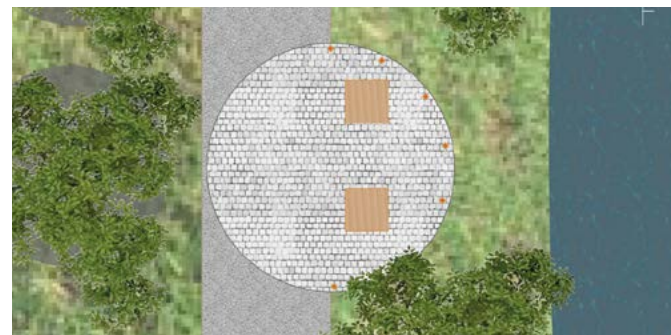
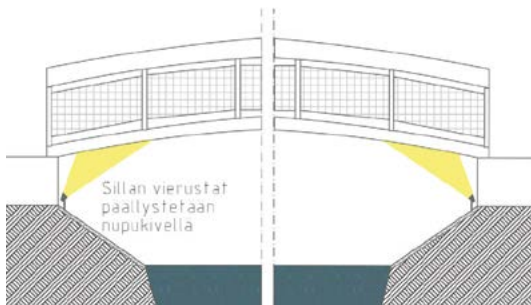
Malisjoen ranta-alue Nivalan keskustan tuntumassa on kehittämässä ulkoilualueeksi. Patsaspolun on tarkoitus sijoittua kahden kevyenliikenteen sillan välille, muodostan lenkin joen ympäri. Tällä hetkellä alueella sijaitseva meijerirakennusryhmittymä vaikuttaa maisemaan vahvasti. Tämä kokonaisuus tullaan todennäköisesti lähitulevaisuudessa purkamaan ja tilalle rakennetaan asuinkerrostaloja. Jokea sivuava runsasliikenteinen autotie on myös hyvin näkyvä osa maisemaa ja sen häivyttäminen esimerkiksi puuston avulla onkin tärkeä osa patsaspolun viihtyisyyden takaamista.

Patsaita polulle on tulossa yhteensä kolme kappaletta. Tärkeä lähtökohta patsaspolun hahmotelmassa oli korostaa rantojen yhteyttä ja polun lenkkimäisyyttä. Jokaisen patsaan yhteydessä on myös levähdystasanne, joka rajataan istutuksin omaksi pienoismaailmakseen. Tasanteet päällystetään nupukiveyksellä ja alustaan upotetaan valaisimia. Levähdyspaikalle tuodaan myös penkkejä katseluetäisyydelle patsaasta, joka valaistaan kahdelta suunnalta. Patsaat on sijoitettu niin, että niiden ihaileminen onnistuu myös vastarannalta käsin.

Yllä periaatepiirros patsaan sijoittamisesta suhteessa ympäristöönsä. Patsas tulisi valaista kohdevalolla mahdollisesti molemmilta puolilta, jotta patsas hahmottuisi myös vastarannalta katsottaessa. Kivetykseen upotettavat aurinkokennovalaisimet toimivat etenkin syysaikaan hyvin patsasympäristön valaisijoina.

Yllä periaatepiirros levähdystasanteesta. Näkymäyhteys vastarannan patsaalle.

Suunnitelun tavoitteena on kehittää Pyhäjoen taajama-aluetta kokonaisuutena ja sen myötä lisätä alueen vetovoimaisuutta. Suunnittelualue rajautuu Pyhäjoen Vanhatien raitille ja sen liittymäkohtiin 8-tien kanssa. Erityisesti on tarkasteltu kunnantalon edustaa ja torialuetta.

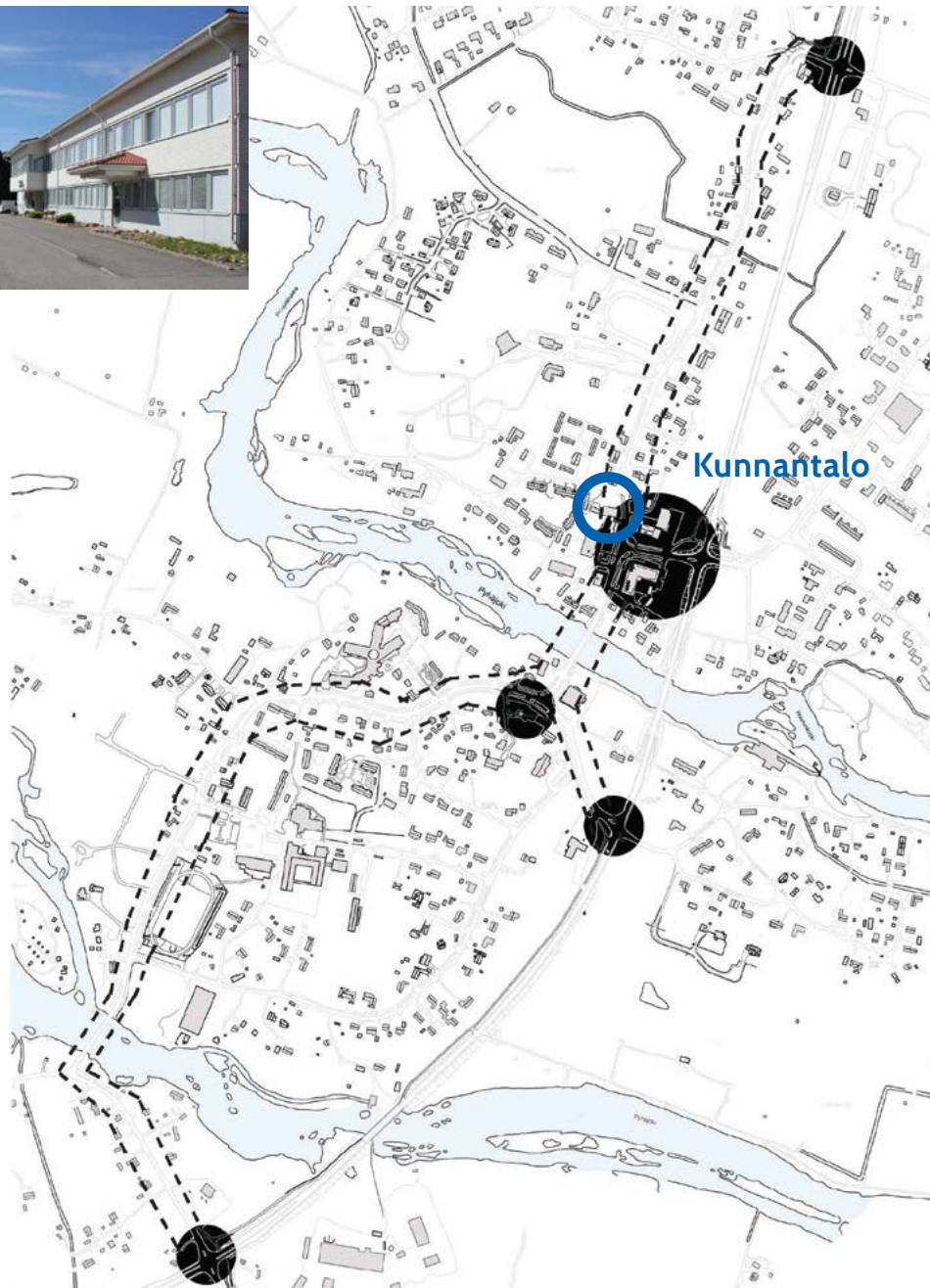
Analyysi

Pyhäjoen luonteeltaan pieni kylätaajama rakentuu Vanhatien ja 8-tien varrelle. Vanhatie alkaa Jehovan liittymästä ja jatkuu noin kolme kilometriä etelään museosillan eteläiselle puolelle. Yhteensä liittymiä 8-tien kanssa on neljä kappaletta. 8-tietä ajaessa Pyhäjoelle kääntyvät liittymät tulevat melko yllättäen ja niistä ajaa helposti ohi, eikä koko taajamaa liiemmin huomaa jokimaisemaa lukuunottamatta. Varsinkin päaliittymää ei ole viitoitettu riittävän selkeästi, jotta tulokas varmasti osaisi kääntyä siitä Pyhäjoelle.

Kunnantalon edusta on nykyisellään ankea.

Analyysikartta Pyhäjoen keskustasta.

Maastonmuodoiltaan alue on hyvin tasaista niin kuin sen lähikunnissakin. Pyhäjoen identiteetille tärkeitä aihealueita ovat kaupungin läpi kulkevien näyttävien jokihaarojen ja koskien muodostamat jokivarsimaisemat, kalliopaljastumat, vanha raitti sekä sillat. Vanha museosilta on Pyhäjoen tärkeimpiä maamerkkejä. Jokirannan puusto koostuu pääosin koivuista ja pajuista sekä vanhan raitin varella kasvavista näyttävistä männistä. Taajaman ydinkeskusta sijoittuu jokihaarojen pohjoiselle puolelle kunnantalon ja sen lähistöllä olevien liiketilojen ympäristöön. Suurin osa julkisista palveluista sijoittuu ydinkeskustan eteläpuolelle jokihaarojen lomaan. Tori sijaitsee tällä hetkellä hieman ydinkeskustan eteläpuolella, Pohjoishaaran toisella puolella, mutta on silti näyttävällä paikalla Vanhatien varrella. Vanhatien raittimaisuus on edelleen havaittavissa, vaikka sen rakennuskannalla on laaja ikäjakama. Raitin varrella on muutamia rakennuksia tyhjiään, joille olisi tärkeää löytää uutta käyttöä.

Suunnitelmassa oleskelu- ja kohtaamispaikkoja lisätään ja parannetaan. Nykyhetkellä tärkeimpiä kohtaamispaikkoja ovat kunnantalon edustan aukio ja torialue. Näiden alueiden sekä raitin varren pihakalustus uusitaan ja alueista tehdään houkuttelevampia. Oleskelualueiden yhteyteen lisätään yleisiä roskakoreja, jotka korvaavat torilla ja kaupungintalon aukiolla nykyiset silmään pistävät isot muoviset roska-astiat. Olemassa olevien kehitettävien alueiden lisäksi luodaan uusia puistoalueita ja kohtaamispaikkoja. Uusia puistoalueita ovat esimerkiksi Jehovan liittymän alueen mukaan nimetty Kalifornia-puisto ja uuden Arinan kauppakeskuksen liittymän vieressä oleva kallioalue eli Kalliopuisto. Kalifornia-puistossa kasvaa jo valmiiksi kauniita vanhoja mäntyjä, joten kun sinne lisää penkkejä ja valaistusta, saa siitä kehitettyä hyvin miellyttävän kohtaamispaikan. Kallioleikkauksia ei esiinny muualla 8-tien läheisyydessä, joten kallioalueesta luodaan pieni puisto ottamalla kalliot vahvemmin esille lehtipuita harventamalla ja lisäämällä alueelle pieni polku ja sen varrelle pari penkkiä. Keskustan läheisyyden jokivarsi on potentiaalinen kohde rantareitille. Eteläisen jokihaaran yhteydessä, urheilukentän vieressä, on toinen erittäin hyvä kohde jokivarsipolulle, joka johdattaa samalla vanhalle myllylle. Virkistysreitit merkitään selvästi, jolloin ulkopaikkakuntalaiset ja uudet alueen asukkaat löytävät ne vaivatta. Pyhäjoen imagolle tärkeät jokimaisemat on tärkeää pitää näyttävimmillään siistimällä joenvarret pusikoista. Lisäksi suihkulähde pohjoisjokihaarassa korostaa entisestään jokimaisemaan vaikuttavuutta.

Tori kehitetään Pyhäjoen yhteiseksi olohuoneeksi. Vanha aita puretaan ja toria rajaavat ojat täytetään ja tasataan. Tavoitteena on kehittää torista avoin ja nykyistä helpommin lähestyttävä. Torin houkuttelevuuden lisäämiseksi asfalttikenttä muutetaan kiveykseksi ja laajennetaan jatkamaan kävelytielle asti. Oleskelumahdollisuuksia parannetaan torilla tuomalla sinne kalustusta ja lisäämällä valaistusta, joka vuorostaan mahdollistaa talvikäytön ja lisää turvallisuuden tunnetta. Torille suunnitel-

Oleskelu

Torialue

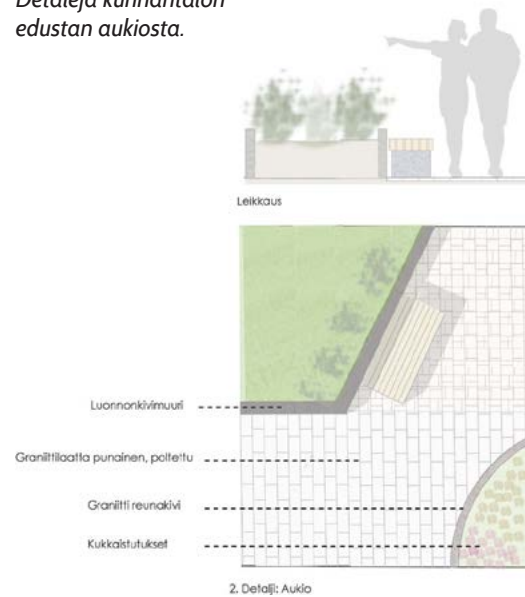
laan pieni kiinteä esiintymislava erilaisiin tilaisuuksiin. Torilla oleva pieni mökki kunnostetaan ja sen käyttöä lisätään erilaisin toiminnoin, joka tukee samalla koko torialueen elinvoimaisuutta. Mikäli mökkiä ei ole mahdollista kunnostaa, tilalle suunnitellaan uusi paviljonki. Autoliikenne jäsennöidään selkeämmin torin yhteydessä ja rajoitetaan pysäköinti vain toiselle puolelle toria ja jätetään loppu vapaasti jalankulkijoiden käyttöön. Torille tuodaan uusia toimintoja, jotka tukevat sen käyttöä. Esimerkiksi alueen syrjemmälle puolelle sijoitetaan jumppalaitteita ja nurmialueelle marjapensaita. Torin vieressä oleva tyhjä tontti, jolla nyt kasvaa korkeaa heinää, otetaan myös väliaikaisesti käyttöön siistimällä se ja istuttamalla sinne marjapensaita.

Kunnantalon edusta

Kunnantalo on Pyhäjoen käyntikortti. Se sijaitsee erittäin näkyvällä paikalla ydinkeskustassa heti pääliittymän päätteenä ja on siten havaittavissa 8-tieltä. Suunnitelmassa kunnantalon edusta muokataan viihtyisäksi kohtaamispaikaksi, joka toimii tarvittaessa myös ydinkeskustan tapahtuma-aukiona. Hie- man yllä oleva ajotie pysäköintialueelle kunnantalon edustalta kavennetaan kapeaksi kiveytyksi kevyenliikenteenväyläksi ja autoliikenne ohjataan pysäköintialueelle kunnantalon takaa. Kohtisuorat kulkureitit yhdistetään yhtenäiseksi aukion selkeyttämiseksi ja tukemaan sen monikäyttöisyyttä. Aukion kiveys uusitaan kokonaisuudeksi. Monimuotoiset istutusal- taat rajaavat erikokoisia oleskelualueita. Aukion pihakalustus uusitaan muutostyön yhteydessä. Aukion leveämpi alue jalan- kulkureitin yhteydessä toimii tarvittaessa paikkana pienem- mille tapahtumille. Aukion keskelle istutetaan nopeasti kas- vava lehtipuu, joka samalla muodostaa kesäisin varjostettua oleskelu- aluetta. Aukion edessä olevassa ojassa tällä hetkellä kasvavat puut poistetaan ja oja tasoitetaan, jotta aukio on entistäkin näkyvämpi liittymältä tarkasteltaessa. Aukio tulee samalla osaksi kevyenliikenteen väylää, mikä korostaa sen julkista, kaikille avointa luonnetta. Pyöräpysäköinti siirretään aukion keskeltä syrjemmälle kunnantalon edustan nurkalle, jossa se on silti helposti saavutettavissa.

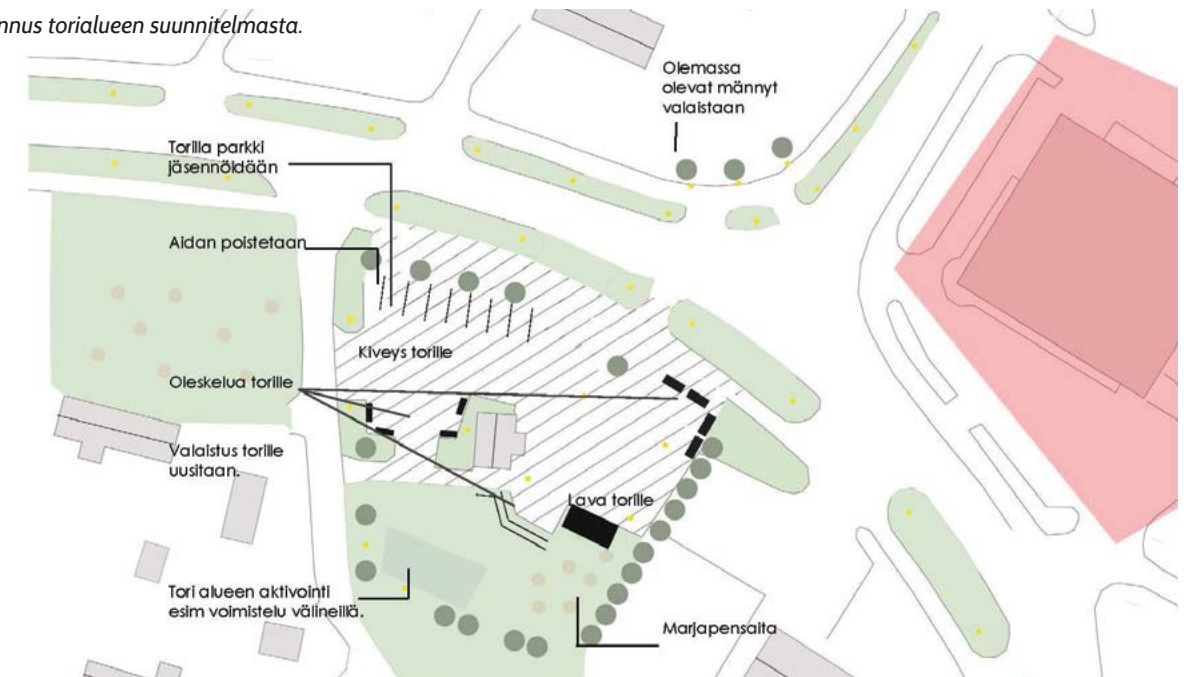
Detaleja kunnantalon edustan aukiosta.

Havainnekuva kunnantalon edustan aukiosta.

Tarkennus torialueen suunnitelmasta.

Havainnekuva torialueesta.

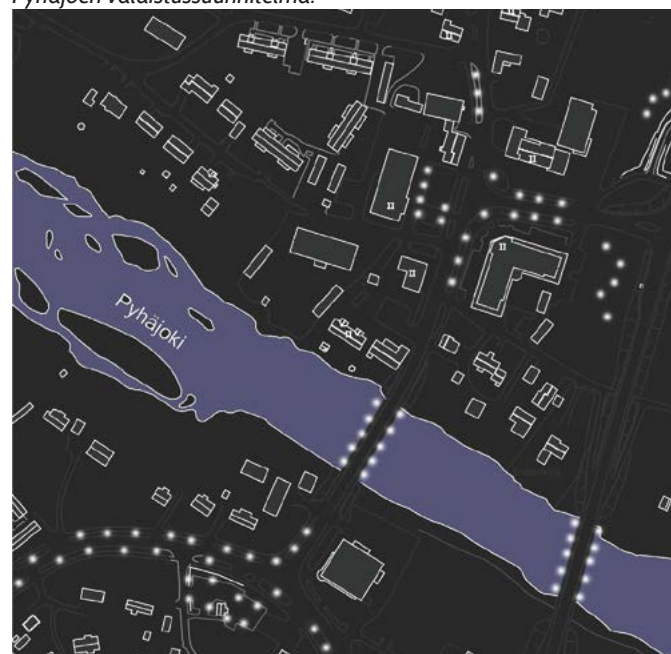
Kunnantalon liittymä

Kunnantalon liittymä on Pyhäjoen pääliittymä. Liittymästä luodaan valaistuksen avulla näyttävä, jottei liittymästä ajaisi enää vahingssa ohi. Esimerkki valaistusideasta liittymälle on poimuilevat valopylväät, joka sopisi metaforana virtaavasta vedestä Pyhäjoen sloganiin ”Pyhäjoki virtaa”. Yritystoimintaa saisi tarvittaessa esille tyylitellyllä pylonilla, joka houkuttelisi ihmisiä poikkeamaan Pyhäjoelle. Kunnantalon liittymä kehitty myös sen kanavoinnin myötä. Bussipysäkit liittymän yhteydessä ovat huonokuntoisia ja ne tulee uusia niin ikään. Kun käännytään 8-tieltä Pyhäjoelle, on tie kunnatalolle vaikutelmaltaan turhan leveä kun tien molemmin puolin on pysäköintikenttää ja toisella puolella on tämän lisäksi vielä tienvarsipysäköintiä. Kunnantalolle johtavan tien molemmille puolille istutetaan näyttävät puurivistöt. Puurivistöt luovat vaikuttavan bulevardin korostamaan Pyhäjoen kunnantaloa entisestään. Liiketilojen pysäköinti jäsennöidään samalla uusiksi bulevardin viereltä, ja turhan leveitä pysäköintialueelle meneviä teitä ja kevyenliikenteenväyliä kavennetaan. Ydinkeskustasta poistetaan tievarsipysäköinti ja ne korvataan viherkaistaleilla. Tietä rajataan koko ydinkeskustan alueella selkeillä vihervyöhykkeillä ja puuistutuksin, jotka ovat lajikkeeltaan kookkaita ja menestyvät alueella paremmin kuin nykyiset puut.

Valaistus

Valaistus on hyvin tärkeä osa taajama-alueen kehityssuunnitelmaa. Valaistuksella saadaan korostettua Pyhäjoen identiteetille tärkeitä aiheita kuten sillat, kalliot ja Vanhatien raitti. Raitin valopylväät vaihdetaan tajaamalle sopivaan pienimitakaavaiseen valaistukseen. Isoja vanhoja puita Vanhatien raitilla korostetaan valaisemalla ne alhaaltapäin. Samanlaista korostusta käytetään myös raitin varren vanhoissa rakennuksissa, silloissa ja niiden rakenteissa sekä 8-tien ja vanhan raitin liittymäalueissa. Lisäksi kunnantaloa, sen edustaa ja torialuetta korostetaan valaistuksen avulla.

Pyhäjoen valaistussuunnitelma.

Utajärven hyvinvointiraitin valaistus

Auri Vallinmäki

Hyvinvointiraitti on Utajärven taajaman läpi kulkeva reitti, jonka tarkoitus on kannustaa väestöä liikkumaan enemmän ulkona. Raitti on tarkoitettu kaikkien kuntalaisten yhteiseen käyttöön ja kaikki kohderyhmät pyritään ottamaan huomioon. Kunnassa on runsaasti ikääntyvää väestöä ja tämän vuoksi ikäihmisten tarpeisiin vastaaminen on erityisen tärkeää.

Raitilla pyritään kohentamaan taajamakuva ja nostamaan sen viihtyisyyttä. Raitti on suunniteltu kulkemaan useiden kulttuurillisten ja maisemallisten kiintopisteiden kautta, yhdistäen näin taajama-alueen tärkeimpiä kohteita ja nostaen niiden käyttöastetta.

Suunnitelma yleisesti

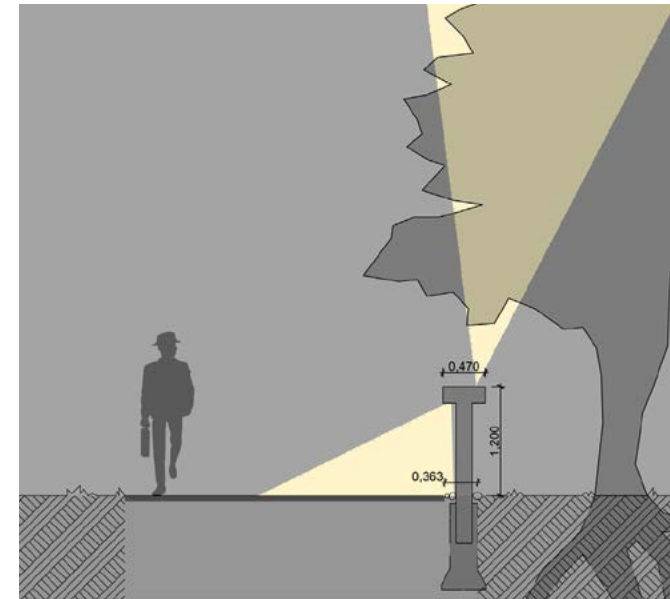
Raitti valaistaan pollarivalaisimilla, jotka muodostavat helposti seurattavan jatkumon. Valon värilämpötilaksi valittiin 3000 K, sillä lämmin valkoinen valo koetaan tavallisesti kodikkaaksi ja kutsuvaksi. Matalista valaisimista ei synny häiritsevää valoa asuinrakennuksiin eikä häikäisyä. Pollarien puoleinen tienvarsi käsitellään mukulakiveyksellä, joka antaa viimeistellymmän ilmeen ja jota näkövammaisempi on helppo seurata kepillään. Lisäksi kiveys helpottaa kunnossapitoa, sillä jos pollareiden väliset alueet nurmetettaisiin, pollareita jouduttaisiin kiertelemään nurmen kunnossapidon yhteydessä.

Raitin varrella on myös valikoituja valaistuja puita. Lepotilassa valaistusvoimakkuus 50 %, mutta jalankulkijan läheisyydessä puun valaistus voimistuu. Interaktiivisuuden ansiosta

reitillä kulkeva ihminen on helposti havaittavissa pitkänkin matkan päästä. Samalla valaistukseen vaikuttaminen tekee reitillä liikkumisesta hieman mielenkiintoisempaa, mikä kannustaa liikkumaan reittiä eteenpäin.

Pollarivalaisimia on kolmenlaisia: tietä valaisevia, puita valaisevia ja sekä tietä että puita valaisevia. Jotta runsaskaan lumentulo ei häiritsisi valaistusta, valaisimien korkeudeksi valittiin 1,2 m. Asennusväli on 11 m ja valaistusvoimakkuus 2500 lm.

Kevyen liikenteen väylän leikkaus

Pollarivalaistusta täydennetään taajamavalaisimilla, jotka valaisevat risteyksiä sekä istumapaikkoja. Alueen ilmeen yhtenäistämiseksi käytetään samoja taajamavalaisimia kuin Torimakasiinin takana on käytetty. Näillä korvataan nykyiset taajama-alueelle liian korkeat valaisimet. Sekä pollarivalaisimien että taajamavalaisimien älykäs valaistus on ohjelmoitu himmenemään yöllä energian säästämiseksi ja valosaasteen minimoimiseksi. Risteysten valaistus ei himmene turvallisuussyistä.

Raitin varrelle sijoitetaan lepopisteitä noin 250 m välein. Jokaisen lepopisteen yhteydessä on vähintään yksi selkänojallinen ja käsinojallinen puistoistuin sekä roska-astia. Lepopisteiden kalusteet ovat yhtenäiset. Paikat on valikoitu ajatellen ympäristön toimintoja ja maisemia.

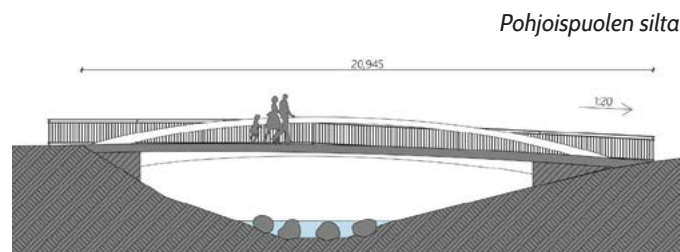
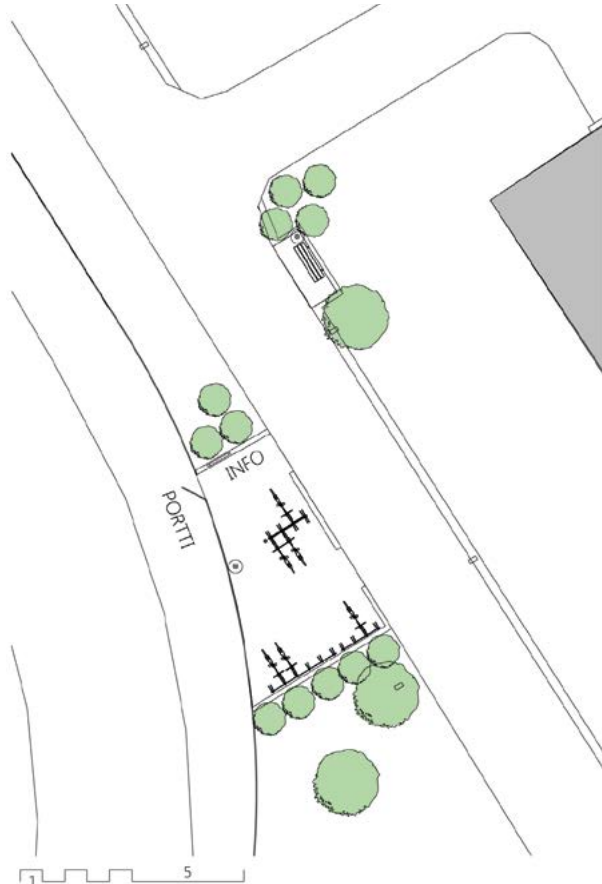
Reitin varrelle ja erityisesti lepopisteiden yhteyteen istutetaan kaikkien kuntalaisten käytössä olevia hyötykasveja. Kasveiksi valikoidaan matalan ylläpidon kasveja, kuten omenapuita ja viinimarjapensaita. Koko kasvukausi pyritään käyttämään hyväksi istuttamalla eri kuukausina hyödynnettäviä kasveja.

Pollarivalaisimien jatkumo katkeaa kirkon edustalla olevan pysäköintipaikan vieressä. Sen sijaan pollareiden välissä oleva mukulakivinauha jatkuu aina museolle asti. Samalla kiveys osoittaa parkkipaikan autoilijoille rajan, jota ei kuuluisi ylittää.

Kirkon lähiympäristö

Urheilukentän lähiympäristö ja pyöräparkki

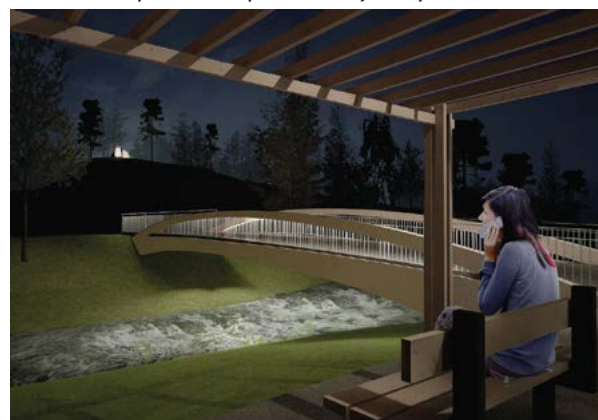
Pohjoispuolen silta

Torimakasiini

Eteläpuolen silta penkkateille ja näkymä Kutukukkulalle

tää. Pysäköintipaikan laidalla sijaitseva aitta ja kirkkovenekatos valaistaan, jolloin ne samalla valaisevat museolle johtavaa reittiä yhdessä taajamavalaisimien kanssa. Autotien viereiset korkeat puut kaadetaan ja tilalle istutetaan pensaita. Näin saadaan kirkko ja kellotorni paremmin esille ja pysäköintipaikka piiloon.

Kirkon takana sijaitsee metsäistä aluetta. Tämän alueen poikki johdetaan rantaan vievä polku, jonka varrella on valaistuja puita. Penkkatielle järjestetään yhteys tämän polun päähän rakennettavan sillan avulla. Suuren tasoeron vuoksi penkkatien liittymän silta päätettiin ratkaista porrasaskelmien kera. Valaistus suoritetaan led-nauhoilla käsijohteen alta. Portaikon keskelle on integroituna istumapaikkoja.

Urheilukentän lähiympäristö on leikkimielisempi kohta reitin varrella. Alueelle sijoitetaan värillistä ja valkoista valoa heittäviä kohdevaloryhmiä. Kohdevaloryhmiä on yhteensä kuusi, joista jokaiseen tulee 3-5 kohdevaloa. Näistä ryhmistä kaksi on kiinni Urheilukentän valaisinpylväissä, kaksi on skeittipuistossa, yksi valaisee urheilukentälle sijoitettavaa pyöräparkkia ja yksi valaisee kuntotelineitä ja kiipeilyseinää kentän pohjoispäädyssä. Lisäksi alueella on värivaloilla valaistuja puita. Skeittipuistossa tunnelmaa luova värivalaistus on käytössä puiston ollessa kiinni.

Urheilukentän päädyssä sijaitsevat kuntotelineet valaistaan, mikä lisää telineiden turvallisuutta, houkuttelevuutta sekä paikan viihtyisyyttä. Lisäksi mahdollisesti paikallisena työnä toteutettavan kiipeilyseinän rakentaminen toisi valaisupintaa sekä näkyvyyttä myös päiväsaikaan. Jäähallin seinään projektoidaan valokuvioita, esimerkiksi urheilijoiden siluetteja. Projektorin täytyisi olla kiinni valopylväässä.

Koulun edustalla raitti jakautuu pää- ja sivureittiin, joka liittyy Veteraanipuiston patsaineen, juhluvuoden 2015 patsaan ja kirjaston hyvinvointiraittiin. Sivureittiä ei ole merkitty pollarivalaisimin, sen sijaan aluetta korostaa runsas puiden valaisu. Pääreitti jatkuu läpi nykyisen kunnanviraston pihan läpi. Nykyiset rakennukset tullaan purkamaan huonon kuntosuunnan vuoksi ja tilalle tullaan rakentamaan asuinkerrostaloja ja palveluasumista. Kevyen liikenteen katualueelle, jonka läpi hyvinvointiraitti kulkee, suunniteltiin runsaasti hyötykasveja sisältävä puistomainen alue.

Torimakasiinin sekä kirjaston tienpuoleiset julkisivut valaistaan, korostaen näkyvyyttä keskustassa. Kirjaston julkisivuvalaistus toteutetaan uusimalla vanhat julkisivuvalaisimet samantyyppisillä valaisimilla. Myös pihan männyn valaistaan. Torimakasiinin julkisivuvalaisimet sijoitetaan räystäään alle.

Raitin eteläpäätyyn rakennetaan toinen penkkatielle johtava silta. Samoilla kohdilla sijaitseva koski valaistaan sillan alapuolelta kohdevaloilla. Itse silta valaistaan kaiteisiin integroitujen LED-nauhojen avulla. Keskustan puoleiselle rannalle sijoitetaan pergola sekä istumapaikka. Avautuva maisema ja kosken äänet luovat paikkaan tunnelmaa.

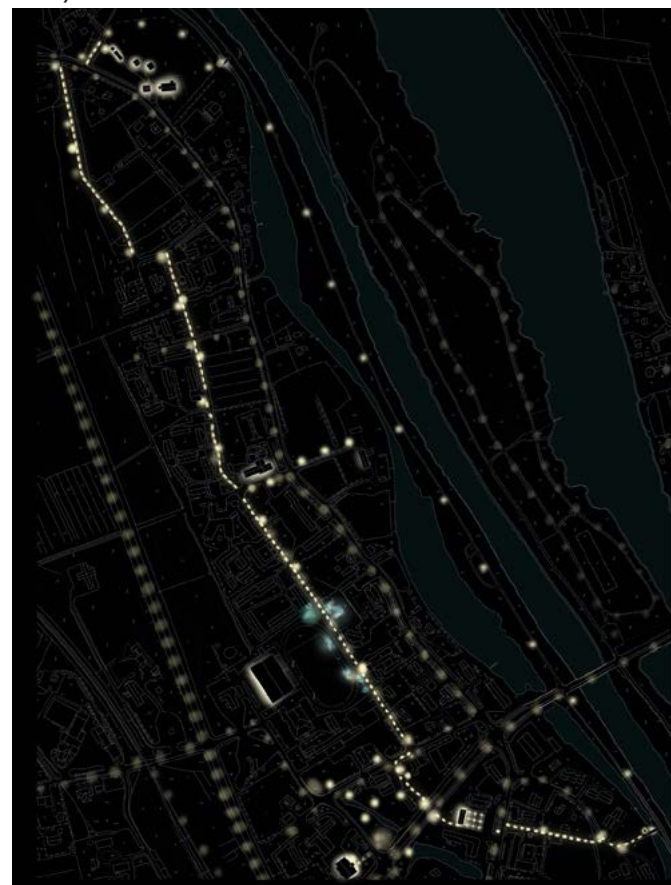
Urheilukentän lähiympäristö

Keskusta ja torin lähiympäristö

Penkkatie ja Kutukukkula

Penkkatie on luonnontilainen osa raitista. Ainoa rakennettu kohta on laavu, joka toimii lepopisteenä. Kutukukkulan käyttöä parannetaan rakentamalla paikalle näköalatorni, jonka askelmat toimivat myös istuskelupaikkana. Valaistuksella voidaan saada aikaan majakkamainen vaikutelma, joka näkyy kauas. Kutukukkulalle avautuu näkymä hyvinvointiraitin eteläpäädyn sillalta, kun puustoa karsitaan sopivasti. Penkkatien sekä Kutukukkulan valaistus järjestetään aurinkoenergiajärjestelmällä, sillä näillä alueilla ei ole sähköverkostoa. Liiketunnistimilla varustetut valaisimet ovat kiinnitetty puiden runkoihin ja kohdistettu tiehen. Valaisimet syttyvät liiketunnistimen havaitessa tiellä liikkujan, mikä säästää sähköä ja varastoitu energia riittää paremmin koko illaksi.

Kävelyreitin valaistussuunnitelma

Haapajärven vanhan sairaalan korjaus- suunnitelma ja käyttötarkoituksen muutos

Saara Koskinen

Suunnittelukohteena oli Haapajärven keskustasta noin puolentoista kilometrin päässä sijaitseva hirsirunkoinen vanha kunnansairaalarakennus. Rakennus on kaupungin omistama ja ollut vajaakäytöllä 2000-luvun alusta alkaen. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaalle rakennukselle etsittiin nyt tehtyjen suunnitelmien avulla uutta käyttötarkoitusta.

Historia

Haapajärven vanha kunnansairaala on rakennettu vuonna 1926 Isokadun varteen aikansa hyvien rakennustapojen mukaisesti. Hirsirunkoinen, kaksikerroksinen sairaalarakennus edustaa hyvin aikansa tyyppillistä kunnansairaalarakentamista, ja sitä pidettiin valmistumisensa jälkeen onnistuneena malliesimerkkinä maalaiskuntiin sopivasta kauniista sairaalasta. Esimerkillistä malliratkaisua täydensi koivukujan päässä sijaitseva lääkärin virka-asunto, jonne 150 metrin päässä sijaitsevalta sairaalalta oli suora näkymä.

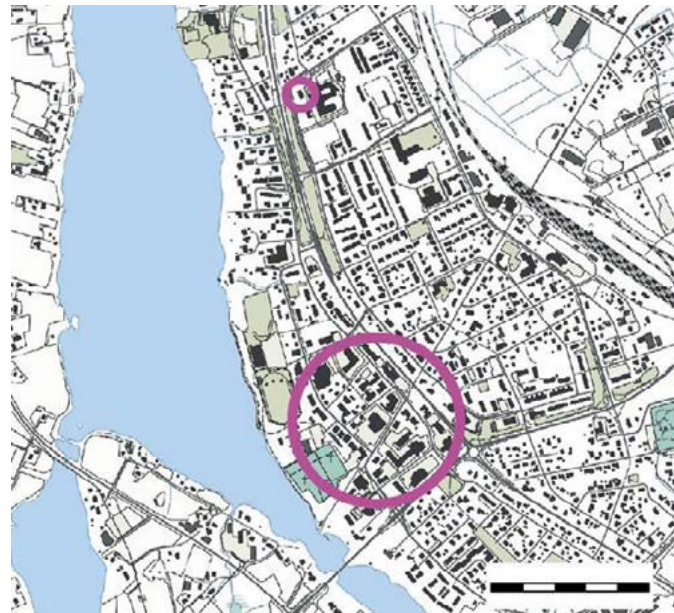
Sairaalarakennus on kokenut kaksi suurempaa rakenteellista muutosta, joista ensimmäisen yhteydessä 1950-luvulla poistettiin alkuperäiset peltikuoriset lämmitysuunit, hormit sekä savupiiput. Tuolloin siirryttiin uuteen vesikiertoiseen radiaattorilämmitysjärjestelmään. Samassa yhteydessä yläkertaan rakennettiin henkilökunnan asuntoja, mihin liittyen lisättiin yksi kattoikkuna itäjulkisivun puolelle.

Rakennus toimi alkuperäisessä sairaalakäytössä aina 1960-luvun lopulle asti, jolloin uusi sairaala valmistui Haapajärvelle. Tyhjilleen jäänyt vanha sairaala peruskorjattiin tuolloin 1970-luvun rakennustapojen mukaisesti ja uudistetussa rakennuksessa aloitti maitolaboratorio. Samassa yhteydessä alkuperäiset pieniruutuiset ikkunat huutokaupattiin, ja niiden tilalle teetettiin yksinkertaisemmat 1970-luvun ihanteita vastanneet ikkunat. Tuolloin täytepohjaperustus korvattiin maanvaraisella alapohjaratkaisulla, mikä sittemmin on aiheuttanut rakennuksessa sisäilmaongelmia. Muitakin muutoksia on tehty tuona aikana erityisesti seinärakenteisiin.

Haapajärven vanhan sairaalan pääsisäänkäynti vuonna 2016.

Vanha sairaala (ylempänä) sijaitsee valtavyälän varrella noin 1,5 km päässä Haapajärven keskustasta (alempana).

Rakennus on ollut vajaakäytössä vuosituhannen vaihteesta saakka, jolloin rakennuksessa toiminut elintarvikelaboratorio lopetti toimintansa. Kaupunki on yrittänyt myydä kulttuurihistoriallisesti arvokasta rakennusta vuonna 2014, saamatta lainkaan ostotarjouksia. Mahdollisesti syynä tähän on ollut osayleiskaavassa rakennukselle merkitty suojelustatus sekä rakennuksen nykyinen kunto. Nykyisellään sairaalarakennus kärsii sisäilmaongelmista, eikä sisätiloissa ole 1970-luvun modernisoinnin jäljiltä vanhaa kunnansairaalahenkeä juurikaan näkyvissä.

Tällä hetkellä suurimpia ongelmia rakennuksessa aiheuttavat rakennusta ympäröivän maanpinnan kallistukset, jotka johtavat sade- ja sulamisvedet suoraan rakennusta kohti. Lisäksi sokkelia on näkyvissä kaikilla julkisivuilla liian vähän. Paikoin hirsirunko on lähes kosketuksissa maanpinnan kanssa, mikä osaltaan aiheuttaa kosteuden nousun hirsirakenteisiin. 1970-luvulla umpeen valettu täytepohjaperustus yhdessä kosteusrasituksen kanssa on todennäköisesti sisäilmaongelmien suurin aiheuttaja. Lisäksi julkisivut on maalattu lateksi-maalilla, joka on irtoillut useista kohdista altistaen puupinnan säärasitukselle. Näiden lisäksi huolto- ja korjaustoimenpiteitä vaati paikallisesti muun muassa katto. Sen sijaan esimerkiksi rakennuksen hirsirunko vaikuttaa olevan hyvässä kunnossa kastunutta alaosaansa lukuun ottamatta.

Haapajärven vanha sairaala edusti valmistuttuaan 1900-luvun alun kansallisromanttista, jugendiin vivahtavaa tyyliuuntausta. Tyyliuunnalle ominaiset päätykolmioiden koristelut, paanuvuorausyksityiskohdat ja kaarevat listoitukset ovat edelleenkin nähtävissä julkisivuissa. Sen sijaan alkuperäiset, sirot ja pieniruutuiset ikkunat ovat julkisivuista sittemmin poistettu ja korvattu alkuperäisarkkitehtuuriin huonosti sopivilla ikkunoilla. Ainoastaan pääsisäänkäynnin yhteydessä oleva ovaalinmuotoinen ikkunasommitelma on säilytetty alkuperäisenä.

Rakennuksella on vahvoja historiallisia arvoja, sillä se ehti toimia yli 50 vuotta Haapajärven kunnansairaalana. Valtavyälän (Ylivieska-Kalajoki) varrella sijaitsevalla rakennuksella on paikkakunnan identiteettiä luova merkitys, jonka myös ohikulkijat liittävät Haapajärveen. Sairaalarakennuksella on maisemallisia arvoja erityisesti suhteessa lääkärintaloon; näitä kahta yhdistää pääosin hyvin säilynyt komea koivukuja. Kohteen rakennushistorialliset ja arkkitehtoniset arvot ovat kärsineet myöhempien muutosten myötä. Myöhemmin lisätyt uudiskerrokset ovat pääasiassa tuhonneet vanhaa rakennetta ja aiheuttaneet rakennusteknisiä ongelmia, eivätkä lisäykset sovi maaseutusairaalan alkuperäiseen, hienostuneeseen arkkitehtuuriin.

Rakennuksen korjaussuunnitelmien tavoitteena on säilyttää ja vahvistaa rakennuksessa nyt tunnistettuja arvoja sekä sen alkuperäistä henkeä. Rakenteiden osalta suunnitelmien tavoitteena on poistaa sisäilmaongelmia aiheuttaneet riskirakenteet sekä korjata rakennus kuntoon mahdollisimman paljon alkuperäisiä rakenteita säästämällä. Näiden reunaehtojen puitteissa

Nykytila

Tyyliuunta ja arvottaminen

Haapajärven kunnansairaala joskus 1930-luvulla. (Kuvälähde: Antti Jaakonaho, Haapajärven kotiseutumuseon kokoelmasta)

Työn tavoitteet ja toteutus

tarkoituksena on löytää rakennukselle uusi käyttötarkoitus, joka palvelisi parhaiten sekä haapajärvisiä että itse rakennusta ja sen säilymistä myös tulevaisuudessa.

Suunnitelmien pohjaksi työssä on selvitetty sairaalarakennuksen historiaa ja rakennuksesta löytyviä arvoja varsin kattavasti. Rakennuksen nykytila on kartoitettu ja dokumentoitu piirroksin ja valokuvin. Kaupungilta käyttöön saatujen vanhojen piirustusten pohjalta on tehty säilyneisyystutkielma, jossa eri aikakausina tehtyjä rakennemuutoksia on kartoitettu. Samalla on arvioitu myös esimerkiksi sitä, minkä verran alkuperäisiä hirsiseiniä on rakennuksessa vielä jäljellä. Alkuperäispiirustuksista on tehty 3d-malli, jonka avulla mahdollisia tulevia muutoksia on suunniteltu ja peilattu niiden sopivuutta vanhaan rakennukseen.

Uuden käyttötarkoituksen osalta toiveita on kysytty sekä kaupungin edustajilta että kaupunkilaisilta. Korjaussuunnitelmaluonnoksia esiteltiin yleisötilaisuudessa, jonne kaupunkilaiset saivat tulla luonnoksia kommentoimaan ja vaikuttamaan suunnitelmiin. Tilaisuudessa esitetyt toiveet on pyritty ottamaan tehdyissä suunnitelmissa huomioon mahdollisimman hyvin.

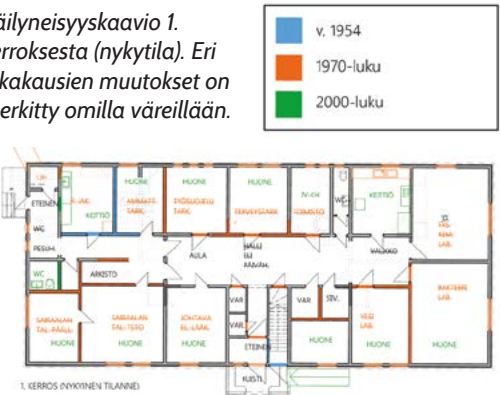
Haapajärven sairaalan
pääjulkisivu nykytilassaan valtatie suunnasta katsottuna.

Havainnekuva vanhasta sairaalasta
suunnitelmassa esitettyjen muutostoimenpiteiden jälkeen.

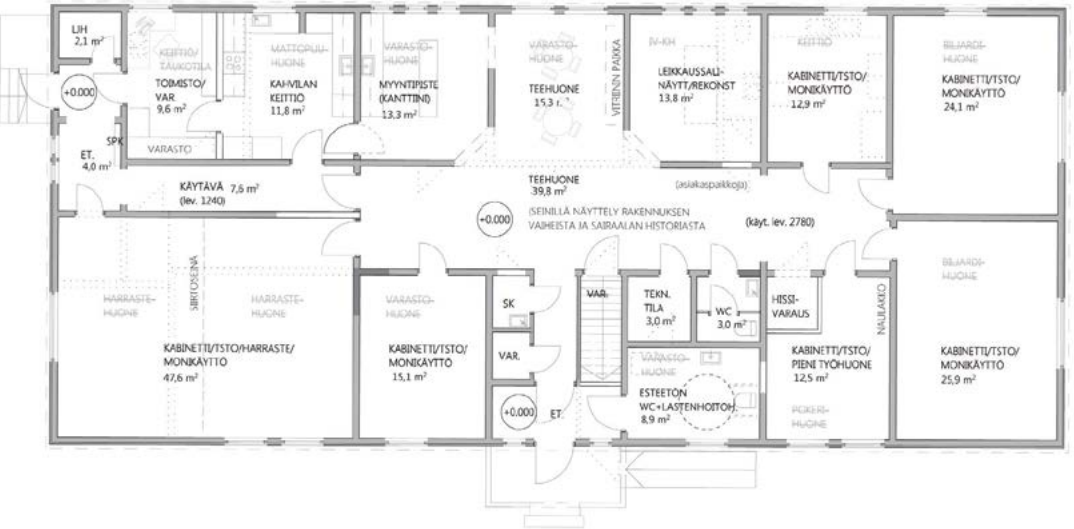
Säilyneisyyskaavio 1.
kerroksesta (nykytila). Eri
aikakausien muutokset on
merkitty omilla väreillään.

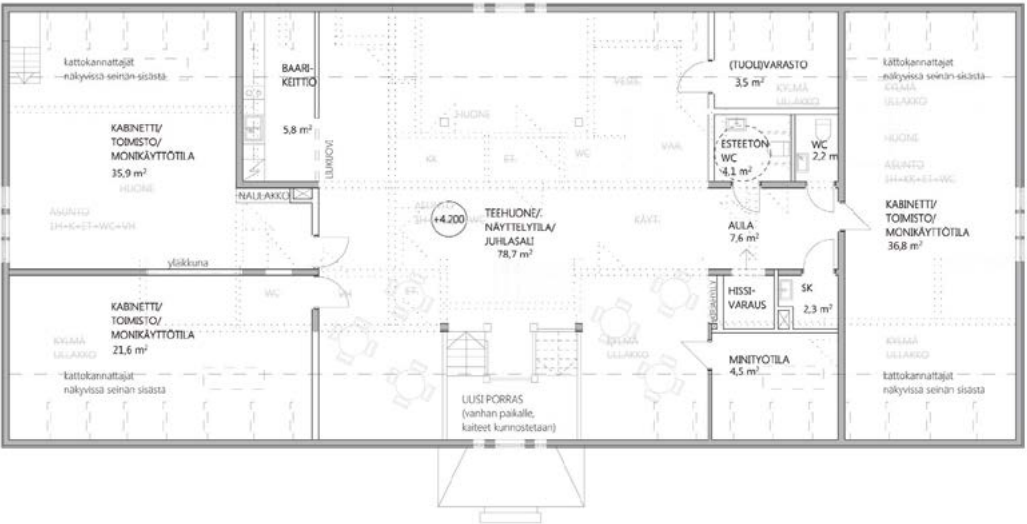
Selvitettyjen arvojen ja tietojen pohjalta etsittiin uutta käyttötarkoitusta, joka sopisi entiseen kunnansairaalahenkeen sekä säilyttäisi kohteessa havaitut arvot mahdollisimman pitkälle alkuperäistä rakennetta säästäten. Näiden määrittelyjen pohjalta tässä työssä vanhan sairaalan uudeksi käyttötarkoitukseksi esitetään yhteisöllistä käyttöä sekä teehuoneena että yritysten ja yhteisöjen keskittymänä. Eri toimijat voivat vuokrata yhden tai useamman huoneen toiminnalleen rakennuksesta ja saada näin synergiaetua sekä toisistaan että tiloissa sijaitsevista teehuonehenkisestä kahvilatoiminnasta. Yläkertaan avataan myös suurempi kokoontumis- ja monikäyttötila, jolla Haapajärvellä oli käyttäjäkatselmuksen perusteella selkeä tarve. Teehuone sopii nähtävyytenäkin Haapajärvellä hyvin luontevasti, sillä Haapajärvi on profiloitunut teekaupungiksi. Lisäksi alakertaan teehuoneen myymälätilan viereen tehdään yhdestä huoneesta leikkaussalirekonstruktio kertomaan sairaalan alkuperäisestä käyttötarkoituksesta.

Korjaustoimenpiteet sekä uuden käyttötarkoituksen edellyttämät muutokset tehdään pääasiassa palauttavan restaurointiperiaatteen mukaisesti alkuperäisiä hirsirakenteita säästäten. Aiempien muutosten myötä rakennuksen alkuperäinen kunnansairaalahenki on pitkälti hävinnyt, mutta se on korjaustoimenpiteiden myötä osittain palautettavissa. Pääosin tila-

Uusi käyttötarkoitus
ja korjaussuunnitelma

Uusi
suunnitelma,
pohjapiirros
1. kerros.

Uusi
suunnitelma,
pohjapiirros
2. kerros.

muutosten vaatimat purkutoimenpiteet kohdistetaan 1950- ja 1970-luvun kerrostumiin, jotka sopivat rakennuksen alkuperäiseen arkkitehtuuriin huonosti ja aiheuttavat kosteusteknisiä ongelmia rakenteissa.

Rakennus tulee korjata vaiheittain aloittaen maanpinnan muokkaustöillä, jotta kosteusrasitus hirsirungon alaosan ja sokkelin osalta saadaan hallintaan. Sokkeli kaivetaan esiin riittävältä osin ja maanpinnan kallistukset rakennuksen rungon viereltä muotoillaan asianmukaisesti viettämään pois päin rakennuksesta. Valettu betonialapohja piikataan pois ja rakennus palautetaan alkuperäiseksi tuulettuvaksi täytepohjaratkaisuksi. Vaurioituneet hirsikehikon alimmat hirret korvataan uusilla kengittäen vain tarpeellisilta osin, samoin vaurioituneet julkisivupaneelit vaihdetaan vain tarpeellisilta osin. Rakennuksen alkuperäinen ilme ja sitä myöten autenttisuusarvo kärsivät tarpeettomista uusimis- ja korjaustoimenpiteistä, joten niitä tulee välttää. Alkuperäiset, pieniruutuiset ikkunat teetetään mallin mukaan puusepäntyönä ja palautetaan rakennuksen julkisivuihin. Tämä on ollut myös kaupungin toive. Aiemmin rakennuksessa ollut vaaleanvihertävä väritys palautetaan uudelleenmaalauksen yhteydessä, jolloin maalina käytetään puulle nykyistä maalia paremmin soveltuvaa öljymaalia.

Sisätiloissa palautetaan alkuperäisiä tilaratkaisuja myöhemmin tehtyjä kerroksia purkaen. Sisustusmateriaalit valitaan alkuperäiseen arkkitehtuuriin sopiviksi. Kylmien ulkokiiktilojen käyttöönoton myötä rakennukseen on tuotava kuitenkin myös uusia, alkuperäisestä suunnitelmasta poikkeavia ratkaisuja, joiden avulla yläkerran aulatilasta saadaan lämpimäksi oleskelutilaksi. Tällöin palauttavaa restaurointiperiaatetta ei voida suoraan soveltaa, ja uuden rakenteen tulisi olla silloin rehellisesti uusi, oman aikansa korkeatasoista arkkitehtuuria edustava kerrostuma. Tämä tehdään alkuperäisiä rakenteita kunnioittaen siten, että tehdyt muutokset ovat tarvittaessa myöhemmin palautettavissa alkuperäiseen tilaansa. Suunnitelmassa esitetty korkea puuverhoiltu keskeistila käy luontevaa vuoropuhelua vanhan rakenteen kanssa sitä kuitenkin tuhoamatta ja luo samalla tilasta jännittävän ja vierailuiin arvoisen nähtävyyden.

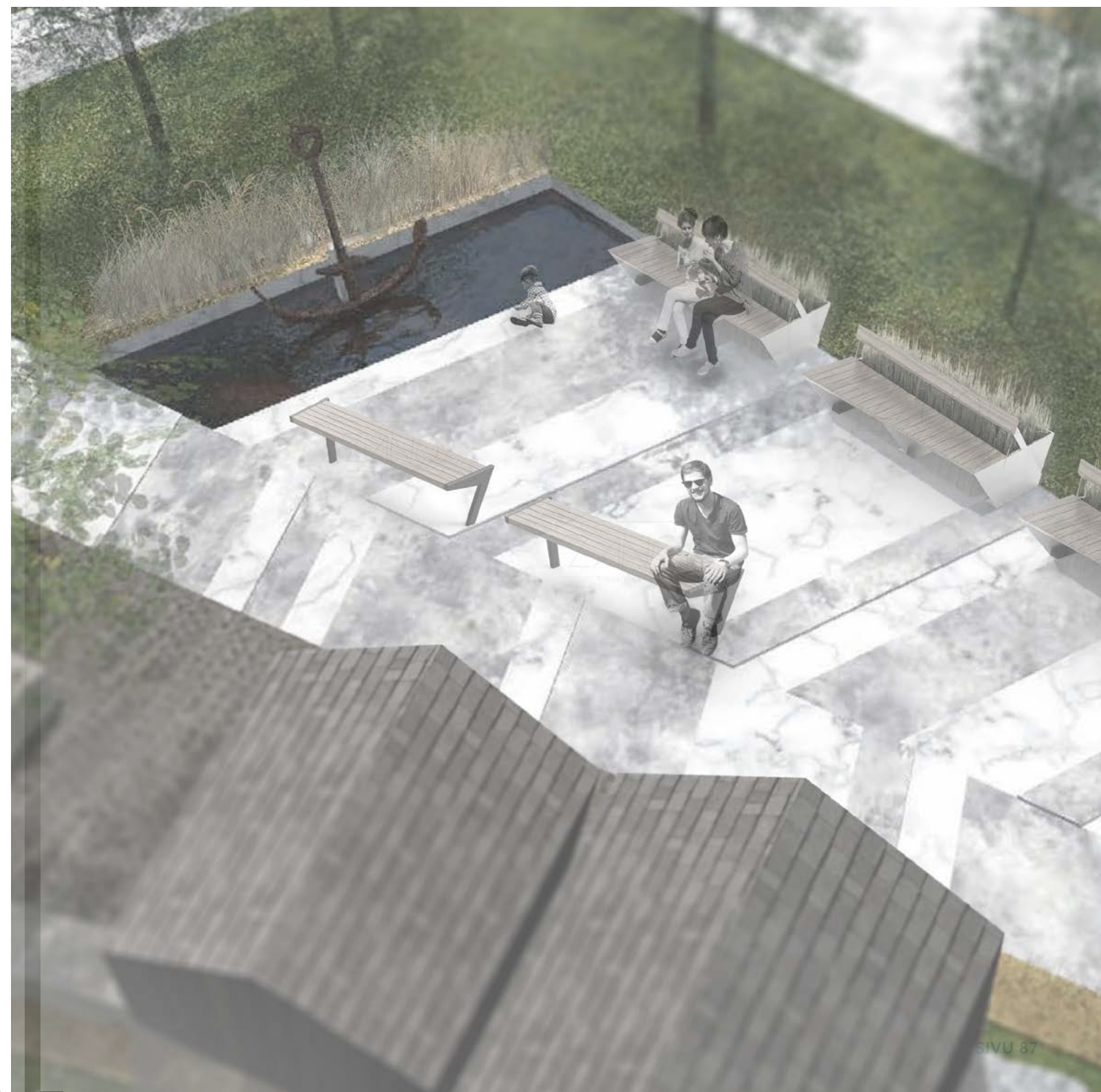
Leikkauskuva vanhasta sairaalasta suunnitelmassa esitettyjen muutosten jälkeen.

Pihasuunnitelma vanhasta sairaalasta. Etupihasta tehdään nykyisen parkkipaikkakäytön sijaan viihtyisää oleskelualueutta.

Havainnekuva yläkerran uudesta keskeistilasta. Lähes 100 m²:n tilassa voidaan esimerkiksi järjestää taidenäyttelyitä, juhlia tai se voi toimia teehuoneen asiakaspaikkoina.

Erikoispuistot

Erikoispuistot-projekti on osana Pohjois-Pohjanmaan liiton KAAPO-hanketta, jonka yleisenä tavoitteena on virkistää sekä eheyttää liiton toimialueen kaupunki- sekä kuntakeskukset. Puistoprojektin päämääränä on keskusta-alueen toimintojen täydentäminen sekä paikkakunnille sopivien ratkaisujen löytäminen puistosuunnittelun keinoin. Projekti kulmineitui kehittämissuunnitelman luomiseen Kalajoen ja Raahen kunnille. Projekti ajoittui heinä-lokakuu välille.

Menetelmät/työvaiheet

Projektin kulussa olennaiseksi osaksi nousi maailmalla puistoihin sekä kaupunkiympäristöihin sovellettujen ratkaisuiden kartoittaminen sekä niiden esittely projektissa mukana olleille kuntien edustajille. Esittelyn tarkoituksena oli herätellä kuntien taholta mielikuvitusta liikkeelle sekä saada jokainen mukana oleva innostumaan aiheesta ja erilaisista mahdollisuuksista. Voisiko puisto olla vaikkapa syötävä?

Keskusteluyhteyden ja kuntien toiveiden mukaisesti lähdettiin työstämään valittuja alueita. Olennaista oli myös kohteisiin tutustuminen, joka selvensi alueiden käyttötarkoituksia ja niiden suhdetta ympäristöönsä.

Työ eteni vaiheittain, Kaapo työryhmän sekä kuntien kanssa käytyjen palaverien ja luonnosvaiheiden rytmittämänä. Valmiit työt esiteltiin kunnissa lokakuun lopulla ja lopputulemana olikin kaksi hyvin erityyppistä suunnitelmaa.

Case Raahe – Seminaarin puutarha

Raahen toiveena oli vanhan Opettajaseminaarin alueen viheralueiden kehittäminen. Seminaarin alue on vanhaa Arboretum-alueita, joka oli aikojen saatossa päässyt rappeutumaan. Alue kaipasi niin kunnostamista entiseen loistoonsa kuin päivittämistä tähän päivään. Nämä kaksi tavoitetta toimivat keskiössä Raahen kaupungille luodussa suunnitelmassa. Tällä hetkellä seminaarin alueella sijaitsevat rakennukset toimivat tiloina erilaisille järjestöille sekä Raahen kaupungin omina työtiloina. Alueelle on suunnitelmissa myös uudenlaisia toimintoja, kuten taiteilijaresidensi sekä kahvilatoimintaa. Päämääränä onkin luoda mm. näitä toimintoja tukeva kaikille avoin puutarha, joka houkuttelisi niin paikallisia kävijöitä kuin toimisi matkailukohteena. Alue toimii myös merkittävänä areenana paikallisille tapahtumille, kuten eri sesonkien markkinoille.

Suunnittelualaue rajautui rakennusten sisäpihaan sekä sisäpihalle johtavaan pääkulkureittiin. Sisäpihaa hallitsee tällä hetkellä suuri hiekkakenttä, jolla ei ole tarkkaa funktiota, parkkeeraus- sekä markkinatoiminnan lisäksi. Viheraluetta jatketaan laajemmin kohti päärakennusta ja näin häivytetään kenttämäistä olemusta. Sisäpihan osalta nostin esille jo olemassa olevan puukujan, joka jo sellaisenaan toimii alueen kohokohtana. Kujaa reunustavat vanhat kauniit puurivit, polku on tällä hetkellä päässyt ylikasvamaan ja on lähes erottamattomissa. Koska kyseessä on historiallisten rakennusten reunustama alue, olikin luontevaa käyttää inspiraationa klassisia geometrisiä muotoja.

Sisäpihan keskustaan sijoitetaan Raahen toivomuksesta aikaisemmin Rautatalon pihalla sijainnut Antonio de Cudan suunnittelema Täysikuu-suihkulähde. Pihan ympäri muodostetaan puurakenteinen laiturimainen kehä, joka osittain on maan tasolla ja joka puukujan sekä oleskelualueen osalta on kohotettu. Puukujan varrelle tuodaan pensasmaisia istuksia, kuten laventeleita sekä puiden juureen istutetaan kärhöjä. Puukujasta luodaan elämyksellinen tila, jonka voi kokea niin tuoksuin, liikkuen sekä visuaalisesti.

Alueen olemus on tällä hetkellä sulkeutunut, sillä sen alkuperäinen tarkoitus on ollut jokseenkin yksityinen. Tämän vuoksi koin tärkeäksi luoda selkeän ja alueelle johdattelevan kulkuyhteyden, joka ikään kuin imaisee sisäänsä. Pääkulun yhteyteen suunniteltu pergolamainen rakennelma toimii juh-lavana kehyksenä kulkureitille ja suuntaa katseen kohti päärakennusta sekä kohdistaa kulun kohti puutarhan ydintä. Reitti toimii tällä hetkellä pääväylänä parkkipaikoille sekä huolto-yhteytenä. Uudessa suunnitelmassa autoliikenne on ohjattu alueen sivuilta, niin että pääkulkureitti rauhoitetaan jalankul-kijoille. Selkeää kevyelle liikenteelle suunnattua kulkuyhteyttä ei tällä hetkellä alueella sijaitse. Reittiä rajaa jo olemassa oleva omenapuutarha, jota muotoillaan niittymäisin aluein. Lisäksi alueelle lisätään polkuja sekä mahdollisuuksia istuskeluun ja oleskeluun.

Case Kalajoki – Parkkipaikka ja viheralue

Kalajoella kehittämiskohteeksi valikoitui Kalajoentien varressa keskustan ytimessä sijaitseva keskeinen alue. Toisaalta toiveissa oli lisätä parkkipaikkoja, kuitenkin muuttamatta aluetta ankeaksi ja harmaaksi asfalttikentäksi. Paikallisten kaupparakennusten väliin sijoittuva viheralue kaipasi tarkentamista sekä jäsentelyä. Tällä hetkellä alue muodostuu nurmikentästä sekä sitä reunustavista kulkuväylistä, jotka ovat osittain asfalttoituja, osin hiekkaa. Lisäksi viheralueella on puita, jotka suunnitelmassa pyritään mahdollisuuksien mukaan säästämään ja niiden määrää myös lisäämään.

Alueelle on kaavoitettu niin kevyen liikenteen väylä kuin huoltoreitti. Toisin kuin kaavassa, kevyen liikenteen väylä ohjataan huoltoväylän reunaan, näin säästään olemassa olevaa viheraluetta. Lisäksi kevyen liikenteen väylä yhdistyy luontevammin läheiseen risteysalueeseen. Tällä hetkellä viheralueen keskellä sijaitsee suurikokoinen mainoskyltti, joka on huonosti havaittavissa päätieltä. Se siirretään suunnitelmassa lähemmäksi tien reunaa, sekä nostetaan korkeammalle, jotta se on

nähtävissä paremmin tielle ja samalla sen kokeminen puistoalueelta häivytyy. Ehdotuksena myös kyltin kokoa voidaan pienentää. Alueelle lisätään paikallisten yrittäjien toiveesta parkkipaikkoja, jotka häivytetään viherkaistalein istumaan paikkaan sopiviksi. Vihreät alueet rytmittävän parkkialuetta ja parkkialue toimii samalla oivana markkinoiden järjestämiseen soveltuvana alueena. Parkkipaikan kuviointi muodostaa kalanruotomaisen kuvioinnin, joka jännittävällä tavalla viittaa Kalajoen nimeen.

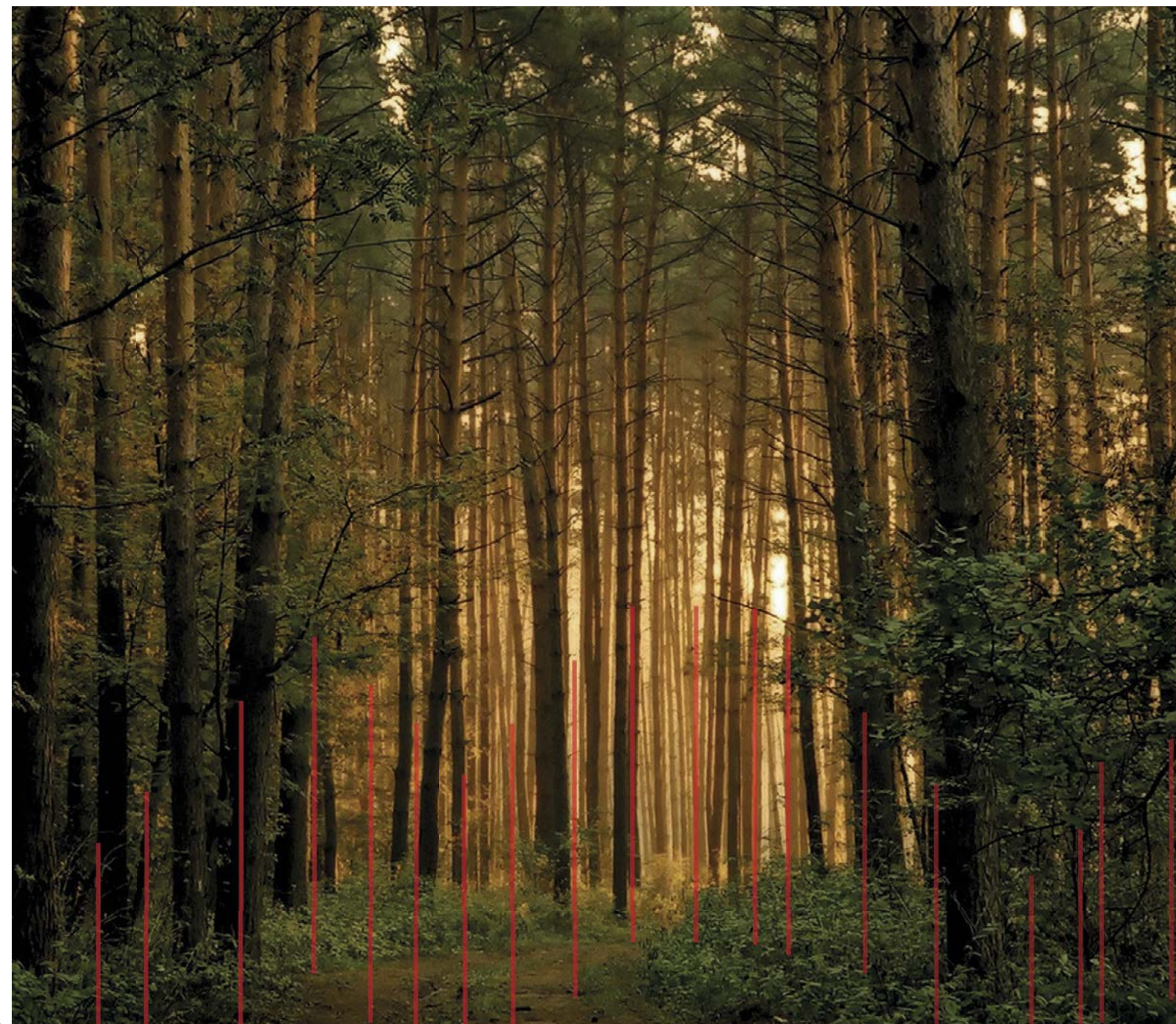
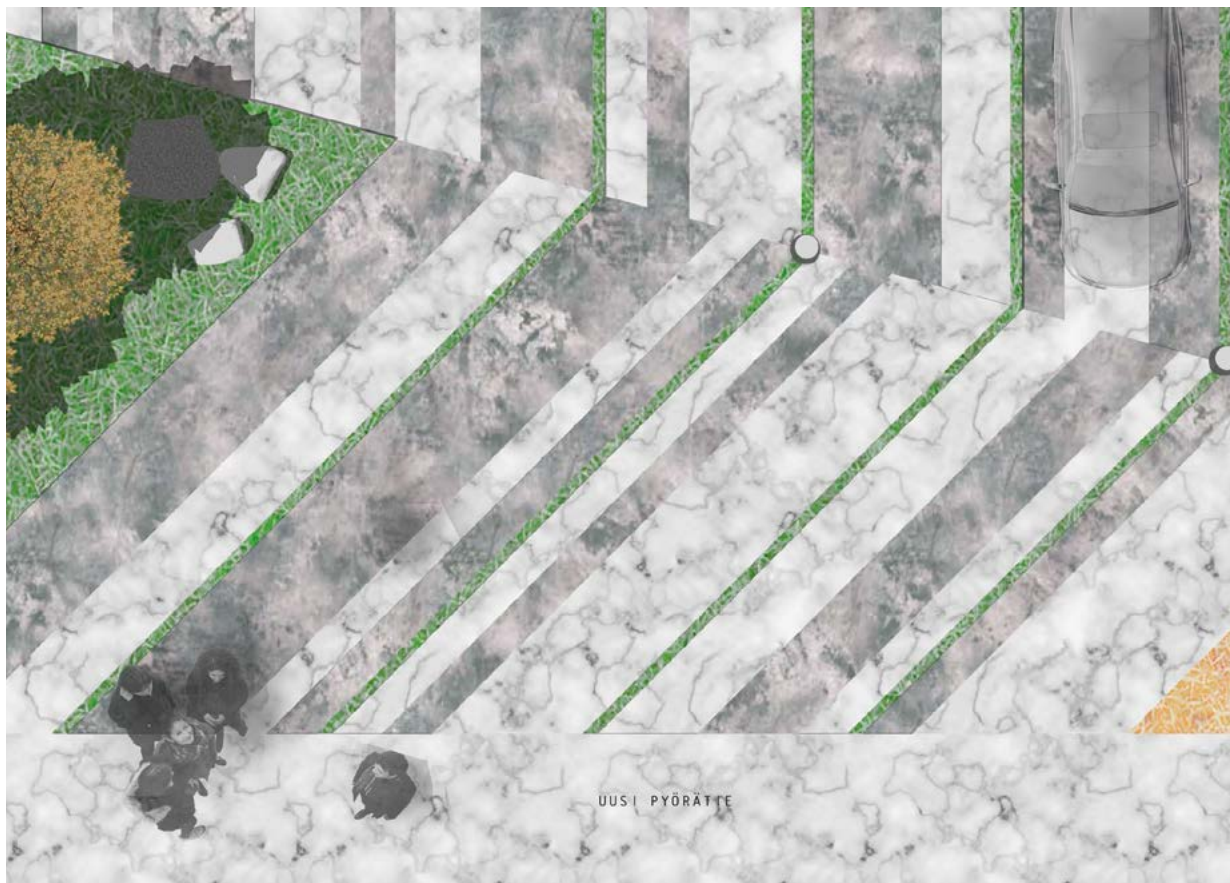
Pääväylältä päin tuleva alue rauhoitetaan puistomaiseksi alueeksi, jota korostetaan lisäistutuksilla sekä paikalle luodaan oleskelualue. Lisäksi oleskelualue toimii ns. eteistilana markkina-alueelle sekä tarjoaa puitteet pienimuotoisten tapahtumien järjestämiselle. Kalajoen merellinen teema huomioidaan istutuksissa, käyttämällä kaislaa kulkuväylien korostamisessa sekä istuinalueita jäsentämään. Alueelle lisätään pienimuotoisen vesielementti, jossa voidaan hyödyntää alueen hulevesiä. Vesielementin keskelle sijoitetaan vanha ankkuri koristukseksi sekä tuomaan kytköstä Plassin puistoon, jossa ankkuri toimii puistoalueen keskiössä. Vesielementin edustalle sijoitetaan vastakkaiset penkkirivistöt, joita voidaan hyödyntää oleskeluun ja tapahtumissa. Istuinten tyyli pidetään selkeänä ja modernina.

Pyrkimyksenä molemmissa kohteissa oli luoda monipuolisesti käytettävää ja uudenlaista ympäristöä, joissa ympäristön lähtökohdat huomioitiin. Vaikka lähtökohdat ja tavoitteet olivat hyvin erintyyppiset, saatiin erikoispuistojen periaatteita hyvin sovitettua molempiin suunnitelmiin.

Kärsämäen, Haapajärven ja Utajärven yrityspuistot

Heini Hiukka

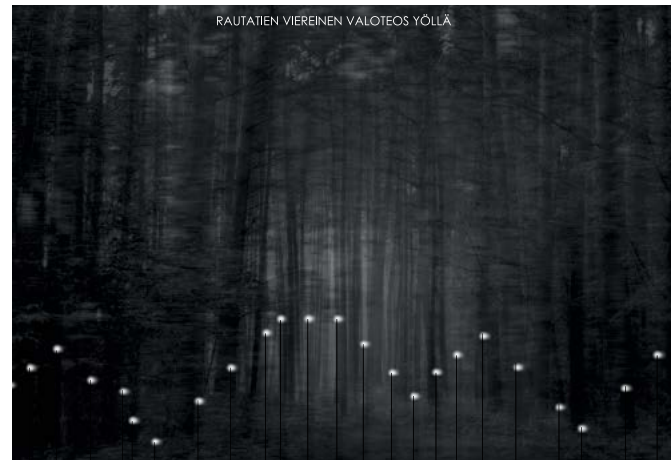
Työssäni olen lähestynyt teollisuusalueiden yleisilmeen kohentamista useilla keinoilla. Ideoinnin tarkoitus on esittää kunnille muun muassa maisema- ja aluesuunnittelun, infokylttien sekä valaistuksen keinoin tapoja parantaa alueen viihtyvyyttä. Suunnitelmat on tehty siten, että kunnat pystyvät poimimaan ideoista kustannuksiltaan ja tyyliältään sopivimmat vaihtoehdot ja toteuttamaan ne heille sopivalla aikataululla.

Utajärvi

Suunnittelu lähti liikkeelle alueen ongelmakohtien kartoittamisesta. Utajärven Mustikkakankaan alueen haasteet olivat pääasiassa tonttien jäsentämättömyys, teiden reuna-alueet sekä yrityspuiston yhtenäisen ilmeen puuttuminen. Osana hankesuunnittelua pohdittiin alueen mainosarvon nostamista eli keinoja, jolla alueen näyttävyttä parannettaisiin.

Alueen suurimmat yritykset toimivat puu-, metalli- sekä muoviteollisuuden parissa. Yhtenäisen identiteetin luominen lähtee suunnitelmassa näistä raaka-aineista ja miten ne näkyvät alueella. Alueen raja-aidat ovat tällä hetkellä hyvin puutteellisia tai niitä ei ole. Teollisuusalueiden aitojen tehtävä on rajata tontteja, mutta ei estää kokonaan näköyhteyttä tontille. Aitojen aukotus voi olla avonaisempaa esimerkiksi edustuspihan kohdalla ja peittävämpää teollisuuspihan kohdalla. Puun ja metallin käyttäminen raja-aidoissa luo yhtenäisen tyylin koko alueelle ja niistä on helppo luoda aukotukseltaan vaihteleva rakenne. Muoviputkista on vaikea tehdä samanlaista rakennetta kuin metallista ja puusta, joten suunnitelmassa käytetään muoviputkia ainoastaan valoteoksissa.

Kulku Mustikkakankaalle tapahtuu vilkkaasti liikennöidyn Kajaanintien kautta. Tällä hetkellä alueen yrityksistä informoidaan tienvarteen sijoitetuilla tie- ja infokylteillä. Työssä pyrin kehittämään tavan, jolla ohikulkeville autoilijoille voidaan jättää muistijälki alueesta muuten kuin kyltin avulla. Koska Suomen valoisa-aika on lyhyt, valaistuksella ja valoteoksilla voidaan tehokkaasti luoda tienvarsille huomiota herättäviä elementtejä. Suunnitelmassa on huomioitu myös alueen länsipuolella kulkeva rautatie, jonka varteen päädyttiin tekemään toteutusehdotus valoteokselle. Liikenteen viereisissä valoteoksissa yhteistä on se, että teokset nähdään vain lyhyen aikaa korkeiden kulkunopeuksien takia. Tärkeimmät

elementit teoksissa ovat mieleenpainuva idea kuten valon rytmin vaihtelu, valon persoonallinen käyttö sekä väri.

Viheralueiden suunnittelu voi olla haastavaa Pohjois-Suomen metsäisillä alueilla. Kasvillisuussuunnitelmissa kannattaa suosia havumetsävyöhykkeelle tyypillisiä kasvilajeja kuten havupuita. Usein kuntien toiveena on viheralueiden hoitokustannusten minimointi. Kunnat panostavat alueiden parantamiseen mieluiten kertaluontoisesti, joten alueelle tulee valita helppohoitaisia lajeja kuten vuorimänty, kataja ja kanerva. Teiden ja tonttien rajaukset tulisi tehdä joko kivilohkarevyöhykkeillä tai kasvillisuuden avulla.

Suunnittelun kohteena on rakentamaton metsäinen Suomalainen teollisuusalue Jyväskylän varrella, jonka vieressä sijaitsee vanha Suomalainen leirintä- ja virkistysalue. Alueelle on valmisteilla kaavaluonnos, jota on noudatettu suunnittelun pohjana. Paikka on tärkeä teollisuuden sekä Kärsämäen kunnan kehityksen kannalta, sillä tulevaisuudessa alue voi toimia kunnan näyteikkunana matkailijoille. Tällä hetkellä alueen yleisilme ei viesti lähestyvistä keskustasta, sillä metsäkaistaleet ja hoitamattomat nurmialueet muistuttavat enemmän taajaman ulkopuolisia alueita. Tien reuna-alueet tulisi muokata kutsuviksi ja hoidetun näköisiksi. Maisemoinnissa on hyödynnetty värien vaikutuksia. Siksi alueelle on valittu kasveja kuten punakoi-vu, jaloangervo tai jättipöimulehti. Viheralueiden pinta-ala on suuri, joten kasvillisuutta kannattaa käsitellä yhtenäisinä pintoina, jotka reunustavat autotietä ja kevyenliikenteen väyliä.

Kärsämäki

Suomalainen alue

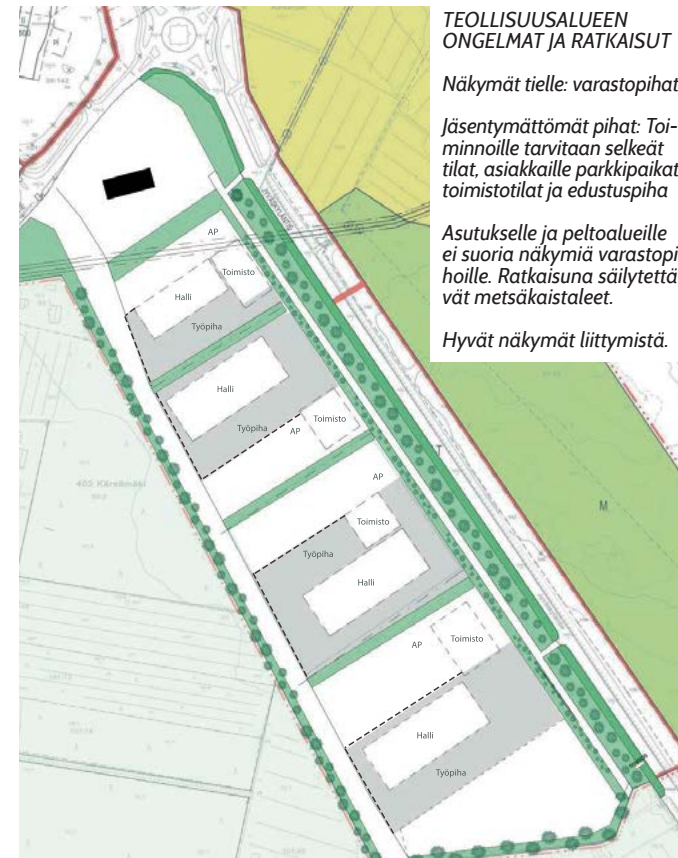
Teollisuus- ja yrityssuunnittelussa Suomelan alueella tuli si huomioida alueen luonne ja tonttien koko. Mikäli kunta jatkaa mökkikylän ylläpitoa, yhtenä vaihtoehtona on tehdä mökkikylästä asuntomessujen tyylinen näyttelykylä, jossa Suomen pientalorakentajat pääsevät esittelemään rakennuksiaan teeman mukaisesti. Samalla mökit voivat olla retkeilijöiden käytössä. Alueella on paljon potentiaalia ja tarjoaa hyvän ympäristön monen kokoisille yrityksille. Kehityksen kannalta on tärkeää saada sijoitettua alueelle ainakin yksi suurempi yritys, jotta rakentamisen ja puistoalueiden toteuttaminen on kannattavaa. Matkailuun yhdistettynä pienet ja keskisuuret yritykset, kuten tehtaanmyymälät ja luomuruokayritykset, rikastavat alueen toimintaa ja samalla lisäävät turismia.

Työssä käsiteltiin myös toista valmiiksi kaavoitettua teollisuusaluetta, joka sijaitsee Kärsämäen eteläpuolella. Tämän hetkessä kaavassa teollisuushallit on sijoitettu lähimmäksi valtatieä ja edustuspuolta, eikä tonttien ympärille ole jätetty juurikaan metsä- tai vihervyöhykkeitä. Työssä esitellään ratkaisu, jossa asiakkaille tarkoitetut edustuspihat sekä toimistorakennukset on sijoitettu näyttävästi tien varteen. Toimistorakennusten materiaalien valintoihin sekä muoto- ja valaistussuunnitteluun kannattaa panostaa, sillä ne ovat mainoksia ja antavat ohikulkijoille ensivaikutelman yrityksistä. Takapihoille sijoitetut suuremmat teollisuushallit voidaan toteuttaa halvemmista materiaaleista, sillä ne ovat vain tuotantoa varten rakennettuja. Vihervyöhykkeet on suunniteltu niin, että yritysten mainosarvo säilyy, mutta alueesta tulee ympäristönä miellyttävä ja edustavan näköinen.

Kärsämäen tienvarsikyltti saapujille

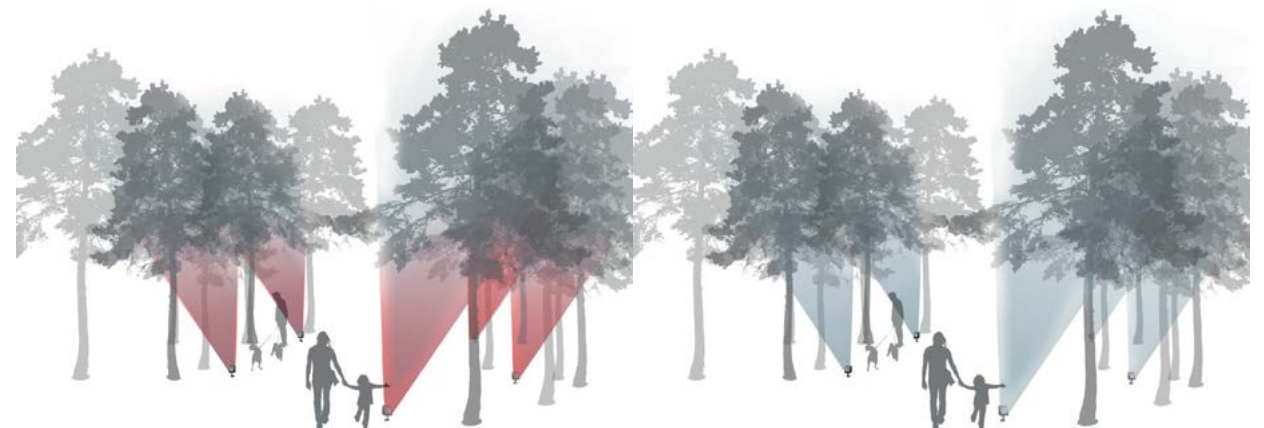

Uusi suunnitelma

Haapajärven teollisuusalueiden suunnittelussa keskityttiin hajallaan olevien teollisuusalueiden yhdistämiseen sekä info-kylttien uudistamiseen. Teollisuusalueet ovat sijoittuneet hajanaisesti laajalle alueelle. Paikanpäällä niiden hahmottaminen ja toisistaan erottaminen voi olla hankalaa. Useimmat alueet rajautuvat noin 50 metriä leveään metsäkaistaleeseen Ouluntien varressa. Näin laajalle alueelle voi olla haastavaa ja kustannustehotonta tehdä yhtenäistä ja näyttävää rakennelmaa tai vihersuunnitelmaa.

Suunnitelmassa päädyin tekemään valoteoksen kyseiselle metsävyöhykkeelle. Suomessa pimeän aika on yli puolet vuodesta ja useat hoitamattomat alueet näyttävät entistä karuimmilta kesäaikaan verrattuna. Valoteoksilla alueet saavat toisistaan erottuvan identiteetin esimerkiksi värien avulla sekä luovat muistikuvan alueesta ohiajajille autoilijoille. Valoteos voidaan tehdä yksinkertaisilla elementeillä, mutta kekseliäisyydestä ei kannata tinkiä. Led-tekniikalla kustannukset säilyvät kohtuullisina, eikä asentamisen jälkeen tule muita kuin vähäiset kustannukset sähköstä. Suunnitelmassa on ehdotettu yksittäiset värit jokaiselle alueelle tunnistettavuuden helpottamiseksi. Valoteoksen voi yhdistää myös kuntalaisten lenkkipolkuihin, jolloin valaistuksesta on iloa myös kuntalaisille.

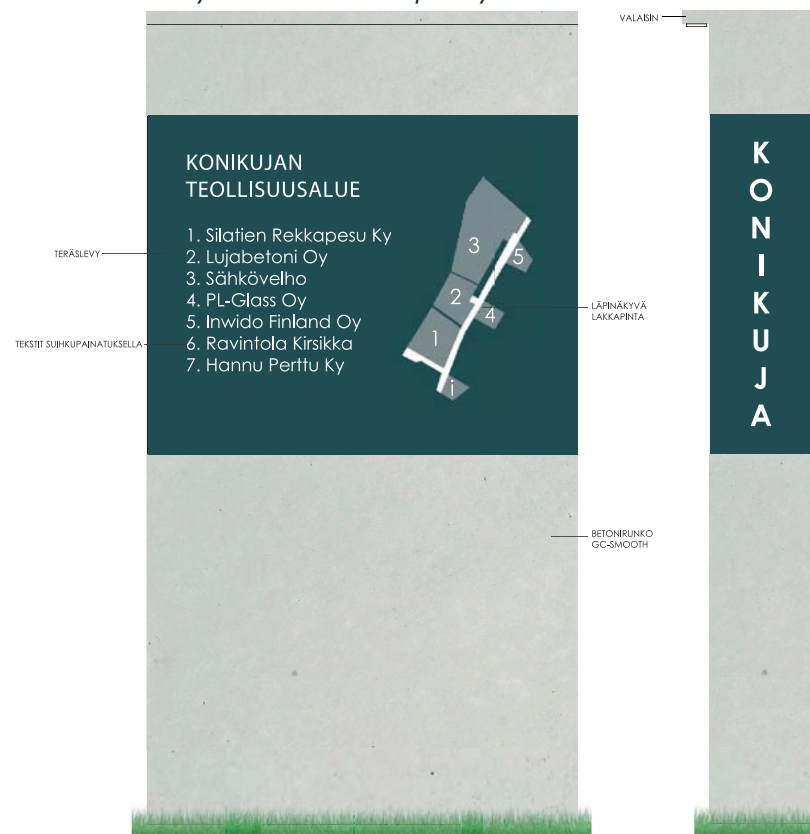
Haapajärvi

Kempeleen yrityspuistojen kehittämissuunnitelma

Ida Mustamaa

Kylttien inspiraationa on paikalliset yritykset. Suunnittelussa tulee huomioida kylttien kestävyys, toteutettavuus sekä muutosten tekeminen yritysten vaihtuessa. Kylttien rungossa on käytetty betonia, sillä paikallinen Lujabetoni oy:llä on hyvät mahdollisuudet valmistaa kustomoitu betonirunko. Rakenne on yksinkertainen, sillä kyltin perustukset voidaan tehdä samassa muotissa kuin itse kyltti. Kartat on uudistettu nykyaikaisiksi ja selkeämmiksi kuin aiemmissa kylteissä. Toteuttamismahdollisuutena ovat joko laserleikatut teräslevyt tai lasiin kiinnitetyt kerralla tulostettavat muovikalvot. Runko suunnitellaan siten, että kartan/mainosten taakse jää tilaa betonirunkoon asennetuille valoille. Valolla kyltin informaatio näkyy myös pimeällä. Kylteissä toimii sama värikoodaus kuin valosuunnitelmassa.

Konikylän teollisuusalueen opastekyltti

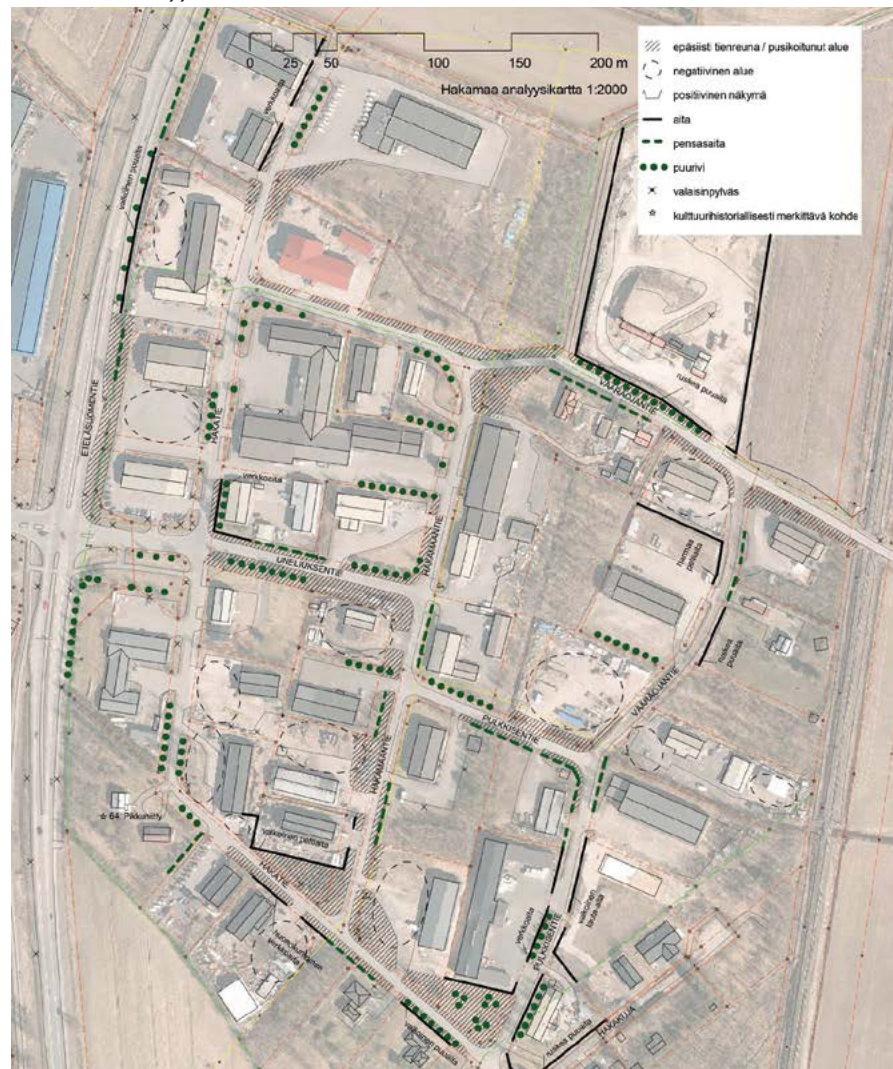
Suunnitelman lähtökohdat

Kempele on noin 16 600 asukkaan elinvoimainen kasvukunta kymmenen kilometriä Oulusta etelään. Alueella on laajoja maisemallisesti arvokkaita peltolakeuksia, joita metsäiset alueet reunustavat ja joille avautuu näkymiä valtaväyliltä. Rakennettu ympäristö on enimmäkseen maaseutumaista pientalorakentamista, mutta erityisesti keskustan tuntumassa kyläkuva on uuden osayleiskaavan muutossuunnitelman myötä uudistumassa kaupunkimaisempaan suuntaan.

Kempeleen kunnan tavoitteena on kohentaa ja yhtenäistää yrityspuistojen visuaalista ilmettä sekä lisätä yritysten näkyvyyttä erityisesti opastusta, aitausta sekä tien- ja radanvarsinäkymiä parantamalla. Suunnitelman tavoitteena on vahvistaa Kempeleen identiteettiä menestyvien yritysten sijaintipaikana - näyttävät ja siistit yritysalueet vahvistavat mielikuvaa dynamisesta ja yrittäjämyönteisestä kunnasta.

Työ koostui kenttätöistä, alueiden analysoinnista, aineiston keräämisestä, suunnitelman laatimisesta sekä välipalaverista kunnan henkilöstön ja alueiden yrittäjien kanssa. Työn alkuvaiheessa lähetimme noin sadalle yrittäjälle pienimuotoisen nettikyselyn koskien yrityspuistojen kehittämistarpeita. Tavoitteena on saada alueiden yrittäjät osallistumaan aktiivisesti ympäristönsä kohentamiseen.

Hakamaan analyysikartta

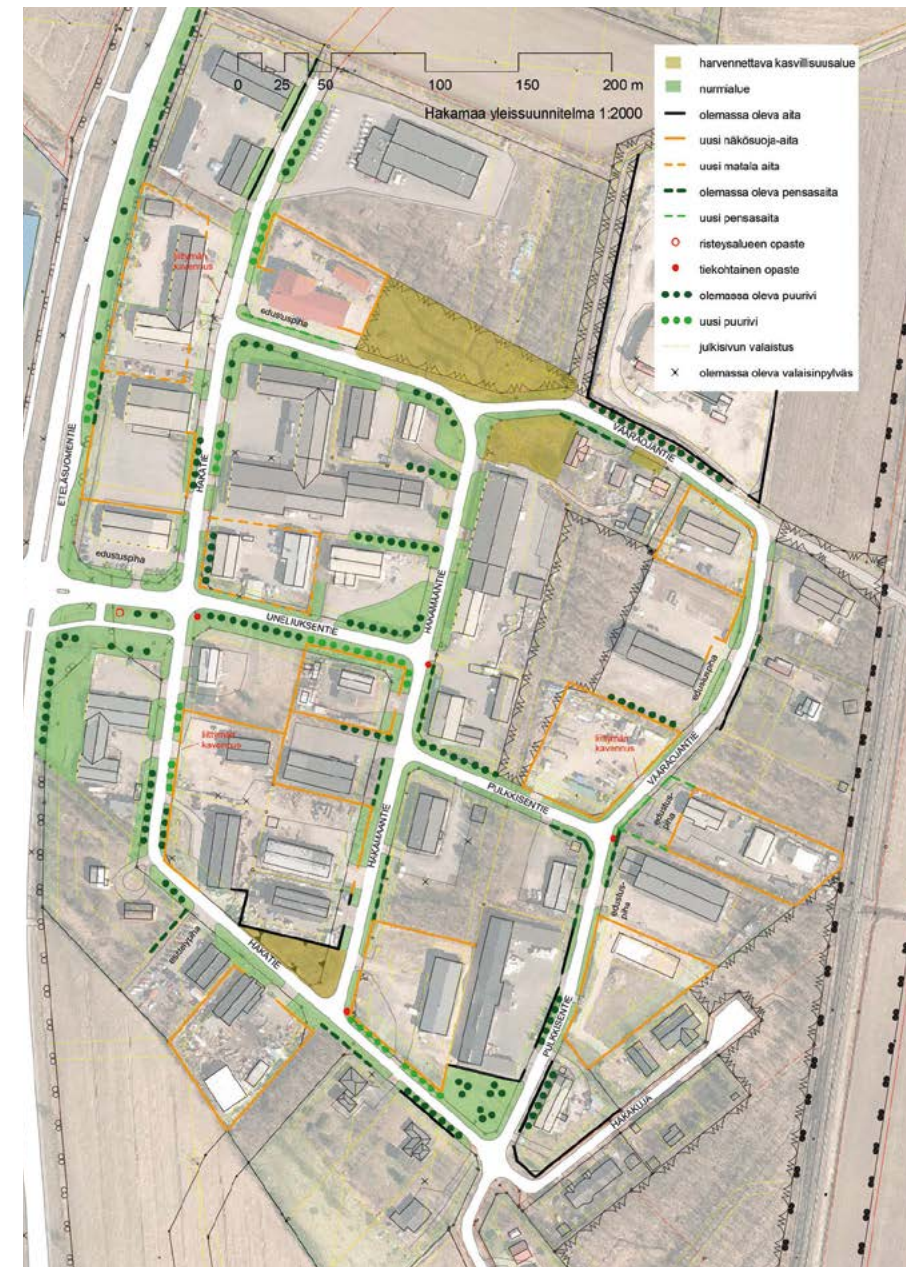

Suunnittelualueet

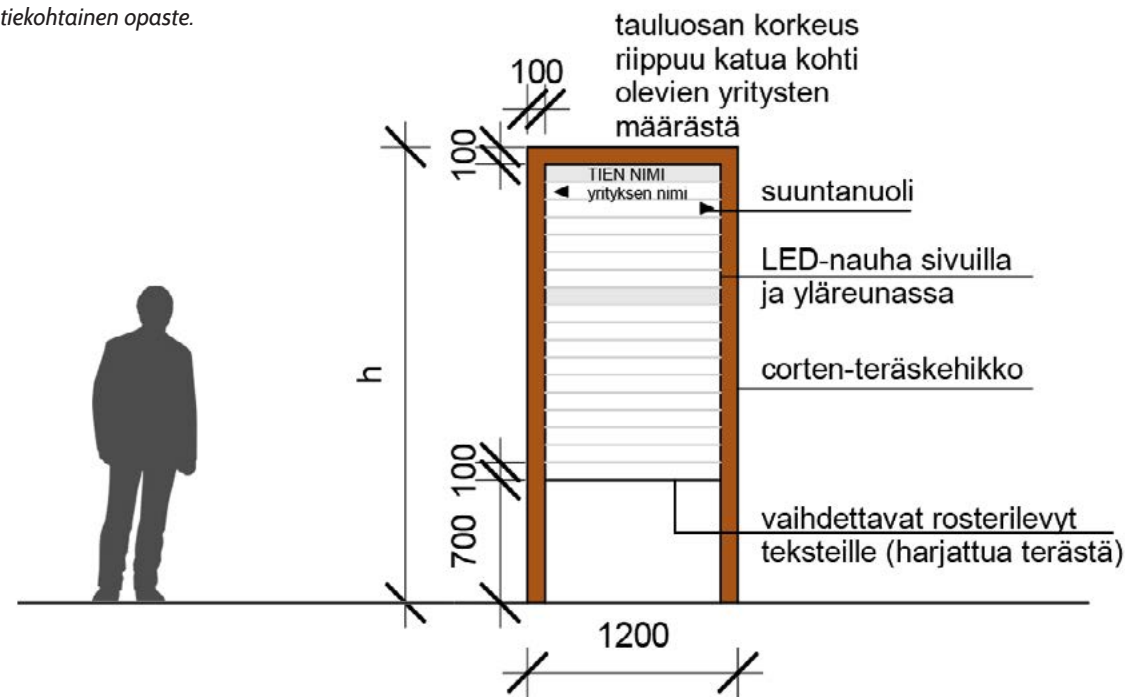
Suunnittelualueisiin kuuluvat Riihivainion, Paiturin ja Hakamaan yrityspuistot sekä Ollakan teollisuusalue, joista tässä kuvitukseksi on valittu Hakamaan yrityspuisto. Alueilla on yrityksiä ja asuinrakennuksista koostuva ns. sekarakenne. Alueilla toimii lähinnä pienteollisuuden ja logistiikka-alan yrityksiä, mutta esimerkiksi Paiturissa ja Hakamaassa on myös kaupallisia yrityksiä.

Kohteena olevat yrityspuistot ovat nykytilassaan yleisilmeeltään melko epäyhtenäisiä ja jäsentymättömiä. Tilallinen ja toiminnallinen rakenne on vaikeasti hahmotettavissa, opastus puutteellista ja kyltit sekalaisia. Nykyiset verkkoaidat luovat suoria näköyhteyksiä teiltä epäsiisteille varastointi- ja teollisuusalueille ja osa toiminnoista on levinnyt yli tontin rajojen. Pusikoituneet kasvillisuusalueet kaipaavat harventamista ja siistimistä. Alueilla on myös runsaasti avo-ojia, joiden peittäminen nurmikansilla kohentaisi tienvarsinäkymiä.

Hakamaan yleissuunnitelma

Uusi tiekohtainen opaste.

Opasteet

Alueille on suunniteltu uudet opasteet - risteysalueen opaste sekä tiekohtaiset opasteet. Risteysalueen opaste on maa-merkkinä toimiva, säänkestävästä Corten-teräksestä valmistettu opastepyloni. Corten-teräs kehystää valkoista, yritysten logoille varattua, tauluosaa. Teräkseen on kiinnitetty kunnan logo ja alueen nimi. Tauluosa on valaistu led-nauhalla sivuilla ja yläreunasta.

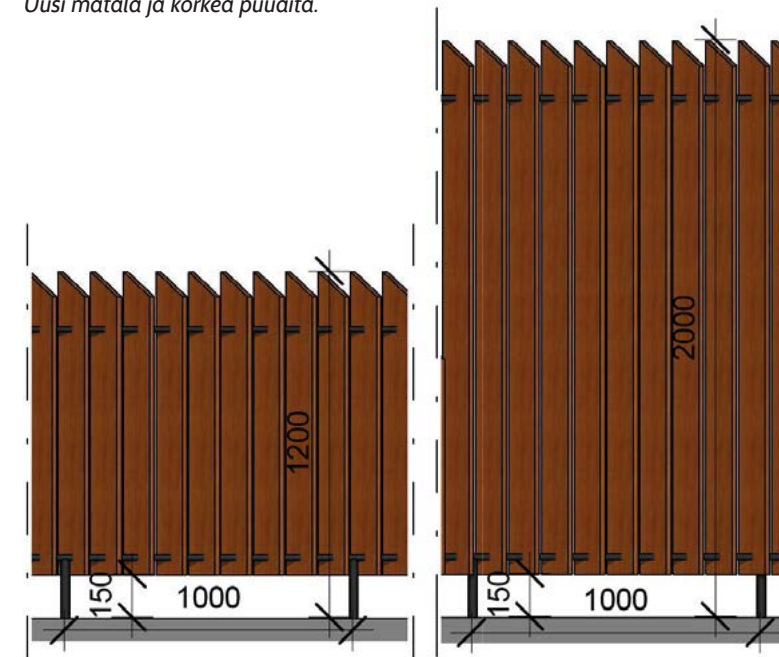
Tiekohtaisissa yritysopasteissa on käytetty myös corten-teräskehikkoa sekä valkoista, valaistua tauluosaa, jossa teiden ja yritysten nimet sekä suuntanuolet on kaiverrettu vaihdettaville teräslaatoille. Yrityskohtaiset, tontin laidalle tai rakennuksen seinään kiinnitettävät, yrityksen nimellä, logolla ja tarvittaessa toimialatiedoilla sekä aukioloajoilla ja yhteystiedoilla varustetut opastekyltit parantavat asiakaspalvelua.

Alueiden raja- us ja näkösuojaus

Eri toimintojen välisillä rajauksilla on merkittävä vaikutus alueiden yleisilmeen laatuun. Rajaukset toteutetaan joko kiinteistön ja julkisen tilan tai kahden eri kiinteistön väliselle rajalle. Myös kiinteistön sisäisiä toimintoja voidaan rajata toisistaan. Periaatteena on, että jos tontilla on varastointia, raskasta liikennettä tai ympäristöä häiritsevää toimintaa, rajaukseksi tulisi kaksi metriä korkea näkösuoja-aita tai pensasaita. Muualla, esimerkiksi edustuspihoilla, voidaan käyttää matalampaa, 1,2 metrin korkuista aita tai pensasaitaa. Paikoittain rajauksia voidaan toteuttaa myös puuriveillä.

Alueille on suunniteltu yhtenäinen sekä matala että korkea aitamalli. Materiaalina on suunnitelmassa käytetty ruskeaa painekyllästettyä puuta, joka on pintakäsittely punertavalla öljykyllästeellä. Keveyttä aitarakenteisiin, näkösuojasta tinkimättä, on saatu asettelemalla laudat vinottain. Viistetyt lauto-

Uusi matala ja korkea puuaita.

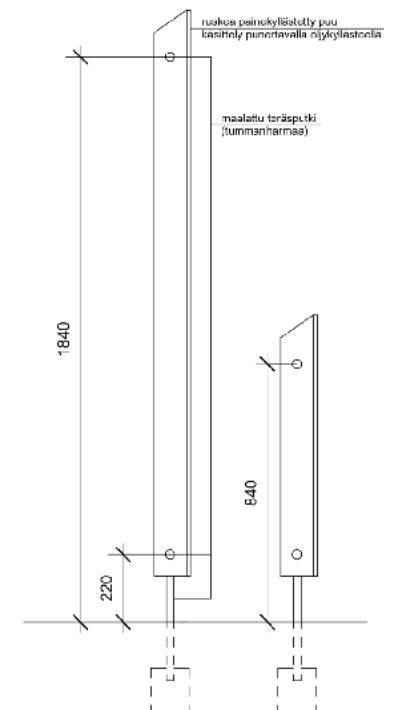
jen yläpäänt antavat veden valua pois ja tarjoavat aidalle muutamien vuosikymmenen kestoian ilman suojakatetta. Valaistus olisi mahdollista toteuttaa aitaan tasavälein kiinnitettävillä led-valoilla.

Valaistuksella on suuri merkitys alueen turvallisuuteen sekä tilanmuodostukseen. Katuvalaistuksen tarkoitus on kattaa alueiden koko pääkatuverkosto. Kahdeksan metriä korkeiden valaisinpylväiden tulisi ulkomuodoltaan sopia alueiden aita- ja opastemalleihin. Tiheämmin sijoitetut valaisinpylväät voivat olla matalampia, jolloin ympäristöön saadaan inhimillistä mittakaavaa.

Edustuspihan valaistuksessa pienimuotoiset valaisimet, kuten pollarit ja seinävalaisimet korostavat kulkureittejä ja sisäänkäyntejä. Kuljetukseen ja varastointiin tarkoitetuilla toimintapihoilla tulisi olla tehokas valaistus, joka ulottuu koko pihan alueelle. Häikäisyä on kuitenkin syytä välttää, ja valon värin valinnassa ympäristön huomioon on merkitystä - mitä vähemmän ympärillä on valoa, sitä lämpimämpi sävy valaistukselle on valittava. Liian kylmä valon väri voi helposti tehdä alueesta kolean näköisen.

Suuria kasveja / kasviryhmiä sekä rakennusten julkisivuja voidaan korostaa kohdevalaistuksella. Julkisivujen valaistuksessa voidaan käyttää leveäkiilaisia valonheittimiä osoitettuna kohtisuoraan seinään tai seinäpintaan kiinnitettynä valaisemaan seinää ylhäältä alas päin tai päinvastoin. Rakennusten julkisivuvalaistus ei saisi väriltään ja kirkkaudeltaan liikaa poiketa ympäristön valaistuksesta.

Aidan detajji.

Valaistus

Ympäristön hoito-ohjeet

Hyvin suunniteltu ja toimiva piha-alue edesauttaa ympäristön kunnossa pitämistä. Tarkasti määritelty varastointialueet sekä säännöllinen nurmikon leikkaus ovat helposti toteutettavia asioita, joilla on suuri vaikutus ympäristön selkeyteen. Istutuksia ja pensasaitoja tulee leikata ja hoitaa säännöllisesti, erityisesti katualueiden ja rakennusten pääsisäänkäyntien läheisyydessä.

Säännöllistä huoltoa vaativat myös rakenteet ja pinnoitteet, joiden vaurioiden korjaaminen varhaisessa vaiheessa pidentää niiden ikää ja säästää kustannuksia tulevaisuudessa. Tähän kuuluu myös aitojen huolto parin vuoden välein ja niiden aluskasvillisuuden matalana pitäminen. Talvella lumien auraaminen kiinteistön sisäpuolisille sora- tai nurmipintaistalle alueille, joiden pinnat viettävät sadevesikaivoihin, helpottaa keväällä ympäristön kuivumista ja tonteille kulkemista.

Yhteenveto

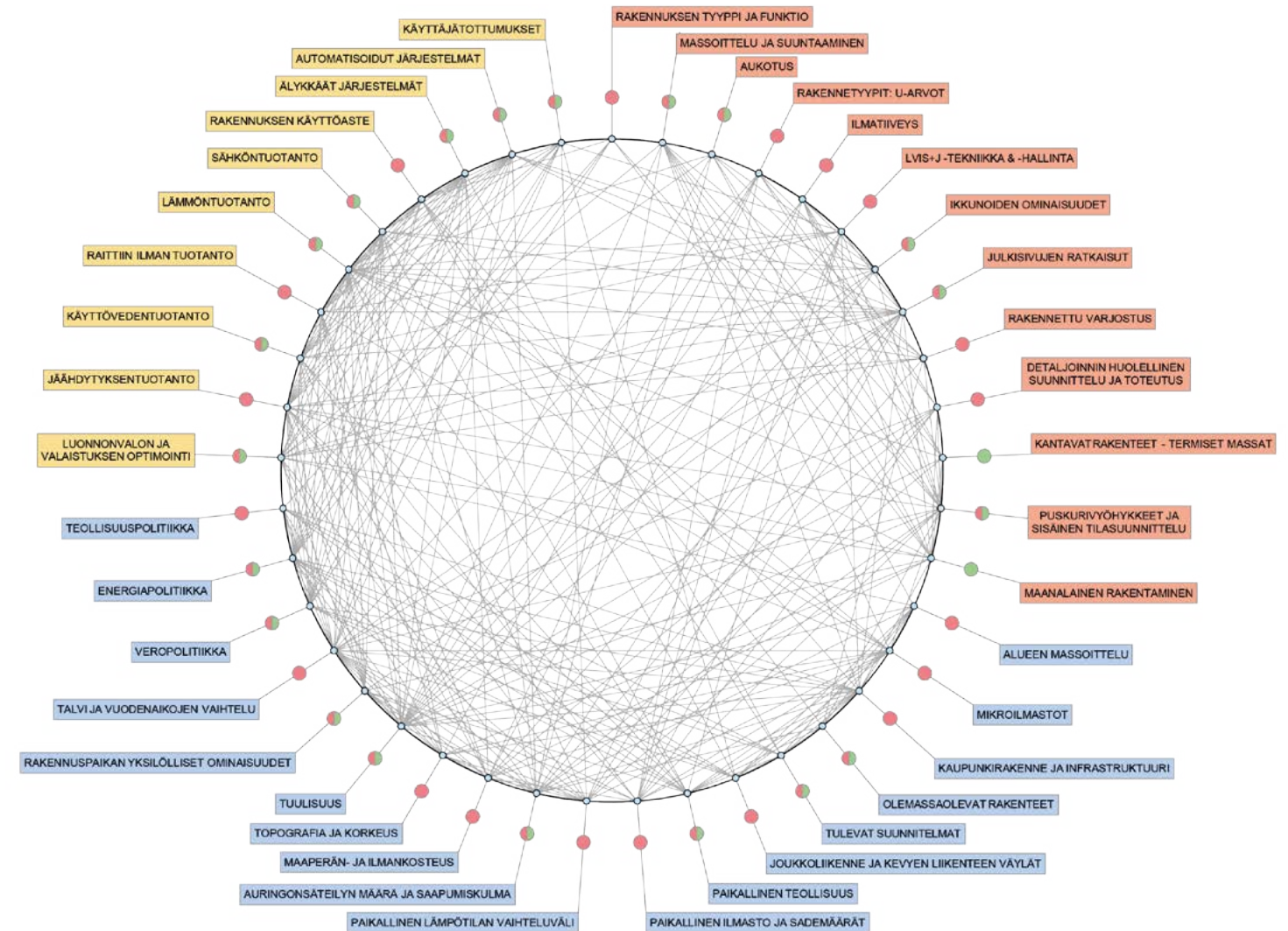
Yrityspuistojen kehittämissuunnitelman lopputuloksena alueille on kehitetty uudet opaste- ja aitamallit sekä yleisiä ohjeistuksia ympäristön kunnossapitoon ja valaistukseen liittyen. Alueista on tehty myös analyysikartat sekä yleissuunnitelmat, joihin on merkitty muun muassa uusien aitojen ja opasteiden paikat. Projektista on tehty erillinen, yrittäjille jaettava kooste, johon aluekohtaiset suunnitelmat on koottu yleisten ohjeiden lisäksi. Tavoitteena on saada alueiden yrittäjät sitoutumaan alueiden kehittämiseen yhteistyössä. Sitoutumisella ja yhteistyöllä turvataan yrityspuistojen visuaalinen laadukkuus ja vetovoimaisuus tulevaisuudessakin.

Riihivainion risteysalue

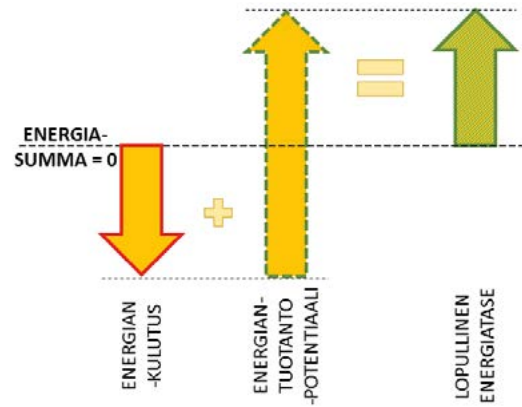

Energiaomavaraiset pientaloalueet

Tapani Pukinkorva

Kuva 1: Energiaomavaraisuuden rakentuminen

Selvityksen tarkoituksena oli kartoittaa kaikkien tekijöiden tärkeimmät vaikutustavat sekä vaikutuskohteet, jotta uusien energian kannalta omavaraisten alueiden suunnittelussa voitaisiin ottaa mahdollisimman paljon vaikuttavia tekijöitä huomioon. Mitä aikaisemmassa vaiheessa asiaan puututaan, sitä suuremmat vaikutusmahdollisuudet suunnittelulla on.

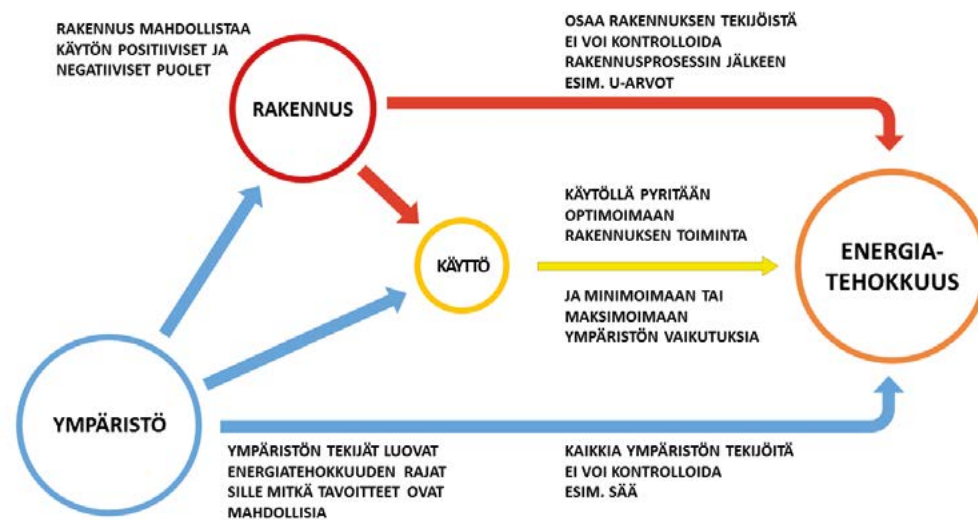
Energiankulutukseen ja -tehokkuuteen vaikuttavat tekijät voidaan jakaa kolmeen suurempaan kokonaisuuteen: ympäristöön, itse rakennukseen sekä näiden käyttöön. Jokainen osa-alue vaikuttaa välittömästi suoraan energiatehokkuuteen, mutta samalla myös toisiinsa ja tätä kautta edelleen välillisesti uudestaan energiatehokkuuteen.

Osa-alueet itsessään ovat luonteiltaan hyvin erilaisia toisiinsa nähden. Ympäristölliset tekijät, kuten asemakaavoitus ja maantieteelliset ominaisuudet, ovat vaikeimpia muutettavia, mutta samalla niillä on laskennallisesti suurimmat vaikutukset. Käyttöön liittyvät tekijät, kuten sähkönkulutus, ovat helposti ja nopeasti muokattavissa, mutta niiden vaikutukset ovat suhteessa kaikista pienimmät.

Eri tekijöiden välinen keskinäinen vuorovaikutus sekä suora vaikutus energiatehokkuuteen luovat monimuotoisen ja monimutkaisen verkoston, jonka hallittu tulkinta on erittäin vaikeaa, mikäli kaikkien osa-alueiden ymmärtäminen ei ole riittävän hyvin hallussa. Vuorovaikutussuhteiden monimutkaisuuden lisäksi asiaa vaikeuttavat osatekijöiden erilaiset vaikutustavat. Tekijät vaikuttavat joko passiivisesti, aktiivisesti tai muun toiminnon sivutuotteena. Tämän lisäksi tekijöiden vaikutukset voivat kohdistua joko pelkästään energiankulutukseen tai -tuotantoon tai molempiin.

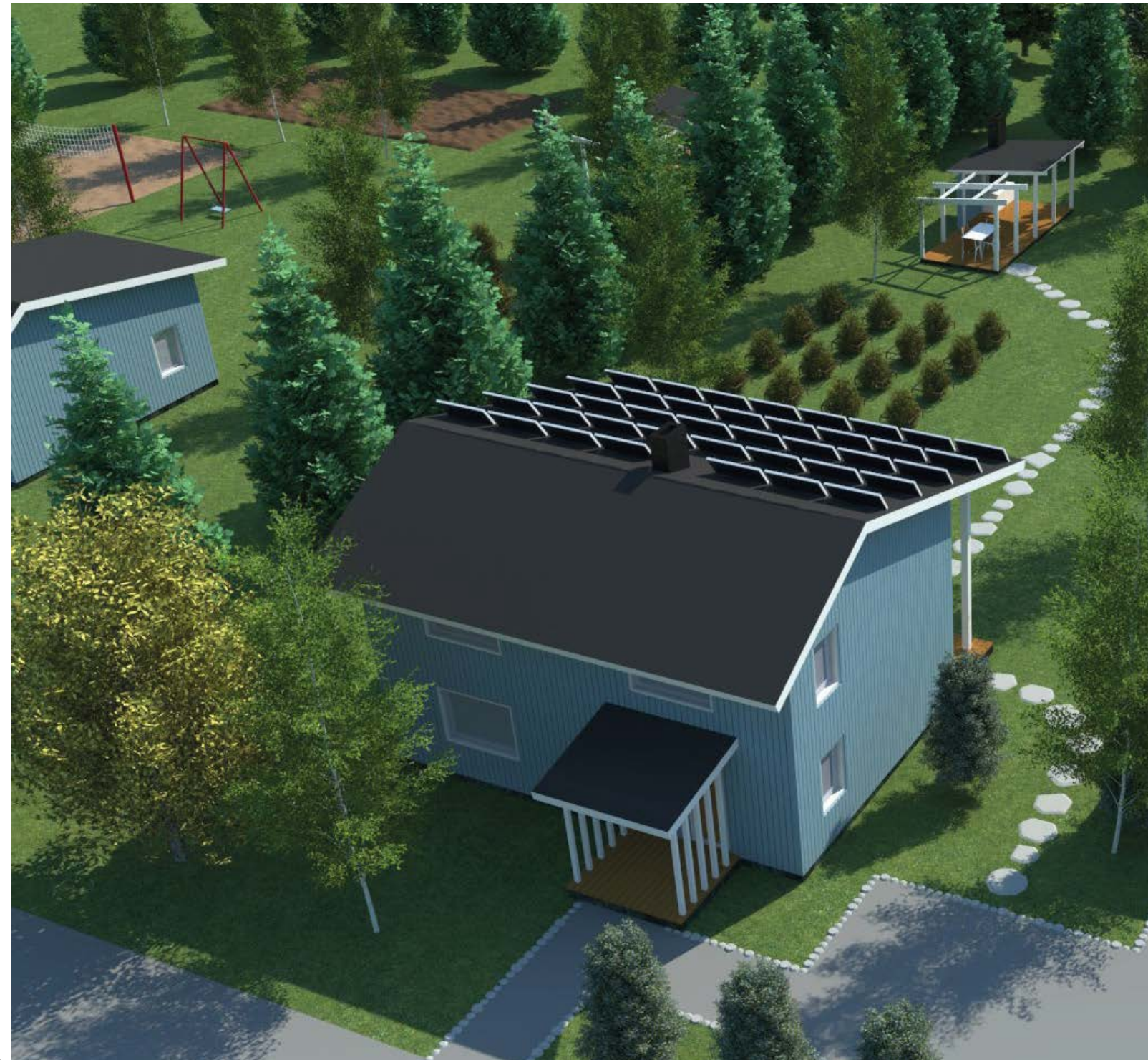
Aiheen monimuotoisuus johtaa siihen, että poikkeuksetta suunnitteluprosessi tulee olemaan usean eri ammattiryhmän edustajan yhteistyötä. Energiatehokkuus on aiheena niin laaja, että yksittäinen suunnittelija ei pysty omaamaan pätevyyksiä kaikilla vaadituilla osa-alueilla. Laajalla ja huolellisella tarkastelulla vältetään myös monia haittavaikutuksia. Erityisesti tästä syystä on huomattavan tärkeää, että kaikilla suunnittelijaosapuolilla on perustiedot muiden osa-alueiden ongelmakohtista ja riskeistä.

Kuva 2: Energiatehokkuuden rakentuminen: Ympäristö, rakennus ja käyttö.

Energiaomavarainen pientaloalue Siikalatvalle

Mikko Vitikka

Alueen esittely ja työn tavoitteet

Kohdealue sijaitsee Rantsilan keskustan pohjoispuolella Tuohimaalla. Alueella on voimassa asemakaava, mutta rakentaminen on jäänyt vähäiseksi. Tavoitteena on kehittää Tuohimaan aluetta vetovoimaisemmaksi suunnitelmalla, joka pyrkii energiaomavaraisuuteen. Asemakaavan muutosehdotuksessa on pyritty kylämäiseen raittivaikutelmaan tuomalla taloja alueen läpi kulkevan tien varteen.

Olosuhteet energian kannalta

Tuohimaa on pääosin loivasti etelään viettävää kuivaa kangasmetsää. Maasto puoltaa aurinkoenergian hyödyntämistä. Sisämaassa sijaitsevaa aluetta ei voi pitää erityisen tuulisena, mutta esimerkiksi mataliakin tuulennopeuksia hyödyntävillä Savonius-roottoreilla ajoittainen sähköntuotto olisi mahdollista. Rantsilan keskuksen ympärillä on runsaasti metsää, josta voi olettaa saatavan haketta CHP-voimaloihin, jotka tuottavat sähköä ja lämpöä. Maaperästä riippuen myös maalämpöä voidaan hyödyntää alueen energian tuotannossa.

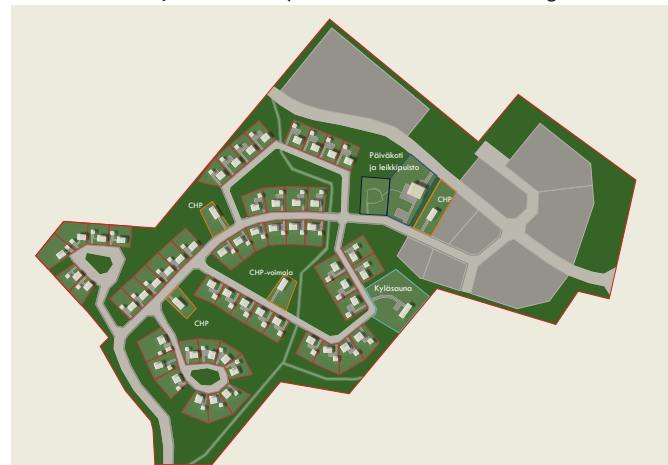
Aurinko- ja tuulienergia on sääriippuvaista, joten sähkön saatavuuden varmistukseksi tarvitaan akustoja. Näitä järjestelmiä käytettäessä tulisijat toimivat lisälämmönlähteenä. CHP-voimalat tuottavat sähköä tasaisesti ja toisaalta kuluttavat alati polttoainetta. Kesäisin ongelmana on hukkalämpö. Energian varastointi muussa kuin polttoaineen muodossa on tunnettu ongelma ja valtakunnan mittakaavassa pienellä alueella se korostuu. Suurin omavaraisuusaste saavutettaisiin yhdistämällä eri tuotantomuotoja, jotka varmistaisivat sähkön saatavuutta. Tämä vaatisi sijoituksia useisiin arvokkaisiin laitteistoihin.

Suomen lainsäädäntö soveltaa tontin ulkopuolelle ulotuviin sähköjärjestelmiin sähköverkkolakia, joka ei huomioi pientuottajia tai omavaraisia kyliä. Tämä tarkoittaisi alueen sisäisiä sähkönsiirtomaksuja, vaikka se ei olisi liitetty valtakunnan verkkoon. Sähkön osalta omavaraisuutta kannattaa tavoitella siis vain tonttikohtaisesti.

Skenaariot

Tässä esitellään kaksi skenaariota. Omavaraisuuden kannalta parhaimpana pidettävä ratkaisu, joka nojaa vahvasti CHP-voimaloihin, sekä ratkaisu, joka ottaa huomioon lainsäädännön rajoitteet.

Yleissuunnitelma jossa ratkaisu perustuu CHP -voimalan energiatuotantoon.

Paras omavaraisuusaste ilman alueen liittämistä valtakunnan sähköverkkoon saavutettaisiin käyttämällä sopivaa määrää puuhaketta hyödyntäviä CHP-voimaloita. Osa voimaloiden tuottamasta lämmöstä voitaisiin käyttää hakkeen kuivaamiseen ja mahdollisiin teollisuusalueen toimijoiden tarpeisiin. Kesäisin voimaloita voitaisiin käyttää vain ajoittain tarpeen mukaan ja sähköntarve täytettäisiin pääosin aurinko- ja tuulienergialla.

Tämä skenaario huomioi voimassa olevan sähköverkkolain, joka tekee CHP-voimaloista kannattamattomia tässä yhteydessä. Aurinko- ja tuulienergian ei oleteta kattavan alueen lämmitysenergian tarvetta. Maalämpö on eräs lämpövajeen mahdollinen täyttävä, joskin talvella aurinko- ja tuulisähkö eivät välttämättä riitä lämpöpumpun toimintaan, jolloin talot on liitettävä valtakunnan sähköverkkoon.

Ratkaisu ilman CHP -voimaloita

Energiaomavaraisuutta voi tässä tarkastella ainakin kahdesta näkökulmasta. Ensimmäisessä kaikki energia tuotetaan kyseisellä alueella tai sen välittömässä läheisyydessä. Välittömässä läheisyydessä tuotetulla energialla tarkoitetaan tässä aluetta ympäröivän metsän puuaineksen käyttämistä haketta hyödyntävissä voimaloissa.

Toisessa näkökulmassa omavaraisuus määrittyy energiataaseen kautta, mikä sallii tuotannon epätasaisuuden. Tässä tarkastellaan energian tuottoa vuoden ajalta, jolloin esimerkiksi kesällä aurinkopaneelin tuotettu energia korvaa talvella ulkopuolelta hankittavaa energiaa.

Omavaraisuuteen pyrkiminen energiataaseen kautta vähentää myös päällekkäisten järjestelmien tarvetta ja näin myös laitteistoihin sijoitettavan rahan tarvetta. Myös laitteiden yhteensovittamisen tarve on pienempi ja käyttö sekä säätö ovat yksinkertaisempia.

Omavaraisuuden tavoittelun tarpeita ei eritelty projektin tehtävänannossa. Kuviteltavat syyt energiaomavaraisuuden tavoitteluun yleensä liittyvät riippumattomuuteen, etiikkaan ja alueen identiteettiin. Taloudellisesti ajatellen voidaan pyrkiä vähentämään energian hinnan heilahtelujen vaikutusta tai vain pienentämään energiakuluja. Erikoistilanteissa omat

CHP-voimalat

Ilman CHP-voimaloita

Omavaraisuus

Miksi omavaraisuuteen pyritään?

energiantuotantolaitteet varmistavat edes jonkinasteisen saatuuden.

Alueen sijainti ja paikallinen kulttuuri saattavat aatteellisesti motivoida itsellisyyden ja riippumattomuuden tavoittelua. Parhaimmillaan omavaraisuuden lisääminen voisi olla asukkaita osallistava yhteinen hanke, joka parantaa kaikkien elämää ja lisää yhteisöllisyyden tunnetta ja paikan vetovoimaisuutta. Kehnompi ääripää saattaa olla tarkoituksellinen eristäytyminen. Alueiden ja rakennusten energiaomavaraisuutta lisäävät tuotantomuodot ovat pääsääntöisesti uusiutuvia lähteitä hyödyntäviä, mikä voi toimia eettisenä kannustimena. Aurinko- ja tuulivoimaloilla voidaan vältellä fossiilisin polttoainein tai ydinvoimalla tuotettua energiaa. Aurinkopaneelit ja tuulivoimalat voivat toimia myös kannanottona näkyvyytensä ansiosta. Energiaomavaraisuuden riskit liittyvät lähinnä laitteistoihin. Laitteiston äkillinen vika vaarantaa energian saannin. Monipuolinen energian tuotto ja päällekkäiset järjestelmät vähentävät yksittäisen laitteen tai laitteiston merkittävyyttä. Laitteiden rikkoutuessa odotettu taloudellinen hyöty voi jäädä saamatta. Säästä riippuvaista energian tuotantoa ei voi täydellisesti ennakoida, joten myös pilvinen tai tuuleton sää saattaa pienentää laitteiston kannattavuutta. Laitteiston oikea mitoitus on tärkeää, jotta energiaa saadaan riittävästi. Ylimoitettu laitteisto sitoo turhaan rahaa, sillä kannattavinta on käyttää kaikki tontilla tuotettu energia paikan päällä. Pientuotettu energia ei voi kilpailla myyntihinnoilla, sillä nykyiset suuret ostajat maksavat sähköstä markkinoiden tukkuhintojen mukaisesti.

Suunnitelma

Suunnitelma käsittää kaksi yleissuunnitelmaa, jotka skenaarioiden mukaisesti poikkeavat toisistaan vain CHP-voimaloiden osalta. Muu energiantuotanto oletetaan tapahtuvan tonttien sisällä. Lisäksi on laadittu esimerkinomainen suunnitelma tontista, jolla on aurinkoenergiaa hyödyntävä omakotitalo.

Tavoitteiden toteutuminen

Jos suunnitelmaa verrataan Rantsilan olemassa olevaan vanhaan raittiin, voitaneen todeta, ettei suunnitelma saavuta yhtä selkeästi rajattua polveilevaa tilaa. Alkuperäistä raittia ei kuitenkaan tiettävästi suunniteltu autoliikenteelle. Myös yksityisyyden tarpeen voidaan olettaa olleen erilainen. Voimassa olevaan asemakaavaan verraten uusi suunnitelma on kylämaisempi ja alueen läpi kulkevan kadun tila selkeämmin rajattu. Vetovoimaisuuden lisäämisen onnistuminen nähdään tulevaisuudessa. Suunnitelma luo puitteita yhteisöllisyydelle, mutta toteutuminen riippuu paljolti tulevista asukkaista. Alueen asukkaita kokoaviksi paikoiksi on tarkoitettu suunnitelman päiväkotia, siihen liittyvä leikkipuisto ja kyläsauna.

Rakennusten asettelu ja passiivien energia

Suuri osa tonttien päärakennuksista on aseteltu niin, että rakennuksen pitkä sivu on kohti etelää. Tämä mahdollistaa aurinkoenergian paremman hyödyntämisen. Ikkunoiden kautta saadaan valoa lämpöä. Katon eteläläpän suuri pinta-ala antaa hyvän paikan ja tilaa aurinkopaneeleille. Suunnitelmaa voisi täydentää rakennustapaohjeella, joka ohjeistaisi energiatehokkaaseen rakentamiseen ja mahdollisesti energiantuotantovälineiden hankintaan ja asennukseen sekä niiden tehokkaaseen käyttöön.

Kalajoentien UAV-ilmakuvaus ja mallinnus fotogrammetrisesti

Niko Haaraniemi

Tehtävänäni oli mallintaa Kalajoen kaupungille Kalajoen-tie ja sen ympäristö UAV-ortokopterilla ilmakuvattua materiaalia käyttäen. Aineiston käsittelyssä ja mallinnuksessa käytettiin Agisoft Photoscan Professional -ohjelmiston 30 päivän ilmaista kokeiluversiota. UAV-lennokkina käytettiin vuokrattua GeoDrone X4L -ortokopteria. Työssä selvitettiin, minkälaista aineistoa näillä työkaluilla saadaan aikaiseksi.

Tässä raportissa selostan lyhyesti, mitä tuotoksia työssä saatiin aikaan ja miten. Avaan myös hieman aiheeseen liittyviä käsitteitä. Työ on osa tekeillä olevaa maanmittausinsinööritutkintoni opinnäytetyötä, jossa otan tarkemmin selvää kaupunkimalleista ja mallinnuksesta fotogrammetrisin keinoin.

Valmis kaupunkimalli julkaistiin netissä Sketchfab-palvelussa. Malli on myös tarkoitusta varten Kalajoen kotisivuille kaupunkilaisten nähtäväksi. Malli löytyy osoitteesta: <https://sketchfab.com/models/71604bc9e98444018ec83f5abee09ef6/embed/>

Työn tuotos lyhyesti

Työssä saatiin valmistettua fotorealistisen kaupunkimallin lisäksi alueesta ortokuvaa, pistepilveä ja korkeusmalleja. Työ osoitti, että UAV-ilmakuvaus soveltuu hyvin pienialaisten kohteiden mallinnukseen. Kuvauksessa huomioon on otettava sääolosuhteet, sillä ne vaikuttavat mallinnuksen tulokseen merkittävästi. Työssä havaittiin myös, että matalampien rakennusten julkisivutekstuurit eivät onnistu yhtä hyvin kuin korkeammissa rakennuksissa. Lisäksi kasvusto, kuten korkeat puut ja pensaat estävät paikoin julkisivujen kuvauksen. Mikäli haluttaisiin paremmat julkisivutekstuurit, tulisi kuvausaineistoa täydentää esimerkiksi viistokuvauksella, jossa kohteiden sivut ovat kuvauskohteenä. Viistokuvausta ei suoritettu, sillä se olisi ollut tällä ortokopterilla täysin manuaalinen ja aikaa vievä toimenpide. Vuokralennokki oli käytössämme noin viikon, joten aikaa oli rajoitetusti.

Työssä valmistettuja tuotoksia voidaan hyödyntää monilla eri tavoin. Pistepilveä, jossa on luokiteltuna maanpinta ja rakennukset, voidaan käyttää esimerkiksi maastomallien tekoon, jotka tavallisesti mitataan piste kerrallaan. Ortokuvasta voidaan vektoroida kohteita kaupungin poh-

jakartalle, esimerkiksi vasta kunnostettu Kalajoen-tie.

Oikean geometrian ja fotorealistisuuden sisältävää 3D-mallia voidaan käyttää lukuisissa eri visualisoinnin sovellutuksissa. Mallin osia voidaan hyödyntää mm. vuorovaikutuksessa päättäjien ja kaupunkilaisten kanssa liitettämällä siihen suunnitteilla olevia hankkeita ja esittämällä niitä. 3D-mallista saadaan 2D-karttaa parempi käsitys siitä, miltä valmis hanke voisi näyttää ja miten se vaikuttaisi ympäröivään kaupunkiympäristöön. Mallia voidaan hyödyntää myös erilaisissa analyyseissä ohjelmistoista riippuen. Näitä ovat esimerkiksi tulva-, auringonvalo- ja varjoanalyytit. Käyttösovelluksia on lukuisia.

UAV-lyhenne tulee englannin kielen sanoista unmanned aerial vehicle = miehittämätön ilma-alus. UAV-lennokkien käyttö kartoitustehtävissä on lisääntynyt viime vuosien aikana tekniikan kehittyttyä.

Pistepilvellä tarkoitetaan isoa määrää pisteitä mitattuna jostain kohteesta. Jokaisella pisteellä on taso ja korkeuskoordinaattinsa. Lisäksi pisteillä voi olla luokitustieto ja väritieto, kuten tässä työssä tuotetussa pistepilvessä. Pistepilveä voidaan tuottaa mm. laserkeilauksella tai ilmakuvauksella fotogrammetrisesti

Fotogrammetria on kaukokartoituksen erityisala, jonka keinoilla määritetään kohteiden sijaintia, kokoa ja muotoa kuvilta.

Kaukokartoitus on kohteen ominaisuuksien mittaamista ja tulkintaa olematta siihen kosketuksissa. Mittaus tapahtuu yleensä lentokoneesta tai satelliitista käsin.

Kaupunkimalli on yksinkertaisimmillaan kolmiulotteinen kaupungin keskeisiä kohteita esittävä malli.

Ortokuva on ilmakuvista jalostettu mittatarkka ilmakekuva.

GeoDrone X4L -ortokopteri on suomalaisen VideoDronen tekemä ortokuvaukseen suunniteltu UAV-kopteri. Kopteri painaa neljä kiloa, sen lentoaika yhdellä akulla on 38 minuuttia ja sillä saa kuvattua enintään 50 hehtaarin alueen. Kopterin lentonopeus on 22 km/h ja sillä voi lentää maksimissaan 8 m/s puhaltavassa tuulessa. (Geotrimin Oy 2016)

Kopteriin on kiinnitetty Sonyn 24 megapikselin kamera, jonka on varustettuna 20 millimetrin objektilla. Kamera takaa 150 metrin korkeudessa 3,5 senttimetrin maastoresoluution. (Geotrim Oy 2016)

Ilmakuvauksella on kopterilla varsin yksinkertaista. Kuvausalue, lähtöpaikka ja laskeutumispaikka suunnitellaan DJI:n Ground Station-lennonsuunnitteluohjelmistolla. Lentoon lähtiessä suunnitelma ladataan kopteriin. Kopteri käynnistetään ja nousee ilmaan manuaalisesti radio-ohjaimella. Kun lennokki on saatu tarpeeksi korkealle esteiden yläpuolella, annetaan sille käsky lähteä suunnitellulle kuvausreitille. Kuvauslento on täysin automaattinen. Kun kopteri palaa takaisin kuvauslennolta, se lasketaan maahan manuaalisesti.

Ilmakuvauksen aikana lennokki tallentaa kuvien lisäksi kameran asennon ja sijaintitiedot. Lennokilla voidaan ottaa

Käsitteitä

Lennot ja ohjelmistot

myös viistokuvia. Viistokuvauksessa kopteria ohjataan täysin manuaalisesti, eikä kuvien asentoja ja koordinaatteja tallenneta (Mäenpää 2015).

Lennon jälkeen kuvat, niiden koordinaatit ja asennot ladataan lennokista tietokoneelle radiovastaanottimen kautta.

AGISOFT PHotoScan Professional

Venäläisen Agisoft LCC:n valmistama Agisoft Photoscan Professional on ammattikäyttöön tarkoitettu valokuviin perustuvan 3D-mallinnuksen ohjelmisto. Sen tekniikka perustuu monikuvakulmaiseen 3d-rekonstruktioon, joka mahdollistaa kohteen mallinnuksen valokuvista. Kohteen valokuvat voidaan ottaa mistä suunnasta tahansa, kunhan kohde on näkyvillä vähintään kahdessa kuvassa. (Agisoft LCC 2015, V.) Mallinnuksen laatuun vaikuttavat mm. kuvapeitto, laatu sekä kohteen pinnan ominaisuudet kuten heijastavuus.

Photoscanilla saadaan aikaiseksi 3D-mallin lisäksi mittatarkka pistepilvi, ortokuva ja tekstuurit mallille. Pistepilven voi myös luokitella LIDAR datan standardoituihin pisteluokkiin. Valmiita aineistoja voidaan viedä lukuisiin eri tiedostomuotoihin jatkokäyttöä ajatellen.

Lähteitä:

Agisoft LCC 2015. Agisoft Photoscan User Manual. Professional Edition, Version 1.2. Viitattu 21.1.2015 http://www.agisoft.com/pdf/photoscan-pro_1_2_en.pdf

Geotrim Oy 2016. GeoDrone X4L. Viitattu 21.1.2016 <http://shop.geotrim.fi/geodrone-x4l.html>.

Laurila, P. 2008. Kaukokartoituksen perusteet – opetusmoniste. Rovaniemen ammattikorkeakoulu.

Mäenpää S. 2015. Geotrim Oy. Tuotepäällikön UAV-kopterin käyttökoulutus 4.11.2015

Identiteetti voimavarana.

Kaupunki- ja kuntakeskustat pohjoisessa

-hankkeen loppuraportti

Anu Soikkeli, Kaisa Savela & Kaisa Mäkinen (toim.)

B:95

ISBN 978-952-5731-58-3

ISSN 1236-8393

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto
Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

